Mentagra, siue tractatus

de causis/preseruatiuis/regimine & cura morbi Gallici: vulgo Malafrançosz: ingenio/peritia & experientijs artium & medicinę Doctoris studij Bononiensis approbatissimi/Vuēdelini hock de Brackenau/ exactissimis diligentia & studio comportatus.

Quem subsequitur tractatus eiusdem utilissimus de curandis ulceribus hunc morbum ut in plurimū consequentibus.

Rara & inuisa Lector nō posthabeas/auro preciosiora.

Cum gratia & priuilegio imperiali ad triennium.

1512

Illustrissimo Ducatus Vuirtenbergen. princi-
pi Vdalrico/Vuendelinus hock de Brack-
enau artiū & medicinę Doctor/subiectio-
nem humilē & debitā offert.

Consideranti mihi illustrissime princeps/cōmunē nedū patrię/verū & totius Germaniæ/ addam & uniuersi ferme orbis christiani labem/quā vulgus ipsum Malafrancosz/siue morbū gallicū appellat:non potui non cōpassionibus affici:perire inter tot Medicinę professores eximios/tam egregię geniture decus/ac indies eo morbo hoīes miserabilius cruciari: dissimulantibꝫ illis quorū interest saltē si nō cura manuali/ consilio tñ & documētis adesse. Relinquens ergo fines Italię/post longas Medicę artis haustas disciplinas Bononię ad Doctoralis byrrhi cōfirmationē/ac ad praxiz nō posterior cæteris eius professionis Romę probatus(quod citra iactantiā dixerim /illustriss.princeps)ausus sum & ipē calamū laxans cōmuni bono consulere:tractatū hoc breui licz/attñ nimirū fructuoso/pſertim benegratis: docendo oēm eius morbi causam radicitus dimouendā: & id qdem demōstratiōibꝫ phīę propť quid certissimis/nō ad ventū aut aurę motū prolatis. Placuit etiā eo stiluz diuertere: ut in curandis ulceribus(quod in primis necessariū vidimus) morē quasi chirurgicorū subiremus;ne in q̃piā efferuētis mali reliquias pullulare sineremus. Hunc aūt laborē nostrū illustris. magnificētię tuę in primis dedicamus legendū/approbandū:si dignus sit. sin:priuatus peat. Verū speramus ꝑ tanto illuz magnifi. tuę placiturū:ut indignum ducas/ eundē cōmuni publico subtrahere. Vale principum decus/doctorumqꝫ asylum. Argentoraci ad decimū Marcij. Anno Christi.1518.

Mentagra. siue tractatus de morbo Gallico Vuendelini hock de Brackẽ-au/ artiũ & medicinæ Doctoris studij Bononiensis approbatissimi.

Intendimus hoc tractatu per.17. capita docere curã Mẽtagrę. Et quia ipã ut in plurimũ varia ulcerũ genera sequũtur: tractatũ de curandis ulceribus subnectemus.

¶ Ca.I. Medicinę laudẽ & excellentiã: vitę cãs naturales/ac corruptibilitatẽ hoĩs exponit.

Quũ omne animal salutẽ tueri conet̃/ mortẽ perniciẽ ꝗ deuitet: nõ abs re arbitror/mortalibus Medicinę cognitionẽ apprime necessariã. quam nõ ĩmerito veteres a dĳs ĩmortalibꝰ fuisse expertã sunt opinati. Diuinũ nã ꝗ potius ꝗ̃ humanũ videt̃: varias humani corpis intelligere dispositiões. Diuina deniq; ipĩus medici opatio: vel diuinę saltẽ opatiõi ꝗ̃ simillia. Itaq; artiũ Medicina erit p̃clarissima: cũ hõ sit altissimus corpe/rõne mixtõis elementorꝫ. eo ꝗ subtilius sunt cõtexta: & in ipõ ęq̃lita tem ponderis studiosius inseqtur. Ouidio teste: Prona ꝗ cũ spectẽt aĩalia cętera terrã/Os hoĩ sublime dedit: cęlũq; videre iussit & erectos ad sidera tol. vult̃. Donauit & hoĩ cõplexionẽ tẽperatiorẽ ꝗ̃ ĩ hoc mũdo foret possibile inuenire. Et ipã de duobꝰ securitatẽ p̃bet: sc; putrefactiõis penitus ꝓhibitionẽ: & humiditatis defensionẽ ne celerit̃ resoluat̃. Eã ob rẽ Medicina artiũ p̃clarissima merito appellari debet: & eruditi medici honorandi & venerãdi sunt. Quid si antiquos medicos cõmemorem: Nicomachũ Aristotelis patre;/ Alexãdri impatoris medicũ excellentissimũ: Quid Carneadẽ Atheniẽ. medicũ egregiũ: Conspice itẽ medici mirandũ ingeniũ:

Laus & excellẽ[tia] medici[nae] Ouidiu[s]

ẽſiſtrat Heſiſtratus medicus illuſtris/ pulſu cognouit amantez.
Prçterea complurimos in vitis ſanctorum canonicatos
& ab ecclesia approbatos cõperio. Inter quos vide Ioã
nem Damaſcenũ/Coſmũ/Damianũ/Panthaleonẽ/Vr
ẽdicinç ſinum/Baſilicũ. Quid ſi Apollinẽ primũ medicinç rep-
ꝫtor. torem cõmemorem? qui ob eius ſciẽtiç celſitudinem in
Deorum numerũ receptus eſt: Bene viuere/ac fœlicita
tem appetunt omnes: ſed hanc adipiſcendi his quidem
poteſtas/illis quidẽ non: propter fortunã qnandaz/ aut
naturam. Vnde Romani quondã fortunã diuinũ quod
dam numen exiſtimabãt: quod pro libitu ſuo / hominũ
meritis non conſideratis/alijs bona/alijs mala largitur.
Impiũ tamen & fidei noſtrç inimicum/principijs etiam
philoſophicis omnino contrariũ/ea alicui prçterꝗ pro
uidentiæ diuinæ aſcribere: quç iuſtis occultiſꝗ iudicijs
ſecunda & aduerſa cõmunicat prout voluerit. Viuere
autẽ & beari/bonum extat ſumum. Cũ ergo Peripate-
tç pro tici & ſacrç medicinç Doctores cõcordent: a corde pro
xus. fluere vitam in totum: volunt hoc fieri non niſi per flu-
xum ab eo primorꝝ inſtrumentorꝝ vitç: cuz quibus pri-
mũ viuificat/tanꝗ habentibꝫ omnẽ vim animç. Et ani-
ç ſedes ma ipſa eſſentialiter in corde eſſe dicitur: virtualiter au-
tem in cçteris membris. Merito ergo cor primũ dicitur
omniũ virtutũ principium. Spiritus autẽ exit ab vniuer
ſo corde: ſicut lumẽ a ſole. Sicut ſol eſt fons luminis: ſic
& cor ſpiritus. Sol eſt & principiũ generationis & cor
ruptionis / & vniuerſaliter vitæ per motum & emiſſio
nem ipſius viuificantis totum. viuere autez viuentis eſt
forma. Et de Aĩa. 2. viuere viuentis eſt eſſe. & vniẽs &
ligans aĩaz corpori/calor naturalis dicitur. Ariſtoteles.
Sicut ergo aĩa non eſt vita totius/ſed cauſa: ita nec po-

tentia est vita partis/sed causa. Est ergo ꝟm hoc omnis operatio quodãmodo vita organi omnia pficiētis. Vnde vita oculi est ꝟm ꝙ est oculus est videre: auris audire: linguę autē ꝟm ꝙ hmõi loqui & gustare: cordis vero spiritu3 vitalem corpori benigniter dare. Et omnino hominis ꝟm ꝙ est homo/est ītelligere. Et hoc est quod Phūs ait. 2. de aīa: Si alicui aliquid horum insit/ipsum viuere esse dicimus. ut intellectus/sensus/motus/et status ꝟm locu3/& adhuc motus ꝟm alimentū. Motus et status ꝟm locum sunt operatiões virtutis motiuæ: motus aūt ꝟm alimentū est operatio virtutis nutritiuę. Similiter ergo & intellectū & sensum posuit pro operationibus/& non pro potētijs. Propter quod recte in primo Ethicorꝶ vocauit somnu3 dimidiū vitę. dormientes em̄ non dicunē viuere ꝟm operatiões sensus et motus/ qui somno ligantur: sed ꝟm opationes vegetationis: q̄ non solū tunc non ligantur/sed magis vigent. Sed ex his nõ scitur nisi in cõmuni quid sit vita: quæramus ergo specialius. Manifestū est: ꝙ viuere est continuus actus viuētis/nullo modo interceptus. Nã vita non cessat nisi per mortem: a qua non fit reditus ꝟm naturam/nisi sicut de priuatione ad habitum. Animal em̄ viuit quãdo nõ vigilat/& oculus quãdo non videt / & auris quãdo non audit/& homo quãdo non intelligit. & ideohoc q̄nia3 animatū est. Animatu3 autē ab inanimato differt in viuendo. sicut Phūs ait. Si ergo est aliqua animæ operatio non intercepta dum anima inest corpori/illa procul dubio maxime & prĩcipalissime dicitur vita. unde manifestum est/ꝙ hęc est nutritio. Et in principio secundi de aīa ait: Dico autē vitam per se alimentū/id est alitionem. Si em̄ mors est corruptio viuentis: oportet ꝙ vita

Phūs

Idem

Viuere quid sit

Phūs.

Corpus humanũ eſt trãſmutabile & alterabile. Iſta autem alteratio & transmutatio ineſt ei duplici de cauſa. ſcʒ ex parte ſuorꝫ componentiũ: & ex parte cõpoſitionis/ſiue modi componẽdi. Et ex parte componentium dupliciter. ſcʒ primorꝫ. ut ſunt elementa: quę per cõtrarietatẽ ſunt rranſmutabilia/& reddunt corpus transmutabile ex eis compoſitũ. & ſecundoruʒ. ut ſunt ſanguis menſtruus/& ſpermata ſ3m Auicennã li. primo. Et ſ3m Galienũ de elementis: Si corpus humanũ eſſet compoſitum ex uno elemento/non doleret: ſed quia cõpoſituʒ eſt ex quattuor contrarijs: quorꝫ quodlibet determinat ſibi unã ſummã qualitateʒ: neceſſario homini ineſt dolor & tranſmutatio & corruptio. Galienus itẽ. 2. de cõplexionibꝫ/& Princeps libro primo: Nos ſumus creati in fine ſiccitatis & humiditatis: nec ad tantã coagulationem potuerũt corpora noſtra deuenire ut ſunt lapides & metalla. Quare cũ mundus continue ſeneſcat & corrumpatur ꝓ diſtare a ſuo principio: videamuſqꝫ continue nouos generari morbos: pręſertim horribileʒ illum Mentagrę/de quo nobis pręcipue in hoc tractatu & cura & ſermo erit: ingenij noſtri vires munere diuino tendimus/ impertiendo labores noſtros biennales quibuſ tis bene gratis lectoribus: quo medicinę decus & ſplendor enucleetur: & hominis conſeruatio cautior attẽdatur. In hac eñ re ſum̃o ſtudio laborandũ eſt/qua humana hęc noſtra vita & cõplexionis & unitatis impfectione/ varijs etiã ac ĩnũerabilibꝫ fere morborꝫ ſpeciebꝫ vexatur. Sicut & nũc iſtis tpibꝫ corpus humanũ ægritudinibus infeſtaĩ ignotis. Ab ãno qppe. 1492. quidã morbus ignotus/diuerſis dolorꝫ ſpẽbꝫ/ in diuerſis mẽbrorꝫ ꝑtibꝫ/ puſtularũ variarum in magnitudine et paruitate

Galienus

Alťatiõis hũanæ cã duplex.

Galienus Auicẽna.

ortus mẽtagræ.

& ex quibus est cognoscimus. Scire ergo debes pro p̃-
senti speculatione: ꝙ per principiũ intelligi debet causa
efficiens/quę est principiũ motus: & per causam intelli
genda est causa finalis/quæ est principalissima causarꝝ:
& per elementa intelligendę sunt causę formales & ma
teriales quę ingrediunt̃ rei constitutionẽ. Et sic hæc tria
se habent quodã ordine: ita ꝙ principiũ est cõmunius
q̃ꝫ causa: & causa cõmunior elemento. Pro quo intelli-
gendum est/differentiã esse inter intelligere & scire. nã
intelligere pertinet ad simplicẽ apprehensionem intel-
lectus/ s꜡m quod formatur diffinitio: scire aũt pertinet
ad intellectũ diuidentem & componentẽ/ & discurren
tem de notis ad ignota. Ergo sequitur: ꝙ cognitis prędi
ctis cessat omnis admiratio de quacunqꝫ re. Aduerten-
dum tñ est: ꝙ non contingit nos aliquid ita perfecte sci
re sicut deus/aut intelligentia. de quo nemo dubitat. nã
lumen intelligẽtię clarius est & ꝑspicacius q̃ꝫ lumen no
stri intellectus: et per conseq̃ns omnia clarius videt. Est
& attentione dignũ: ꝙ nostra cognitio incipit via sen-
sus: intelligendum autẽ est per ea quę nota sunt superi-
us: & de cognitione ignoti deuenire ad eius cognitio-
nem per admirationẽ utiqꝫ quę in partibꝰ philosophiæ
pertractant̃. & sic de mirabilibus philosophię sum̃e ne-
cessariũ est admirari. nã propter admirari Gręci & Ae-
gyptij inceperunt philosophari: ex qua admiratione de
incognito ad cognitũ deuenerũt. Sic etiã ĩ medicina cõ
tingit: ꝙ ꝑ admiratiõeꝫ alicuius ęgritudis nobis ignotę
ꝑueire possumus ad cognitionẽ ipsius. Sicut euenit hoc
tẽpore: scꝫ ab anno dñi. 1492. usqꝫ ad p̃senteꝫ annũ. 1512.
quo morbus quidã contagiosus q̲ Gallicus appellatur/
satis efferbuit. Iste em̃ morbus multa nomina sortit̃. naꝫ

Intellige-re et scire differunt.

admiratiõ occasio philosophiæ.

ſicut gentes multorum climatũ inuaſit: ſic diuerſa nomi
Cã & origo Mentagræ na eidẽ impoſita ſunt. S3 in veritate dicendu3 eſt: ꝙ iſte
morbus non prouenit ſolum a contagio: ſed vera cau-
ſa eius & magis appropriata fuit aliqua influẽtia ſtella-
rum erraticarꝫ/quę viſa & certiifcata ſtetit/& fuit cau-
ſa diuerſitatis coniunctionis planetarꝫ/ eclypſis ſolis &
lunę. Præterea de hoc morbo/aut de cauſa eius efficiẽ-
te/formali ac materiali nec antiqui nec moderni certam
cognitionẽ dederunt: nec de nomine & quidditate eius
Ioannes alexãdri. aliquid veridice dixerunt/aut ſcripſerunt. Verꝫ Ioãnes
alexandrinus cõmentator .2. epidimiarꝫ de quibuſdam
morbis nominatis phimata & exantimata dixit: ꝙ Phi
Phimata exantĩata mata ſunt a profundo carnis egredientia & carne3 cor-
rodentia: Exantimata vero quę cutẽ ſolũ lędunt. Sed in
veritate in hoc morbo nunc noĩato non ſunt talia et cõ
ſimilia ſigna ſicut in morbo gallico: ſi bene dicta Ioãnis
alexãdrini ſcrutatus fueris. Verũtamẽ Plinius libro .26.
ca. prĩo ſcribit de quodã morbo qui græce λιχήνας appel-
latur/latine autẽ mentagra: quoniã a mentto incipit. cu-
Plinius ius verba ſunt hęc: Senſit & facies hominũ nouos om-
niꝗ euo priori incognitos non Italię modo/verꝫ etiam
uniuerſę prope Europę morbos. Tunc quoꝗ nec totã
Italiã/nec per Illyricũ/Galliã aut Hiſpanias magnopere
vagatos/aut alibi ꝗ Romæ apparuerũt: & tanta fędita
te/ut quæcunꝗ mors pferenda eſſet. Et de hoc quoꝗ
morbo faciens mentionẽ Marcialis li. 11. epidimiaru3 ad
Marcialis Baſſum ſic ait: Nã ulcus acre/id eſt morbus acerrimus,
puſtulęꝗ lucẽtes. i. puſtulæ plenę ſanie. lucẽt. tales ſunt
in hoc morbo. nec triſte mentũ. i. ęgru3 mentũ: ꝗa prius
incipiũt puſtulę a mento. ſordidiꝗ lichenes. i. fędi: quia
iſte morbus eſt fędiſſimus. Idẽ Marcialis li. 1. epi. de Fe-

sto/qui se interfecit propter nimiã passionẽ istius mor-
bi/sic ait:Indignas premeret pestis cũ tabida fauces:In-
ꝗ ipsos vultus serperet atra lues.id est laberetur & iret
atra lues.i.morbus iste fędus & cõtagiosus.naꝫ constat
ęsse cõtagiosuꝫ.Ideo Marcialis ubi supra ait:pestis tabi
da.i.cotagiosa. Ostendit etiã Plinius li.& ca.supius dic Plinius.
tis: ꝙ iste morbus fuit in medio imperio Tiberij Clau-
dij imperatoris.Sꝫ ſꝫm Marcialeꝫ.11.epi.ad Bassum/hic
morbus peruenit ad tẽpo ea Domiciani imꝑatoris. Ideꝫ
quoqꝫ Plinius in li.26.ca.2.ponit multa remedia contra
hunc morbũ.Pręterea verba Galieni ſꝫm propriã serieꝫ
adducam:unde manifestũ erit ꝗtum ad hoc hũc qui ser
psit in populũ morbuꝫ esse elephãtiasim.In libro eṁ de
cholera nigra ait: Apparẽt autẽ & aliter absqꝫ febriẽdo Galienu
plurimis pustulę ſꝫm cutim factę ingrossatam & exicca
tam/abundantẽ melancholico humore ipm expellentę
foras.nam ex eius genere est elephantiasis. Item Galie-
nus in libro de diffinitionibus: Elephas est passio crassa Idem
& inęqualis. Item in secunda parte introductorij/ante-
ꝗ loquatur de diuisione curationis quę fit per pharma-
cum/in ca.de elephantiasi ait: Cutis enim hac passione
cõtentoꝝ est crassior:est & durior:similitudineꝫqꝫ ha-
bet ad pellem elephantuꝫ.ideo signa sumpta a causis hu
ius morbi dicuntur quoquo modo sumpta ab essentia-
liter inherentibus . quod Galienus exercuit secundo de
crisi.Cogno scitur & causa faciens ęgritudinem ratione
exeuntium.ut docuit secũdo de crisi.& ratione coloris,
ut in li.de flebothomia.Inqt eṁ:Albiores fœminę albi- Idem
orẽ sanguinẽ coaceruãt:nigriores ꝟo nigriorẽ & melã-
choliorẽ.Rursus in.12.terapẽticę: Differẽtibꝫ tandẽ aliẽ
tumoribus nõ in colore solum/sꝫ in differentijs quę ſꝫm

calidum/frigidum/duriciem & molliciē. Ideo si rubet q dem tumor: manifeste indicas humorē existere sangui-

Galienus neum. Vñ Galienus. 3. Tegni: Si ergo non est in sangui ne ex humoribus aliquis vincens magis/apostema ge neratur sanguineū: & est quod vocatur phlegmon. Et si magis est vincens cholera rubea supra sanguinē: ge neratur ex ea apostema quod nominatᷓ herisibylla. Et si est magis vincens humor melancholicus: generatᷓ apo stema durum. ut sępissime contingit in morbo qui Mē tagra appellari potest: in quo videmus apostemata du rissima in tibijs/brachijs/capite & cęteris locis eoꝝ qui hoc morbo laborant. Et si est magis vincēs flegma: ge neratᷓ ex eo apostema molle. Et si est vincens ex eo cho lera nigra/adusta/vehemētis adustionis: generatᷓ ex ea cancer. Et si est sanguis grossus/flegmaticus/ inflamina tus/vehemētis adustionis: generatᷓ apostema quod ap pellatur carbo & carbunculus. & est illud quod appel latur antrax. Et ſcḋm hoc exemplū diuersificantᷓ naturæ apostematū & pustularꝫ quę in cute apparent. Itē & fi

Idem gura pustularꝫ facit ad causę cognitionē, ut Galienus in cōmento. 16. sextę particulę aphorismoꝝ ponit. ibi: La tę pustulę incipientes & ad exeuntia/apparet tales pu stulas emittere aliquantulū saniem liuidā non bene olē tem. interdū subrubeā cum quadā liuiditate. quę omnia ostendunt materiā talis ęgritudinis esse aut ipm sangui nem melancholicū/ aut nigrā choleram/aut crassum fle

Cāę men gma. Et meo iudicio: est ęgritudo cōposita ex mala cō

tagrę. plexione frigida & humida materiali cerebri: ob quam multę materię flegmaticę descendunt ad iuncturas/ner uos & musculos dolorē in dictis locis facientes: quę ma teria mixta est cum cholera dante viā/id est ducente ad

loca p q materia groſſa trãſire nõ poſſit. Et ex mala cõplexiõe calida epatis et ſicca mañas urẽte. uñ qnto magis materia aduriť/tanto magis ad lepre ſimilitudinẽ fit appropinquatio: et ulcera maligniora per corpus fiunt. Hinc eſt q aliqui peſſima patiuntur ulcera vix curabilia: alij autẽ mitiora patiuntur: nõnulli autẽ ſine ulceribꝫ aut paucis. Q autẽ huius egritudinis cauſa ſit mala cõplexio humida cerebri & frigida/non eſt dubiũ. Nã facta eſt Rome anatomia cuiuſdã qui in vita patiebatur mentagrã cum doloribus & alijs quæ huic morbo ſunt ſolita complicari: inuentaq fuit magna copia flegmatis viſcoſi in iunctura. Separatiſq præterea cãnis facientibus iuncturã/exiuit maior copia flegmatis. Nec poterat eſſe ros futuri nutrimẽti: quia cur in illo/& nõ in alio cõſimili? Nec ros eſt illo modo coadunatus. Sed eſt aliquod irrorans membrũ nutriendum. ut colligiť primo naturaliũ virtutũ a Galieno. Similiter oſſibus ibi exiſtẽtibus aduenit nutrimentũ per concauitates muſculi per propria vaſa ſimiliter membrane ſeipa regentia. ut appellat Galienus. 2. tegni. Hoc tamẽ eodẽ modo quo de interioribus dicetur fortaſſis: q eſt cauſa humectãdi loca illa: quia ſicca. Hoc non negať: attñ falſuꝫ/q tanta humectatione indigeat. nã cur in alijs iuncturis hoc ſub tãta quantitate nõ eſt inuentũ? Nec obſtat ſi dicať: q dextrum latus debet eſſe humidius ratiõe epatis: quia dextra ps matricis eſt calidior et ſiccior. ut in libro de ſpermate oſtenſum eſt. Sed redeat ſermo noſter. Licꝫ eñ a Marciali & Plinio morbus contingens illo tempore appelletur græce λιχὴνε/ latine autem mentagra: diuerſiſq nominibus pro locorũ diuerſitate appelletur: inſequendo ipſius morbi quidditatem ac veritatẽ/dignũ eſt redi

Epar cã mẽtagr

Anatomia exẽplaris.

Galienu

Idem

liber ſpermatum.

re ad ea quę dicta sunt superius: scilicet ꝙ ex admiratio ne studium philosophię cępit exordium: per quã admi‑ rationem per id quod ignotũ est ad noticiam perueni‑ atur. Sicut eñ in singulis partibꝫ philo sophię demõstra tur: eodẽ modo in singulis medicinę partibꝫ per admira tionem rei ignotę per rem notam fiat demonstratio. Ita ꝙ ad noticiã morbi ignoti necessariuꝫ est peruenire per ea quę nobis nota sunt: utiqꝫ per accidentia morbũ cõ‑ sequentia. Verũtamen ad sciendum nomen & quiddi‑ tatem ipsius morbi gallici tempore isto cruciantis/nota Auicennã prima primi ca.1.de subiectis medicinę.ubi in

Auicẽna. quit: Quia sanitas & ęgritudo/ & earũ causę plęrumqꝫ sunt manifestæ: plęrumqꝫ occultæ/quę non sensu/neqꝫ nisi per significationes accidentiũ comprehendunt. seq tur ex dictis Principis: ꝙ si aliqua ęgritudo sit ignota et occulta: nõ potest sciri/ nec cognosci demonstratiõe ꝓ pter quid/sed demõstratione quia: scꝫ ex signis & effec tibus. Ergo cognitio ęgritudinis & suaꝝ causarũ scitur per accidentia cõmunia & propria/ quę cõferunt ad co

Aristot. gnoscendũ ꝙ quid est res. ut in proęmio de aĩa Aristo teles. Sequitur itẽ ex hoc: ꝙ non est necessariuꝫ medico cognoscere ęgritudinẽ solum inceptum ęgritudo est. qa ipsa nota est per sensibilem operationũ læsionem quaꝫ

Galienus facit in corpore humano. testis Galienus & Auicẽna in

Auicẽna. pluribus locis. sed debet scire essentialiter ęgritudinẽ oc cultam & ignotam nobis/per accidentiũ significatões: quę sunt signa medico facientia veram noticiã morbi et

Idem causę eius. Ideo bene dixit Auicẽna supra: ꝙ sanitas & ęgritudo/& earũ causę plęrũqꝫ sunt manifestę/plærũqꝫ occultę: quę nõ sensu/ neqꝫ nisi per sꝫcationes acciden‑ tium cõprehendunt. Veniendum igitur est ad rem nũc

concurrẽtis morbi & affligentis multitudinẽ hominum qui nobis occultus eſt & ignotus. Sed licitũ eſt eſſentiã & quidditate morbi per accidentiũ ſignificatiões / quę notificant nobis eſſentiã & quidditatẽ per effectũ que inducunt cognoſcere. na hic morbus per accidentia in principio demõſtratur. Sed quęſo dic mihi/quare in diuerſis regionib diuerſimode vulgus hunc morbum appellet? Scire te oportet in primis: ꝙ noïa non ſolũ morbis/ïmo rebus ad denotandũ ſubſtantia vel qualitate earũ imponuntur. hoc multifarie dicit Auicenna ſecũda primi doc.1.ca.8. Nam aliquãdo nomẽ capiunt a cauſa: aliquando ab effectu. A cauſa etiã multis modis. Nã aliquando a cauſa materiali in qua. ut pleureſis: quę denominationẽ capit a mẽbro: ut a pleura /id eſt a panniculo coſtas tegente. Ita etiã morbus de quo ia fit ſermo mẽtagra appellari poteſt. & ſic de alijs. Aut a cauſa materiali ex qua. ut ęgritudo quę dicitur melancholica: quę nomen capit ab humore melancholico, Aliquando a forma cui aſſimilatur. ut elephantiaſis ab elephante. & ſerpigo a ſerpendo. Et aliquãdo a cauſa formali. Et aliquãdo ab efficiente. Sed his plurib modis ac alijs intermiſſis dico: ꝙ morbus Gallicus appellaẽ hac de cauſa. Na Gallus manu forti Italiam ingrediẽs / & maxime regno Neapolitano occupato / ibidem cõmorantibus Gallis hic morb detectus eſt: fuitq ob id ab Italis morb Gallicus appellatus. & imaginati ſunt ipm Gallis cõnaturalem fore. In Gallia vo qa in reuerſiõe regis Caroli cũ ſuis in Galliã hic morbus appere cępit: credẽtes eũ ex Neapoli apportaſſe/hãc ob cã morbũ neapolitanũ vocarũt. Valẽtini/ Catalonij poſt longã librorꝫ indagationẽ ipm morbũ s. Semẽti vocarũt. ut in.12.li. edito a magro

Varietatem noĩ morbi declarat. Auicẽna

Cur morbus gallicus

Cur neapolitãus

Cur s. Sementi.

Francisco scriptū inuenerunt/similē morbū alias orbe3 inuasisse. Sed isti nō parum a veritate deuiant. nam hic morbus de quo supra fit mētio/ in regno Francię & usitatus & antiquatus est. Nā sicut lepra a sancto Laçaro vulgus eum morbū sancti Laçari vocat: hoc eodē modo Galli malū mortuū morbū sancti Sementi appellāt: eo ꝙ eius auxilio implorato ꝗ̄plurimi curantur: & pręsertim si ad eius corpus perueniunt pedes ambulādo et elemosynam quęrendo. Huius sancti corpus in Britannia existit in maxima veneratiōe. In ulteriori vero Hispania morbu3 curialem vocant: eo ꝙ curiam sequatur. Et dum verā huius morbi diffinitionē perquirebant/unusquisq3 diuersa experiri conabatur: & veritate nō reperta curā empericis reliquerūt. Pręterea legimus Romanis scientiā medicinę per aliqua tempora fuisse interdictam. Et non sine causa etiā litterati (sicut istis temporibus a Doctoribus sępe videmus) ab hoc crudeli morbo fugiunt/se nihil scire cōfidendo. Quare aromatarij herbarum collectores/cęteriq3 mechanici ac vagabundi et trufatores (ut ita loquar) huius morbi veros & ꝑfectos curatores seipos esse profitētur: & quia nihil sciunt/nihil dubitant. credunt eīn se omnia scire: quare mirabilia pollicentur. quos si audires: mortuos suscitare crederes. Miror cur isti ignari circa tā nobile subiectum sint tantę audacię: cū paulo post spes inanis erit. na3 repentina ac insperata mors eos intercipit. Et si quis natura iuuante/aut deo permittente conualuerit: unguentoꝝ suoru3 beneficio curatum prędicant: & non solum laudibus/s3 & muneribus affici volūt: medicinę secretas artes prorsus ignorantes/atq3 ea tam egregia & pene diuina sciētia penitus abutentes.

[Margin: Cur morbus curialis.]

[Margin: ...n empericos]

Ca.III. veritatis causaʒ morbi huius fuisse cõiunctiones planetarꝝ/ eclypses solis et lunę/ & aspectus eorum: causam item durabilitatis eius exponit.

Pro vera autem noticia huius capituli attentione dignum esse ducimus: ꝙ hic morbus verius cepit exordium anno dñi. 1483. quia eo anno mẽse Octobris fuerũt quattuor planetę/ videlicet Iuppiter/ Mars Sol/ & Mercurius in libra in domo ęgritudinis: & significant ęgritudinem ex corruptiõe sanguinis & cholerę. & fuit ibi cõbustus iuppiter eodem signo: fuitq́ʒ ibidem coniunctio Iouis & Martis & Mercurij/ & Martis & Veneris/ Iouis & Mercurij/ & Iouis & Veneris/ de mẽse octobris die prima nouẽbris. Fuit præterea bis eclypsata luna eo anno: tã in scorpione in domo ęgritudinis/ q̃ʒ in eius opposito. Fuit pręterea in eodẽ scorpiõe in ipã domo ęgritudinis cõbustus saturnus & mercurius/ cõiunctus saturnus & venus: fuitq́ʒ coniunctus saturnus & mars in ultima nouẽbris. & sic sʒcauerũt corruptionẽ sanguinis & cholerę/ & cõiunctiones oĩm humorꝝ/ & abũdantiã humoris melancholici taʒ in viris q̃ʒ in mulieribꝫ. Proptͤ ea cepit iste morbꝫ in genitalibꝫ virorꝝ/ pręcipue in prĩcipio capitis virgę: & in vulua mulierum. q̃a scorpio habet dominiũ in his locis: hac rõne sʒcauit in dictis locis ęgritudinẽ ex illa humorũ corruptione & adustione tã sanguinis q̃ʒ cholerę: p̃cipue melancholię. Fuitq́ʒ p̃terea uniuersalis: nõ solũ q̃a libra & scorpio fuerunt infortunati & sʒcatiões huius ęgritudinis: sʒ q̃a oẽs planetę participarũt in ea sʒcatiõe in illis signis. Et sic oẽs orbis partes planetis ipĩs subiectę fuerũt infortunatę/ participantes de dicto morbo: q̃a planetę ipĩ fuerunt ibidẽ p̃mixti

Cã vera morbi

Quare in genitalibus oria[tur]

& inuicem affecti/id est infortunati. Non mirũ autem/si
in omnibꝫ corporis partibus hic morbus apparuit: quo
niam planetę ipsi in omnes corporis ptes habẽt ſꝫcatio
nem & dominiuꝫ/& maxime in partibꝫ melancholicis.
Et fuerunt etiã tria signa infortunata: vicꝫ taurus p con
iunctionẽ martis & lunę in prima domo reuolutiõis an
ni: infortunata etiã venere eius domina per casum & re
trogradationẽ / & libra & scorpione p cõiunctiões pla
netarꝝ supradictorꝝ. Et ꝙꝙ etiã sine respectu loci/figu
rę anniqꝫ diuersificent ſꝫm climata permixtiones ipsę di
uersarꝝ qualitatũ planetarũ/ultra alia significata: per in
fluentiam & proprietatẽ ipsorum necessario etiã ſꝫcant
supradictorũ humorũ corruptionẽ & adustionẽ. Quæ
omnia planius & diffusius in tractatibus Albumasaris
lbuma tractata inuuenintur. Nam Albumasar dicit: ꝙ coniun
ır ctio saturni & martis ſꝫcat terribiles ęgritudines. Cau
ã dura sa vero tãtę durabilitatis ipsius morbi extitisse videtur:
ilitatis quoniã sequenti anno. 1484. dicta significatio fuit forti
ẽtagrę ficata ex infortunatis ioue & saturno in eodẽ signo scor
pionis. nam uterqꝫ fuit ibi combustus a sole: & luna ve
nit ad oppositionẽ solis/saturni/iouis & veneris existẽ
tium in eodem signo scorpionis: & ipsi saturnus & iup
piter ibidem corporaliter coniuncti fuerunt. & sic debu
it in eo prędominari humor melancholicus/ex significa
tione solis/saturni & iouis/& signi scorpiõis. Tertio ve
ro anno. 1485. facta fuit coadunatio planetarũ: videlicet
saturni/iouis/martis/mercurij / et in signo sagittarij: et
ibi coiunctus iuppiter: et ibidem coniunxerũt se corpo
raliter saturnus et mars/saturnus et mercurius/ et iuppi
ter et mercurius: qui cũ sint in sagittario significant cor
ruptionem et adustionẽ humorꝝ/ et abundantiã adustę

cholerę & melancholię. Idcirco ipsa corruptio humorū & morbus iste debuit magis abundare in cholera adusta et humore melancholico: propter significationes & qualitates ipoꝝ planetaꝝ/et signi sagittarij. & sic etiã fuit significatio uniuersalis/respectu tot planetaꝝ coniunctoꝝ et affectoꝝ/id est infortunatoꝝ. Anno autem 1486. idem confirmauit oppositio martis & saturni existentiū in eodem signo sagittarij: & coniunctio iouis et martis in eodem signo. Item anno. 1487. iterū confirmauit hoc coniunctio corporalis saturni & martis/ saturni & mercurij per sextilẽ/ & per combustionē saturni & mercurij in eodē signo sagittarij. & sic significata eorũ se extendunt ad plures annos ſcdm gradus planetarũ in ipso signo. Nec mirandū est/ si non incepit hic morbus in Francia/ vel Neapoli: quoniã ut dictū est/planetę habent significationes in toto orbe. Idcirco manifeste declarare intēdo/ per quē modū ista particularis epidimia in hominibus contingat/vel contingere possit: qui morbus pluribus fuit obscurus. Eam ob rem aliqua utilia ꝓ veritatis noticia dicam: ostēdendo causam generalē huius morbi occulti/videlicet ut in plurimum esse a radice superiori: utiq; a coniunctionibus septem planetarũ in signis. ut iam dictum est. Et ad hoc declarandum attentione dignum est: ꝙ tribus modis videntur corpora superiora in hęc inferiora agere seu imprimere/ vel pluribus eorum/vel omnibus simul. Quorum unus modus est uniuersalis. alius medius. tertius particularis. Vniuersalis vero modus imprimitur scilicet per lucem/siue per lumen/vel per motū/vel per influentiã. Et dictus morbus Mentagræ causari potest a motu & a luce luminis supcœlestis. cū corpora ſupiora/ut dictū est/ his duobꝰ

cã gñalis mētagra

Agūt supiora in hęc īferiora tripliciter.

modis in hęc inferiora agere possunt. Vñ secundo coeli & mūdi: Calor & lumen a corpib9 cœlestib9 generant.

Modus medius

Modus vero medius est/ quādo per complexionē operant. naʒ quidā eoꝝ dicūtur frigidi & sicci. ut saturnus. Cōmentator vero. 2. cęli & mūdi cōtra Auicennā inqt: stellas non agere frigiditatē/ & qualitates similes unicuiqꝫ elementoꝝ. quis sibimet cōtradicat in de substātia orbis/ dicēs: Quędā utiqꝫ calidę & humidę. ut iuppiter. Intelligunt aūt doctores cōplexionē non formalē eis inexistentē/ sʒ effectiue. quoniā tūc essent cōpositi ex elementis cōtrarijs: ꝑ conseqns & corruptibilis cōplexio planetaꝝ esset. Ergo habent cōplexionē effectiuā tendentē ad caliditatē & humiditatē/ ut cōplexio humana: quā habet ex coalteratiōe mēbroꝝ principaliū: qua ꝓportionant & ponderant ad inuiceʒ. Et sic complexio stellaꝝ oīm ex dicta coalteratiōe eaꝝ ad caliduʒ & humidū tendit.

Modus ꝑticularis.

Modus vero particularis est quidaʒ influxus stellaris unicuiqꝫ indiuiduo ab alio propria natiuitate differens/ aut reuolutōe eiusdē inditus. Ideoqꝫ omnis planeta sʒm diuersitatem natiuitatis & reuolutionis uni existit fortuna/ alijs vero īfortuna. Et hic qdē modus est sic singularis & appropriatus/ qꝫ cōuenit uni talis effectus qui nō conuenit alteri. Sequit ergo ex his dictis: qꝫ corpora supiora agūt in hæc inferiora altero triū modoꝝ/ vel pluribꝫ eoꝝ/ vel oībus simul. naʒ ꝑ lumē in instanti/ vel ꝑ motū & in tp̄e/ vel ꝑ influentiā & limitato & certo tempore operant. Ex his notatis/ & ex sententia Doctorum antiquorum sequitur: qꝫ Mentagra potest cāri ab influētia cęlesti: q̄ est tota ꝓprietas/ siue forma speciuoca cōcessa a prima cā: ꝓueniēs a corpib9 sup̄ cęlestib9 īfluxu stellari unicuiqꝫ īdiuiduo ab alio ꝓpria

Mētagra unde

natiuitate fere differente. & sic est singularis & appro‑
priatus/ꝙ cõuenit uni talis effectus & non alteri. Et ta‑
lis virtus est potẽtia actiua speciuoca ꝑ quã corꝑa hũa‑
na patiuntur corruptionẽ & pestẽ: & est potentia passi
ua in humoribus. Ideoq₃ concludit Arnoldus in libello
de retardanda senectnte ca. 8. ꝙ mortalitas brutoꝝ nõ
transit ad homines: nec econuerso. S₃ notat Gentilis di
cens: ꝙ aspectu determinato speciuoco & appropriato
correspondet consignatio passiua in his inferioribꝫ quã
doq₃ s₃m planetas/siue loca. Et sic accidit mortalitas in
uno climate/et non in alio: etiã in una ciuitate vel villa/
& non in alia: & in una domo/et non in alia. Quando
q₃ accidit s₃m species animaliũ. uñ quandoq₃ moriũtur
in una pestilẽtia homĩes: quãdoq₃ boues: & sic de aliꝭs.
Aliquotiẽs est s₃m determinatos modos hominũ in cõ
plexione insequentẽ materia₃. Et sic sequiẽ mors in isto
homine habente complexionẽ insequentẽ materiã ma‑
gis dispositã ad epidimiã per illũ aspectum vel influxũ
cœlestem ac determinatã speciem & proprietatem: cui
correspondet consignatio passiua illius hominis/& nõ
in aliꝭs hoĩbus quibus nõ est iste aspectus vel influxus
speciuocus/determinatus/proprietarius. Sequiẽ ex his
dictis: ꝙ illa virtus ꝓprietaria siue forma speciuoca cõ‑
cessa a prima causa ex influxu stellari proueniẽte/ a cor
poribus supracęlestibus prouenit. videlicet Mentagra.
Itaq₃ quod conuenit uni indiuiduo/ non cõuenit alteri.
Qꝛ aspectuĩ determĩato speciuoco & appropriato cor‑
respondet consignatio passiua in his inferioribus. Idcir‑
co mentagra euenit in uno climate/& non in alio: & in
una ciuitate vel villa/et non in alia: & in una domo/ et
non in alia: quandoq₃ in uno homine/et nõ in alio. Se‑

arnoldu[s]

Gentilis

Cur no[n]
oĩs/ au[t]
oĩa loca
ficiantur

Oēs infi- quitur ex hoc dicto: ꝙ ipse dictus morbus potest pro-
ci posse uenire in quocunq; homine cuiuscūq; cōplexionis fue-
mētagra. rit: utiq; sanguineis/flegmaticis/cholericis & melācho-
licis. hoc intelligēdo de complexiōe insequente formā:
sed in complexione insequente materiā quod conuenit
uni indiuiduo/nō conuenit alteri indiuiduo: rōne illius
influxus & aspectus cęlestis. &c. Cōcludere igitur pos-
sumus ex his dictis: ꝙ illam noticiam habere poterimus
nō de rebus operantibꝫ a proprierate demōstratione pro-
pter quid: sed demonstratiōe quia ab effectibus quē in-
ducunt. sicut nullus scire potest ꝙ magnes attrahat fer-
rum/nisi experiētia visa fuerit per applicationē magne-
tis ad ferruꝫ in debita propinquitate ei proportionata,
& sic de alijs rebus operantibus a proprietate/ vel a for
ma speciuoca.

Ca. IIII. de differenta inter variolas/morbil-
los/& mentagram: & de signis pronosticis
ad bonum & maluꝫ: ac de quibusdam alijs
infectionibus cutis.

Inter variolas/mentagram & morbillos talis sit diffe-
Variolę. rentia. Nā materia variolaꝝ est materia sanguinea: ma-
mētagra teria aūt mentagrę est grossior & multū melancholica,
Morbilli. materia vero morbillorū est cholerica siue sanguis cho
lericus. Pręterea variolę generanť ex sanguine grosso ma
gis ꝙ̄ morbilli/q generanť ex subtiliori & ficciori: sꝫ mē
tagra generať ex humore multū melancholico adustissi
mo. ut surfures siccę & aridę. Et istę pustulę qn̄q; appa-
rent in facie & in capite multæ/in alijs autē mēbris pau
cę: & quādoq; multę in pectore & ventre/& paucæ in
capite & alijs extremitatibus. Melancholicus vero san
guis propť sui grossiciē non potens penetrare/ nō trans

it nisi cū difficultate ad membra ꝑcipue neruosa: sc3 per viam deriuationis. Sed cū facilitate ꝑtransit humor melancholicus ad mēbra neruosa nutrienda: & ibi congeritur in porositatibus dictoꝝ membroꝝ neruosoꝝ. Signa vero demonstratiua variolaꝝ s3m Auicennā sunt: ꝙ quando apparent/ in earū principio faciunt incurrere pruritū in mēbris. deinde apparēt res sicut capita acuum in cute/ & videnť sicut mordicatiões pulicū. deinde augentur donec egrediantť similes milio. deinde augenť totaliter/ & implenť sanie. & post complementū resoluuntur & arescūt. faciunt eñ crustā quę exiccatur et cadit. Sic etiā in principio mentagrę quādoꝗ eueniunt dicta signa demonstratiua: ut pustulę apparentes non impleantur sanie sicut in variolis: imo paruissimā habēt tales pustulę virulentia3: & illa resoluiť & arescit & facit crustā: & exiccatur & cadit. Ratio: quia materia ex qua generanť pustulę sunt melancholicę/ terreę & valde siccę. Nunc dicendū est de signis pronosticis ad bonū: notando ut Auicenna scribit dicens: Si variola est velocioris apertionis & processiōis et maturationis: est salua. Similiť etiā si mentagra est velocis processiōis & aꝑtionis: pronosticať salua. & est rō: qa si illa materia nō erit tm̄ terrea/ nec ustissima: imo aliquantulū habet subtilitatē & porositates mēbroꝝ neruosoꝝ: erunt dilatati et aꝑti/ & virtus expulsiua poterit illā materiā melācholicā ad cutī expellere. Si ꝟo aꝑtio fuerit ī tertia: bona s3catio erit. & hoc verū est/ si nō fuerit accidētia mala: uticꝗ āgustia/ difficultas āhelitus. Et ut plurimū mētagra appet ī septimo die. & est bonū signū. Possunt etiā apparere post. 9. diē: etiā post. 14. & vicesimū: qa maťia eius est imbibita in porositatibus membroru3 neruosorum:

Auicēna.

Signa ꝓnostica ad bonū.

ideo est difficilis exitus: propter grossiciem & siccitatē materię melancholicę. Et in expulsione extra ad cutim/ semp sequit̄ aliqualis angustia/ et pauca difficultas anhelitus: sed in variolis et morbillis maxima angustia & difficultas anhelitus et febris demonstratur. Mentagra

Mētagra salua.

vero est salua ut in plurimū: & raro ex eis deperdit̄ aliquis. nā appetitus eorꝝ nō est debilitatus nec corruptus ut in pluribus alijs ęgritudinibus: imo plures eorum habent appetitū fortem. quia ista materia melancholica q̄ cōgesta est in orificio stomachi/ veniēs a splene ad eius

Auicēna.

orificiū quasi promulgēdo profluit. ut dicit Auicenna: Si autē amplior quātitas non proportionata ad os stomachi profluat: causat appetitū caninū. & hoc ꝫm maiorem vel minorē quantitatē defluxus. Sꝫ ratio verior

Rō alia

cur sit salua: quia materia mentagrę est melācholica terrea/ quę raro putrefit & corrumpit̄: propter ineptā dispositionem & contrariā putrefactioni & corruptioni: ideo non causat̄ febris putrida/ continua/ conclusa. Idcirco raro moritur aliquis ex mentagra: & si cōtingat quēpiam mori/ erit ex mala dispositione aliorꝝ humorꝝ existentiū in venis/ habentiū facilē & aptam dispositionē ut putrefiant & corrumpant̄. Et si ad intra venas putrefiant/ diuersas febres causabunt: si vero ad extra expellūtur/ possunt causare pustulas/ vel apostemata maligna ab igne persico. & ex his apostematibus & pustulis potest sequi mors mentagrę. Et quę cōtinue exeunt/ et nō tarde/ nec difficulter/ et sunt sine febre/ et cum leuibꝰ accidentibus præcipue doloribus/ cuꝫ constantia virtutis et appetitus bonitate: sunt bonę. Signa aūt pronostica

Signa mē tagræ mala.

ad malū sunt: si mentagra occultatur subito et non redeat ad exteriora: et faciat syncopim: est mala valde. Ista si

gna in variolis & morbillis ſunt ſigna mortis/ſi eis aſſo cietur malicia anhelitus/& raucedo vocis. Cũ autem vi deris anhelitũ patientis mentagrã frequentẽ/ caſum vir tutis ſubito/& anguſtiã aſſiduam/& extrema infrigidã tur/cũ ſignis apoſtematis ĩ diafragmate: ſunt ſigna mor tis mentagrę. De ſpeciebus etiã malis & timoroſis/quę plęrũꝗ interficiunt eſt illa: naꝫ quarũ diuerſificat̃ egreſ ſio: ſcilicet quę quandoꝗ apparent/& quandoꝗ occul tantur: & proprie quãdo puſtulę ſunt violaces & tena ces & nigrę/cum mortificatione membri/& cum debi litate virtutis: tunc derelinquẽdus eſt patiens ſolo mor tis pronoſtico. Sequunt̃ ad hęc & aliquę alię infectiões cutis notatu dignę. Infectiones quippe cutis ſunt mor phea/albaras/panni/lentigines/ſanguis mortuus/ gut ta roſacea/ſcabies/ſerpigo/impetigo/& malũ mortuũ/ & conſimilia. & omnes ſunt infectiões cutis maculoſę: quia non differunt iſtæ infectiones niſi in magnitudine & paruitate/in ſitũ & colore/& multũ in maſ̃ia. Et no ta: ꝙ iſtę infectiões quandoꝗ ſunt planæ & non habẽt inęqualitatẽ/nec ulceratione. Si ſunt nigrę/vocant̃ mor phea: ſi albæ/albaras: ſi rubea/gutta roſacea: ſi magnę / vocant̃ panni: ſi paruę/lentigines. Si vero non ſunt pla nę/ſed inęquales & ulceratę: vocant̃ ſcabies/ſerpigines & impetigines. Tamẽ omnes infectiones cutis inęqua les & ulceroſę ſunt de ſumo bothor ulceroſorũ: incipiẽ teſꝗ paruę/lenes/diuiſę in multis locis: deinde ulcerant̃ ulceribꝰ ſquamoſis & furfuroſis quãdoꝗ apparẽtibꝰ / quandoꝗ occultis. Et quę ſunt fixę/dicunt̃ ſaphati: et q̃ ſunt mobiles/impetigines: quia ſerpiẽtes hincinde mo uentur. Hęc dicta innuit Princeps Auicẽna fen. 7. quar ti tractatu. 2. ca. 9. Lege igit̃ Principẽ: & videbis differẽ

Variæ infectiones cutis

Auicẽna

& pustulis crustosis/magnis/ fœdis cum sanie & erugi ne/ & cũ quadã insensibilitate/ & cũ turpi forma in coxis et tibĳs frequẽtius adueniẽs. Idcirco q̃a oẽs dictę infectiões contra naturã aduenictes in cute corpis humani/p̃cipue ulcerosę/ & pmaxime Saphati/sunt s3catiões id est signa q̃si cõsimilia morbo nũc cõcurrenti: propterea aliq medici voluerũt dicere & affirmare esse saphati: ex eo q habet pustulas crustosas/diuisas in nũeratione locorũ. S3 in veritate alia signa habet morbus iste nunc cõcurrens mentagra: q̃a longe alia accidentia.i.signa in ipo q̃ in alĳs infectiõib9 ulcerosis cutis repiuntur. Hoc Auicẽna ostẽdit dicẽs: Quãdo ægritudines & earũ causę pticulares sũt occultę: p sua accidẽtia ppria et coia/q̃ sũt signa medico ęgritudinũ & cãrũ earũ/ cognosces ęgritudines pticulares diuidẽdo/numerãdo & complendo. Mẽtagrã differre a saphati. Auicẽna

Ca. V. dat regimen p̃seruatiuũ Mentagræ.

Regimen cõs3uatiuũ ne qs incidat mentagrã neq̃ q̃ a medico est negligendũ. q̃a iusta regulatio est vitę uniuscuiusq3 necessaria. cũ corpus nostrũ sanũ facile irregulatum cadat in ęgritudinẽ. ut ipa docet expientia. Hoc tñ non ess3/nisi corpus mutabile foret. Galieno narrãte. 3. tegni: Impossibile est mutabile corpus sp manere ĩ optima cõplexiõe & cõpositiõe. na3 tũc nihil indigeret/arte cõstituẽte ipm. Qm aũt ĩmutat & corrũpit & cõuertit non s3uans quã habebat a prĩcipio cõsistentiã; ppt hoc igit q̃t modis alterat/ totidẽ & genera pcuratiõis habebit: hoc est conseruantiuu3 causarũ. Et alteratur corpus a quibusdam ex necessitate. ut sunt aer/motus/quies/cibus/potus &c. q̃rũ singula si indigẽti corpi adducant/ et in competẽti q̃ntitate et q̃litate/salubre fit: applicata vero nõ in cõpetenti mensura et q̃ntitate/ ęgrũ cõstituit. Galienus Res non naturales quare

necessariũ est uti regimine p̃seruatiuo. Cõpletur autẽ hęc pręseruatio siue pręuisio cum his quę abscindũt causam primitiuã: scʒ influentiã superiorẽ / & corporis dispositioneʒ. Et hæc consistit circa sex res non naturales / sub quibus necessario vita humana dicit̃ peragenda: q̃ sunt aer / cibus & potus / motus & quies / somnus et vigilia / repletio & inanitio / & accidentia animę. 6. res no naturale

Ca. VI. De Aere / & eius electione.

Medicus scire debet temporũ diuersitatẽ / quę in unoquoq̃ climate cõmoueri solet. per naturã em̃ temporũ anni stat sanitas plus q̃ per alias causas. testis est Auicẽna secũda primi. quod etiã in libello de aere & aqua sensit / scribens: Si quis ad statũ medicinę accedere curat: necesse est prius ut anni tẽpora / & quæ in eis generantur attente requirat. De aere igitur in primis inchoantes / dicemus q̃ duplex existit: scʒ purus / & impurus. Purus quidem est elementũ & corpus simplex. cuius naturalis locus est ut sit supra aquam / & sub igne. cuius natura calida est & humida. Et hunc aerem elementarẽ apud nos non habemus. ut ait Auicẽna prima primi. Aliũ v̾o aerem impurũ hic existentẽ inspiramus. nam sine aere inspirato non stat vita. De quo Auicenna secunda primi doc. 2. ca. 9. dicit: Aer qui nos circũdat non est purus: sʒ est corpus in sua substantia cõmixtũ. & cętera de huius aeris dispositionibꝫ medicus considerare debet. Naʒ cũ medicus temperantiã aeris / temporũq̃ discordiã pręnotauerit: scientia sua semper erit utilis ad sanitatis ingenium. In curandis quoq̃ ęgritudinibus confert. Propterea Galienus tertio terapenticę ca. 5. dixit: Alias quidem materias eligere & fugere possumus: eam aũt materiaʒ quę continet nos non possibile est fugere: sʒ necessariuʒ

Auicẽna

aer puru

Impurus

Auicẽna

Medico notanda.

Galienus

est uti ea quę est p̃sens: licȝ frigida sit in cõparatiõe spiri
Auicẽna. tus innati. ut Auicẽna in. 2. primi doc. 2. c. 2. inquit: cũ p-
hibeat spiritũ ne ad igneitatẽ conuertat̃: ex qua ad mali
ciam p̲ueniat: existẽs elementũ nostrorꝫ corporꝫ & spi
rituũ/ & emanatio nostris aduenies spiritibus. Verũta-
men aer sua caliditate naturali/ & qñq̨ accidentali nos
Cõciliat. resoluit: cuȝ calidus sit. ut Cõciliator differẽtia. 18. p̲bat.
Et Galienus quoq̨ in q̃rto de accidẽte et morbo cap. 8.
Galienus inquit: Aer qui viciuus est cuti dissoluit mẽbra sub cute
existẽtia: itaq̨ inaniunt̃. Propt̃ hoc medicus debet opti
mas qualitates aeris eligere in cõseruatiõe sanitatis/ eius
q̨ p̃seruatione: & nocentes ip̃ius dispositiões corrige-
re & rectificare. Idcirco q̲s aer bonus sit/ & q̲s malus di
cendũ est: ut unusquisq̨ bonũ ac laudabilẽ a non bono
Auicẽna. possit distinguere. Ideo Auicẽna. 2. primi ca. 1. dicit: Aer
quidẽ dũ est temperatus & clarus/ neq̨ substãtia extre
ma cõplexioni spũs contraria ei admiscet̃: est sanitatem
efficiens. cũ ṽo est cõtraria/ contrariũ operat̃. Valde igi
tur necessariũ erit nobis ut aer corrigat̃: p̲maxime si hic
morbus ab influentia sup̲iori p̲uenerit. Propt̃ea et in tẽ
pore calido sequit̃ ignitio & adustio in humoribꝫ/ & ci
tius alterabilis et receptius ab illius influentia causatiua
Cõtra aerȝ ĩfectũ & mouente illã materiã mentagrę. Ideo quãto plus pos
bibile est/ minus quo poteris attrahat̃ aer exterior dum
infectus sit. & non inspiretur ad intra corpus. q̲a tũc ta-
lis influẽtia minus cõmouebit dictã materiã in porosita
tibꝫ mẽbrorꝫ neruosorꝫ/ & etiã in venis qualitatiue ex-
istentẽ. Verũtñ magis maliciosus magisq̨ cõmouẽs est
aer sup̲ior existens: q̲a directius aspicit hoĩes stantes &
Aristot. loco alto expositos: & cũ maiori alteratiõe mediĳ in ta-
Auicẽna. les hoĩes agit. nã agens fortius agit in passum p̲pinquũ

diſpoſitũ/ꝗ in diſtãs. ut Ariſtoteles de gñatiõe/& Aui cẽna in de viribꝫ cordis ca. de hiacyntho aiũt. Et tũc de- bet fieri mora in domibꝫ / ve locis cõcauis & infimis & ſubterraneis. cũ ſit ibi aer groſſior & frigidior. nã tali ae re exiſtẽte groſſo/cũ ſit in maiori diſtãtia/nõ habet po- tentiã vel virtutẽ illa ſpecies influentiæ ꝓprietaria pene trandi illũ aerẽ groſſum ſicut aereꝫ ſubtilẽ. qa facilius in eo illa ſpẽs ꝓprietaria penetrat/ & melius corpus eſt re ceptiuũ illius malę qualitatis. ut Auicẽna. 2. primi doc. 2. ca. de naturis tꝑm ĩnuit. Tũc ergo ingroſſandus eſt aer irrorando ſępe domũ cũ aqua/& aceto in eo ſpargẽdo: & cuꝫ roſis: ꝑcipue in tꝑe calido. Si ỽo talis influẽtia in tꝑe hyemis peruenerit: etiã eſt neceſſariũ uti inſtigidan tibus et ingroſſantibꝫ. Verũtñ quia talis infectio in hoc morbo dicto plurimũ accidit a cauſa ſuꝑiori: et hoc ſꝫm diuerſitateꝫ aſpectuũ ſignoꝝ/ſub quibꝫ cadit cõiũctio planetarũ & eclypſes ſolis et lunæ: ita ut iſte morbꝫ mẽ tagra in una ciuitate eiuſdẽ climatis & regionis/& non in alia: et in una domo eiuſdẽ ciuitatis/et non in alia do- mo: vel in uno homine illius domus/ & non in alijs eue niatꝫ propterea ſi ipſe morbus infecerit multitudinẽ ho- minum: in tali loco vel ciuitate ſũmopere fuga eſt neceſ ſaria. Deniqꝫ notandũ eſt: ꝙ non ſolum materia menta grę mouẽt ab influẽtia ꝓprietaria ſtellarũ/ ſꝫ & cõmo- ueri poteſt a cauſis exterioribꝫ: ꝑmaxime ab aere corru pto & peſtilẽtiali. ex hac aũt cã malignaẽ & mouẽt na- tura: et tũc virtus expellit illã materiã mẽtagrę. Proptꝰea dicit Aui. fen. 1. q̃rti ca. 6. Et de hoc ẽ cuius cã ẽ res adue niẽs extrĩſecus/ ebullitiõeꝫ faciẽs occultã. i. cõmouẽs oc cultos hũores in nobis. Pro q̃ nota duplicẽ ebullitionẽ. Vnã q̃ fit rei ebulliẽtis rẽctificatõ. ſicut ebullitõ muſti cũ

Auicẽna.

Ingroſſa- tio aeris

Mẽtagrã oriri ab a ere corru pto.

Auicẽna.

Ebullitio duplex

fit vinum depuratum. Alia quę fit rei ebullientis corru-
ptio. ut cuȝ ebullit vinum & fit acetū: & ebullit sanguis
per putrefactioneȝ & fit fęx melancholica. Et has duas
Auicēna. ebullitiones notat Auicēna in ca. de variolis & morbil-
lis. quia sanguis siue ebulliat ebullitione separatiua/ scili
cet perfectiua: siue ebullitiōe corruptiua: fit aliqua sepa
ratio. In omni em̄ ebullitione perfectiua fit separatio p-
tis bonę a mala: in ebullitione aūt corruptiua fit separa-
tio humidi a sicco. uñ terminus putredinis est incinera-
Mētagrę occulta tio. Mentagra vero habet occultos humores: vicȝ mate-
riam melancholicā adustissimā/ terreā/ in porositatibus
membrorum neruosorum/ ex dispositiōe occulta aeris. sic sæ
pe in pluribus pestilentijs cōtingit multiplicatio vario-
larū. aliquādo in alia dispositiōe aeris eueniūt morbilli:
& aliquādo in alia dispositione aeris oritur tertia speci-
es/ scȝ aluhumata. Et sub hac specie rōnabiliter aliq Do
ctores mentagrā collocant. Similiť eueniunt istę p̄dictę
dispositiones/ id est species variolarū/ p maxime aluhu-
mata in autumno/ cū aer est turbidus/ puluerulentus et
Rasis. obscurus: et flat ventus meridionalis. ut inquit Rasis. 8.
continentis. Et ibidē dixit: Si videris autumnū vęhemē
tis caliditatis & siccitatis/ & hyemē proprię naturę: ex-
pecta variolas/ & alias species variolarum. Cōfirmat hoc
Auicēna. princeps Auicenna dicens: Euentus earū est plus in ve
re q̄ȝ in hyeme: & post ver in fine autūni: & proprie q̄n
do æstas est calida & sicca/ & fuerit autūnus calidus &
siccus. Concludamus igitur: q aer in quocunq̄ȝ tp̄e an-
ni fuerit valde calidus & siccus/ & pręcipue in regioni-
bus calidis & siccis/ & in corporibꝰ calidis & siccis: dat
signa euentus morbillorum: etiam mentagrę. licȝ rarissime
eueniat. q̄a eius materia nō mouetur nisi ab agente for-

ti proportionato ipsi materię morbi mentagrę. Dixi su perius de aere valde calido:non dicere volo/ꝙ aer cali dus noceat in conseruatiõe a mentagra & cura eius: im mo continet nos.de quo medicus magnã debet habere sollertiã.ut.12. continẽtis/ &.11.terapenticę scriptu3 est. Ad calidũ quidẽ declinare debet: nã causa faciens hunc morbũ mentagrę frigida ẽ.Et quia opus est tractiõe ad exterius/ne patientes infestent a tam sęuis doloribꝫ: & talis materia est grossa & cõpacta / quę postꝙ venerit ad extrinseca exiccatione indiget:ideo ad siccitatem aer tendere debet.Et confirmat hoc experiẽtia. na3 omnes qui tali morbo laborãt longe deterius se habent in hye me ꝙ in ęstate. Lic3 in actu pręseruatiuo ad tẽperamen tum aerẽ alterare debeamus/ubi inęqualis fuerit/ tantũ quantũ possibile est. Et tande3 ad illas qualitates debet declinare aer quę minus sint generatiuę materię facien tis hanc ęgritudinem.

Excusat seipm

Rasis

Galienu

Expiẽtia

Ca.VII. de cibo & potu.

Galienus primo ad Glauconẽ dicit: Per dietã aũt non solũ intelligere debemus administratione3 potus & ci bi:ve℞ & debitã administrationẽ omniũ quæ sub rebꝫ non naturalibꝫ continent.Et propterea dicebat dietam quã viuendi regulam dicimus/esse medicinam/aut me dicinę partem.Prętereа licitum est volenti naturalẽ ca lorem & vita3 conseruare/ ut nunꝙ sine pabulo et nu trimẽto corpus relinquamus. qm̃ corpus priuatũ alimẽ to non potest diu durare.teste Galieno primo de elemẽ tis ca.1.sic inquiente: Sine alimento non est possibile vi uere sanos/nec ęgros. Cuius causa3 & rationẽ assignat Rasis.25.continẽtis ca.1.dicẽs ꝙ corpora nostra sunt cõ tinuę dissolutionis ex aere circũferente & caliditate in

Galienu

Dieta q

Necessi tas alimi

Galienu.

Rasis.

nata quę in nobis est. Indiget ergo nutrimēto ad resistē
dum ei quod dissoluitur. Hoc etiā innuit Auicēna secū-
Auicēna. da primi doc.2.ca.2.ubi inquit: Nutrimento indigentes
sumus: & nostra conseruatio sanitatis est ex nutrimen-
to nobis cōueniente/quod ęquale existit. &c. Hoc ideʒ
Galienus testatᷓ Galienus in libro de dissolutiōe contraria ca.1.in-
quiens/ꝙ corpora hoīm sunt in continua dissolutione:
propter calorē aeris circūdantis ea extrinsecus / & calo
reʒ interius existentē. unᷓ necessariū est restaurare in eis
quod dissolutū est. ideo necessarius est cibus & potus.
Testis est prīceps Auicēna. 13. tertij tractatu.2.ca.7.ubi
Auicēna. inquit: Necessitas cibi est: ut suppleat locū eius quod re
soluitur. Resolutio itaqꝫ caloris naturalis & ab extrinse
co proueniens/facit refectioneʒ & nutrimenti necessita
teʒ: ut deperdita eo modo quo possibile est restaurenᷓ.
Propterea dicūt medici: ꝙ restaurata nunqꝫ ad quanti-
tatem/nec ad perfectioneʒ dissolutorū attingunt. quod
ut ita sit patet per Galienū in primo de regimine sanita
Galienus tis diceteʒ: Si possemus tale aliquid introducere quod
simile esset effluenti/hoc sanissimū & optimuʒ esset: sed
hoc impossibile est. quia id quod defluit ab unoquoqꝫ
mēbro/tale nanqꝫ est quale ipm membrū a quo deflu-
it/a quo sumpsit fundamentū. Auicēna item prima pri-
Auicēna. mi doc.3.ca.de ętatibus dicit: Amplius si hęc virtus/scili
cet nutritiua infinita foret: semp pmutationeʒ in corpo-
re faceret eius quod dissoluitᷓ. Sʒ vidēus: ꝙ cibaria opti
ma comedētes/& ea pfectissime digerentes/de necessi-
tate mori habent. nā si possibile esset semp custodire hu
midā complexionē corporis/īmortales essemus. ut pri-
Galienus mo & sexto de regimine sanitatis Galienus innuit. ſʒ qa
naturalem viam/eam scʒ quę ad desiccanduʒ/fugere nō

eſt poſſibile:propterea ſeneſcere neceſſariũ eſt nobis et corrumpi. Et ꝙuis rectificatio cibi & potus quantũcun ꝙ optima/non facit nos a morte liberos & ſecuros. Cũ ſint naturales corruptiões duę quas nullũ generatũ cor pus effugere poteſt. Vna: ꝙ ſemper corpora noſtra ma gis deſiccant. Altera: ꝙ ſemp uniuerſa ſubſtãtia noſtra fluit/ob innatũ nobis calorem. Ad defenſionẽ haruȝ du arum corruptionum naturaliũ/& ne humiditas cito re- ſoluatur/in ĩpius quidẽ fortitudine conſiſtit:ut ĩpm cor pus uſqȝ ad debitum tempus permanere faciat:puta de terminatũ peryodum. Et hoc quidem fit per regimen re ctum reſtauratiõis cibi & potus: quę fit loco eius quod reſoluitur. Si igit̃ hęc duo medicus fecerit:ſcȝ ꝙ putrefie ri non ꝑmittat: & prohibeat ne cito humiditas prima re ſoluatur: diu ſanos uiuere faciet omnes qui uſi fuerĩt ta li reſtauratione. Et ꝙ̃ grandis ſit refectiõis utilitas nota: ꝙ corpus a ſiccitate feſtina pręſeruat: quę ſiccitas intan tum eſt corporibus noſtris inimica atqȝ contraria/ ut in ceſſanter augendo procedat donec nos perimat. Teſte Auicenna ubi ſupra dicente: O ꝙ̃ grandis erit refectio- nis cõmoditas:cũ humanũ corpus longæuum & ſanuȝ eſſe faciat toto ſuarum ętatum diſcurſu. &c. Ex his ſeq- tur concluſio: ꝙ magna eſt debitę ac ordinatę refectio- nis utilitas. Quas autẽ habeat conditões/quęue debita ſiue ordinata dieta dici mereatur/medici iudicio relinq- mus: qui quod unicuiqȝ cõueniẽs erit iubebit offerre ꝓ ut regio/natura/tp̃us/cõſuetudo/ętas & hmõi expete- re videbunt̃. nã optet ut medicus ſit prudẽs: ut ſuo iudi cio eſtimatiuo veritati adhereat. Pręt̃ea Princeps. 3. pri- mi doc. 2. ca. 7. ait: Optet ut ſanitatis cõſ3uator ſtudeat / ne cibi ĩpius ſubã ſit aliquid nutrientium medicinaliuȝ.

Corruptiones naturales. 2

Refectionis utilitas

Auicẽna

Auicẽna

Pręterea non sunt cibaria mala & illaudabilis substan-
tię comedenda: quę merito ab omnibꝫ volentibꝫ sanita
tem conseruare derelinquenda sunt: ꝑmaxime in ꝑser-
uatione & cura morbi mentagrę. Si vero bonę fuerint
substantię & laudabilis chimi: erunt eligenda. Conclu
dendū em̄ est circa bonitatē ciboꝝ & potuū. nā si boni
tas substantię neglecta fuerit: non solū inutilis/ſ3 & per
(natura ci / bi mali) niciosa erit. Malicia em̄ ciboꝝ hanc solita est habere na
turam: ut ꝙuis per aliquod spaciū sua celet occulta no-
cumenta/postea tamē ea manifestissime ostendat. exꝑi
entiā in pauperibꝫ videmus. Hoc innuit Auicēna in ter
(Auicēna.) tia primi doc.2.ca.7.dicēs: Ille in quo mala digerunt̄ nu-
trimēta ob hoc nō decipiatur: q̄m post dies in ip̄o mali
gn̄abunt̄ humores ęgritudines faciētes et pernecantes.
Propterea Galienus in libro de dissolutione continua
(Galienus) dicit: Omnia cibaria quę non tēperata sunt/ nō generāt
sanguinē purū/mundū et clarum. Et cibarioꝝ mali chi
(Cibario- / rum mali / chimi.3. / species) mi tres sunt species. Earū em̄ sunt quę addunt cholerā:
et earū sunt quę addunt flegma: et earū quę addūt cho-
leram nigrā. Oportet ergo oēm hominē dimittere mul
titudinem eoꝝ et cōtinuationē assumptiōis ip̄oꝝ: quia
& si non inferant nocumentū cito/tamē in longo tēpo-
re chimi tales generāt ægritudines malas. Drusianus.2.
(Drusiāus) tegni contrariat̄ huic/dicens: Et manifestu3 per hoc/ꝙ
cholera non est in natura ciboꝝ: sicut aliqui voluerunt:
sed est in natura efficiētis. Si em̄ haberet naturā cibi: tūc
in omni corpore ex eodem cibo fieret paris naturę hu-
mor. quod falsu3 esse videt̄. quia ex melle in iuuene mul
tum fit de substātia cholerica in sanguine: in sene aūt fit
sanguis ęqualis. Sed Galienus dicit in primo li. de natu
(Galienus) ralibꝫ virtutibꝫ; Nihilominus tn̄ omne agens agit ſ3m

exigentiam materię: et fiet ꝑ hoc ex calidis cibis plus de cholera/minus de flegmate: ex frigidis vero econuerso. Ex temperatis aūt sanguis ęqualis generať ꝙtū ex aptitudine materię. propť quod ex calidis cibis in corporibus calidis fit multū de cholera: sꝫ in frigidis fit sanguis ęqualis. & similiť ex frigidis in corpꝛibus frigidis fit multū de flegmate: et in calidis sanguis ęqualis. Ab his em̄ cibis & potibus generantibꝫ cholerā nigram pręseruare debemus corpora disposita ad incurrēdū morbū mētagræ/ permaxime illo iam infecta: ut sunt caro pecudis omnis/& caro caprę/caro hyrci/& bouis/&carnes cuiuscunqꝫ animalis melancholici & hm̄oi. Oua etiā dura & frixa: & caseus antiquus: & fungi. & oīa legumina: sicut lentes/miliū. Similiter omnes pisces saliti. & omnes fructus recentes: ut ficus/cerasa et similia. naꝫ si in multa quantitate frequenter comedanť/multitudo chimi mali & superfluitatū ex eis generatur/ & paucitas nutrimenti. Et a cępis/& allijs/rapis/raphanis/pastinacis/caulibꝫ & his similibus/ab eoꝝqꝫ frequenti usu abstineat in p̄seruatione & curatione huius morbi mentagrę. Pręterea abstineat a cibis fortis caliditatis in virtute: quia calorem naturaleꝫ incendunt/& corporis humiditatē naturalem exiccant. ut Auicenna fen prima primi doc.3.ca.1. ait: scꝫ ꝙ caliditas maior ꝙꝫ debet reddit corpus siccius ꝙꝫ oportet. naꝫ omnes caloris causę cū supfluunt/in exiccando iuuāt. ut dicit idē Auicēna in quarta primi ca.2. Concludamus igiť: ꝙ in corporibus patientibꝫ pręd ictum morbum cibi valde calidi aut nunꝙꝫ/ aut raro/imo ꝙꝫ rarissime sumanť: quia corpus exiccāt. Illud em̄ est in causa generatiōis materię morbi mentagrę: quę est melancholica siccissima & terrea; & per auctā caliditatem

A qbꝫ c[ibis] fit ab[stinendum]... stinendū

Auicēna

efficeretur materia cinerea: per conseqns contraria essȝ ad illius morbi pręseruationē & curationē. Similiter cibaria etiā valde frigida actu vel potentia/ nō sunt comedenda. qm̄ naturæ humanę frigiditas est valde cōtraria. ut Isaac in dictis uniuersalibꝫ īquit: Frigida velut nix sūt multū fugiēda. sicut & Hippocras testat̄. 5. apho. dicēs: Frigidum est inimicū neruis/ossibus/dentibus/cerebro & spinali medullę. Propterea in corporibꝫ patientibus hunc morbuȝ mentagrę malicia frigiditatis in eis se aduna t: licȝ ipsi nocumentū non ilico sentiant. quia ad intra in porositatibus mēbroꝝ neruosorū recludunt̄ humores: ut in articulis & neruis. & frigiditas semp membra percutit debilia & sensibilia: & incidunt in maiores dolores. & talis morbus difficilis curationis efficit̄. Idcirco male operantur idiotę/ qui ordinant & applicant infirmis/tali morbo mentagrę afflictis unguēta frigidissima narcotica/grauantia & infrigidantia/& adunantia materiā ad intra poros membroꝝ. sicut inferius in ca. de cura accidentiū dicam. Concludere igit̄ possumus cū Auicēna in. 5. canone tractatu. 2. ca. 1. inquiente: Oportet ut vęhementer caueatur frigus: pręcipue in omni dispositione huius morbi dolorosi. Sequit̄ ex his dictis conclusio: ꝙ omnia cibaria/tam calida/ꝗ̄ frigida / humida vel sicca/non sunt in hoc morbo administranda: nisi cuȝ tēperamento. Ex superioribꝫ item notatis concludenduȝ est: ꝙ omnes cibi habentes complexionē superflue calidam/frigidam/siccam/vel humidā sunt inutiles in hoc morbo: permaxime si sint habentes complexionē frigidam & siccā. & hoc in generali: siue sint fructus/siue legumina/siue olera. De omnibus alijs cibis in particulari aut de complexione & proprietate eaꝝ nihil hic dixisse

Isaac

Hippocras

n medi[illegible] os īpitos[illegible]

Auicēna.

[illegible]ibarioꝝ [illegible]lectio in [illegible]genere.

volo: quia iam per ea quę scripta sunt in codicibus sim-
plicium medicinarum tractata a Doctoribus medicinæ re
peries complexionē & proprietatem cuiuslibet cibi: ex
inde iudicare poteris/si conueniētes & utiles sint ad p̄-
seruationem & curationē morbi mentagrę.

Ca. VIII. iustam mensuram motus & exer-
citij declarat.

Galienus in libello de exercitio inquit: Exercitiorum em̄ quoddam non solū corpus/sȝ animā lętam reddere po-test. tantę em̄ in ip̄o exercitio potēs motionis fit anima ꝙ multi quidē liberati sunt ab ęgritudinibꝫ perniciosis. Postea hoc idem ip̄e confirmat inquiens: Laudo exercitium: quod corporis sanitatem prębet/& partium conformitatē / et animę virtuteȝ. Probat itē hoc. 3. aphorismorum cōmento. 21. dicens: Exercitiuȝ mūdificando corpus a futuris liberat infirmitatibꝫ. Propterea conueniēs & necessariū est: ꝙ medicus electus hoc faciat in p̄seruatione corporis humani patientis mentagrā/eiusqꝫ curatione. Hoc Rasis quarto Almansoris ca. inquit: Sanitas conseruatur bonitate mensurationis motus & quietis. Propterea Hippocras in libello de aere & aqua dicit: Exercitium laboris tolerantiam pręstat: quies auteȝ & requies timorem & ignominiam: labor v̄o & agitatio animositatem ministrat. Ideoqꝫ in secūdo de accidēti & morbo ca. 3. inquit Galienus: Calor naturalis cōfortatur & augmentatur ex motu. quia vera perfectio caliditatis est motus: ad quam confortationem cæterę in corpus proueniūt utilitates & operationuȝ p̄fectiones. Confirmat hoc idem. 2. aphorismorum cōmento. 28. inquiens: Vtile ē exercitiū: nā cōmouet calorē naturalē/et validas facit q̄ sunt in mēbris virtutes naturales/ & aīales

Galienus
Idem
Rasis.
Hippocras.
Galienus
Auerro.
Idem

& vitales fortificando. Et ad digestionē vero bonā perficiendam necessaria est post cibi comestionē deambulatio temperata. ut per centū passus ambulare est laudabilior: et ecōuerso post cibū fortis vituperabilior est. ut Auicenna. 3. primi doc. 2. ca. 7. dixit: Paruus motus post comestioneʒ cibū in stomacho quiescere facit: & ꝓprie cum dormiendi post ipm voluntas affuerit. Hoc testatur Almansor li. 4. ca. 2. inquiens: Post comestionē vero a forti motu & longi temporis omnino est cauendū. Sicut em̄ motus ante comestiōeʒ factus sanitatis est cōseruatiuus: ita post comestionem ęgritudinis inuenitur generatiuus.

Auicēna.

Almāsor

Ca. IX. De somno & vigilia.

De somno autē naturali quomodo faciat ad digestionis bonitatē declarandum est: cū una de causis bene digerere facientibus cibuʒ somnus existat. testis est Auerrois. 2. colliget/ inquiēs: Operatio digestionis est fortior cū homo dormit. Propterea dixit Galienus. 3. de accidēti & morbo cap. 4. Virtus aūt animata si fuerit fatigata/ animali dormiente confortatᷣ: maxime si ante somnū cibum moderate accipiat. Ergo una ratio vel causa de necessitatibus somni est/ ut digeratᷣ cibus. Ideoqꝫ Auicēna prima tertij tract. 4. ca. 1. dixit: Somnus quideʒ naturalis absolute est/ cuius reditus est cum profundatione spiritus vitalis ad interiora: ut digeratur cibus. &c. Necessitas ergo somni est virtutis resolutæ restauratio/ & cibi p̄assumpti digestio/ & fatigati corporis & sensuuʒ eius quies & refocillatio. Idcirco per hęc quę dicta sunt intelligere poteris causam finaleʒ somni/ quę est digestio: & causam formalē/ quę est reditus spiritus. Causaʒ vero efficientē esse dicimus/ virtutē animalē impeditā: meterialē

Auerrois

Galienus

Auicēna.

Sōni necessitas.

Causæ sōni. 4.

autem causa3 esse vaporem qui ascendit a mēbris inferi
oribus ad cerebrum. Et sic apparet: ꝙ somnus naturalis
propter necessitatē digestionis causatus fuit: ideoq3 est
quies virtutū animaliū/motiuarū/& sensitiuarū/ cu3 in
tensione virtutū natnraliū. ut dicit Auicēna in canticis. Auicēna
Ex his dictis sequunt̃ utilitates et iuuamēta naturalis et
temperati somni: quę iuuamenta et utilitates videre po
teris ꝑ Auicēna3 tertia primi doc.3. ca.7. dicētem: Som-
nus temperatus naturalē virtutem quiescere facit: & in Idem
eius substantia augmentū prębet/ad prohibendū spiri-
tus qualiscunq3 fuerit resolutionē. &c. Et infra subiun-
xit: Somnus temperatus humectans & calefaciens / est
res magis proficiens senibus: quoniā in eis humiditate3
conseruat. Confirmat hoc Hali abbas. v. theoricę ca. v.
dicens: In somno em̄ digestionis fit bonitas/& humoꝝ Hali ab-
decoctio. calor aūt naturalis somni tp̄e ad profunda ce bas.
cidit corporis/quo cibū digerit & humores bonos dis-
ponit. &c. Cōcludendū igitur est: ꝙ somno naturali & Sōni tem
temperato utendū est in morbo isto qui mentagra ap- periē co[n]
pellari potest: quia perfectior digestio celebrat̃. qua me cedit.
diante spiritus & virtutes corporis animales restauran
tur/& naturales corroborant̃/ & cibi & potus pręassū
pti in sanguinem bonu3 conuertuntur: quod valde pro
sanitatis pręseruatione/& curatione corporis patientis
morbū mētagrę laudo. Pręterea necessariu3 est medico
scire/quę nocumenta in corpore patiente morbū men-
tagrę somnus superfluus efficiat. vic3 virtutū animaliu3 Nocum[ē]
obtusionem: & capitis grauedinē: & ægritudines frigi- ta somni
das. et illud est quod in membris totius corporis neruo superflui
sis resolutionem prohibet: & claudit poros illoꝝ mem
broꝝ: in quibus materia mentagræ stat occlusa: & illic

magis condensatur: & fit inepta resolutioni. Nam sicut multę vigiliæ complexionē corrumpunt cerebri aliquo siccitatis modo: sic contrarias operationes inducit som/
Auicēna. nus sup̄fluus. ut Auicēna secūda.3.ca.5. ait: Spūs in lon/go somno fit grauior/pigrior. Hoc etiā innuit Auerrois
Auerrois 6. colliget dicens: quomō superfluus somnus calorē ex/tinguit naturalē/ & corpus īducit ad tumidaȝ dispositio nem. Amplius dicimus: ꝙ hora ieiunij et inanitionis nō longo tempore dormire debet patiens hunc morbū. te
Auicēna. stis est Auicēna in tertia primi doc.2.ca.8. ubi inq̄t: Am plius sup̄ vacuitatem dormire est malū & virtuteȝ deij ciens. Et ratio est: quoniaȝ calor cuȝ cibum non inuenit quem digerat / vertit se supra sanguinem & carnē/ipaȝ resoluendo: unde macilenti fiunt: & humores magis de siccantur: & terrei & melācholici fiunt: pręcipue in cor/pore cholericissimo infecto tali morbo. De vigilia itidē
De vigi/lia tp̄ata / & super/flua. temperata & superabūdanti ac superflua scire oportet: ꝙ sicut somnus temperatus utilis & iuuans est ad dige stionem complendā/ & virtutes animales quiescendas
Auicēna. et naturales fortificandas: sic vigilia temperata/ut Aui/cenna in canticis textu cōmenti ca.31. dixit/ excitat val/de sensus: & disponit vires ad exercendum operatiōes suas. Ergo temperata vigilia concedatur: quia nullū no cumentum in corpore efficit. Sed superflua vigilia vitu peratur. Propter hoc Auicēna secunda primi doc.2.ca. 13 inquit: Cū vigilię sunt multę/complexioneȝ corrum/
Idem punt cerebri aliquo siccitatis modo: & debilitāt ip̄aȝ: et cōmiscent rationem: & adurunt humores: & ęgritudi/nes faciūt magis acutas. Et Auerrois. 6. colliget inquit:
Auerrois Quando vigilię exuberant/corpus desiccant: & calorē resoluunt naturalem. Propterea in patientibus hunc di

ctum morbū mentagrę/propter fortes dolores in mem
bris corporis eorū multę vigilię superfluę fiunt: & cor
pora eorum quando longo tempore durant/ desiccan
tur & marasmantur: & ut plurimū ad ethicam senectu
tis perueniunt. & hoc maxime in habētibus complexio
nem calidam & siccam. Raro autē ethicam febrilem in
currunt.

Ca. X. De repletione & inanitione.

Animaduertere debet unusquisq; prudēs medicus sæ
penumero: ne in corpore humano/vel aliquo membro
rum patientis mentagrā repletio fiat. Non aūt dico so
lum de repletione cibi & potus: sed & de humorꝝ natu
ralium & non naturaliū repletione/& congestione eo
rum paulatina: quę persępe contingit ex mala membro
rum complexione/ quātumcunq; reficientia in se lauda
bilia existāt. ut facile est videre de cholericissimo homi
ne temperata dieta enutrito/ in quo non parua cholerę
quantitas multiplicaī. similiterq; de flegmatico suo mo
do. & sic de sanguineo in quo superflua sanguinis quā
titas generatur. Multoq; magis ad horꝝ humorum au
gmentū accedere videtur dieta quę in quantitate vel q̄
litate temperamentū sępenumero excedit. sic em̄ plec
toria/vel cacochimia in toto corpore multiplicatur: ex
defectu digestiuę aut expulsiuę/ vel fortitudine attracti
uę & retētiuę. q̄re in stomacho/epate/splene vel pecto
re ac cęteris membris/vel toto corpore humores aggre
gati/ad plures ac varias ęgritudinum species disponūt.
Idcq; q vult corpus humanu3 a morbo mētagrę p̄s3uare
& curare: optet ad duas res intētionē suā dirigat. Qua
rū una est ad corpus: ut cibo cēueniēti reficiat loco eius
qd' dissolutū est de ip̄o. Alia ē mundificatio ab ip̄o eius

Repletio inhibetn[...]

Medico duo con sideräda

quod generatum est de superfluitatibꝰ ciborum. Quō aūt repletio & harū superfluitatū aggregatio cognos catur/siue sit quantitas laudabiliū humorꝝ:quę fit quan do ex bonis & multis cibis & potibus plurimū enutriē tibus sanguis copiosus & alij humores adaucti fuerint: eam utiqꝫ repletionem hęc signa declarant(ut Auicēna secunda primi doc.3.ca.6.dicit)membroruꝫ grauitas: in motibus pigritia:faciei rubedo:et venaruꝫ inflatio.&c. Si eñ repletio fuerit facta sola qualitate humorū peccā tium:scꝫ calida vel frigida &c.sunt signa diuersa:& hoc sm qualitatē humoris peccātis. Cū vero cognitum fue rit/in corpore uniuersalē vel particularem repletionem adesse:citissime de illius euacuatōe prouidēdū erit. Pro pterea ostensum est primo/quantum periculi sequat ex sanguinis repletione/q̄ꝑuis laudabilissimi. dicenduꝫ eñ esse videtur:repletum omnino euacuatiōe per phlebo tomiā indigere:nisi in breui vitam cum morte cōmuta re velit.ut Hippocras primo aphorismorꝝ dixit:In exer citantibus ad summuꝫ bonę habitudinis sunt fallaces/si in ultīo fuerint.&c.Et Galienus in cōmento dixit: Mul ti morte subitanea sunt extincti/corporibꝰ ꝑtingentibꝰ in ultimitatē plenitudinis.Hoc idem innuit in secūdo te rapenticę ca.ultimo dicens:Cū ęqualiter sibi inuicē au cti fuerit humores/multitudo hæc plectoria nomīatur. cū autē xanta cholera/vel nigra/vel phlegmate/vel se rosis humiditatibus plenū factuꝫ fuerit corpus: cacochi mum//& non plectoricū vocatur taliter dispositum. Id circo Auicēna tertia primi doc.2.ca.7.dixit :Vęhemens repletio in qualibet dispositione est pernecabilis. Pro pterea si medicus cognouerit/ad aliquā prefatarꝝ reple tionum corpus deuenisse:diligenter considerare debet:

Auicēna. Signa repletionis. Hippocr. Galienus. Plectoria. Cacochimia. Auicēna.

an illa repletio sit humorũ peccantiũ quantitate/ aut q̃li tate. Q, si medico noticia fuerit esse uniuersalem cũ humorum peccantiuȝ augmento & superfluitate/omnibꝰ rebus consentiẽtibus: phlebotomare ip̃m debet. ut Auicenna prima tertij ca.29. dicit: Cũ sanguis/aut humor q̃ vincit sanguĩeus dominat̃ / a phlebotomia incipiamus. quoniã ipsa est potissimũ remedium ad euacuandũ sanguinem: & reliquos humores potenter euacuat. Pharmacia vero tres humores habȝ euacuare. puta cholerã/ phlegma/melãcholiã. Sȝ nulla est sanguis medicina eductiua. ut tertio tegni latius Galienus dixit. Et Auicenna de phlebotomia in q̃rta primi ca.3. ait: Minutio est euaeuatio humorum ęqualiter augmentatorum. Et in cap̃. 9. eiusdem libri: Cũ humores fuerint ęquales/ prętermitte minutionem: ꝙ si ęquales non fuerint/superabundãtem euacua. Itẽ in ca.20. eiusdem dicit: Phlebotomia est euacuatio uniuersalis quę multitudinẽ humoruȝ euacuat. Ideo concludamus: ꝙ in pręseruatione corpoꝶ plectoricorum habentiũ dispositionem ad incurrendũ morbum mentagrę/siue eueniat a causa superiori/scȝ ab influentia coniunctionũ planetarum/siue eueniat ab alijs causis: conueniens & necessariuȝ erit facere minorationem per phlebotomiã. Vñ Galienus. 6. aphorismorum cõmenti. 22. Phlebotomia est cõmunis totius corporis purgatio. quia in corpibus tantũ humoꝶ auferre est cõgruũ/quantũ supra id quod sȝm naturã adauctũ est. q̃niam quantitas euacuationis dicit̃ ex quãtitate quę sȝm multitudinẽ fit. Igit̃ sȝm maiorẽ vel minorẽ sanguinis et aliorum humoꝶ multitudinẽ & repletionẽ fiat phlebotomia. Nã phlebotomia ventrẽ desiccat: memoriã pręsbet: vesicam purgat: cerebrũ temperat. Propterea dicit

Auicẽna

pharmacia quid purget.

Galienus

Auicẽna

Idem

Concl̃o pulchra

Galienus

flebotõie utilitas

tione generari solet a causa erroris sui regiminis expel-
lere consueuit: cũ omnia diligenter perscrutata fuere &
inuestigata per proportionẽ signoru3 dictorꝝ. Conclu-
damus tamen: ꝙ qualiscunq3 fuerit illa humoru3 reple- Conclo.
tio: si magna necessitas sit/ in quocũq3 anni tẽpore eua-
cuare debet. si autem nullũ notabile periculũ prętende-
rit/ in vere perfici debet: & sic pręseruabitur a morbis ei
euenire potentibus ex tali humorũ repletione. Propter
ea Auicẽna tertia primi doc. 2. ca. 1. inquit: Nobis neces- Auicẽna
se est proculdubio superfluitates euacuare. Idcirco in p̃
seruatione ab isto morbo mentagrę est necessariũ cor-
pora plectorica phlebotomare: & cacochima euacuare
cum medicinis purgatiuis humorꝝ abundantium & su
perfluorum in corpore cacochimo. S3 cauere debet me Cautela
dicus omnino/ ne medicinã exhibeat fortem in hac præ
seruatione/ minus q̃3 in curatione dicti morbi. eo ꝙ la-
xatiuum violentum q̃uis fuerit rectificatu3 & tempe-
ratu3 quantũ plus possibile fuerit/ stomachu3 debilitat.
testis est Auensoar tractatu nono ca. 8. Propterea ipse Auẽsoar
innuit libro primo trac. 7. cap̃. primo: ꝙ omnia laxatiua
quę habent violenter & impetuose laxare/ trahunt hu-
mores a toto corpore ad stomachũ: & purgant corpus
totum stomacho repleto manente. Et cũ hoc etia3 hæc
medicina habet totum corpus desiccare: quare humor
malus in substantia stomachi imbibitus/ habet remane
re. Propterea errãt imprudentes medici: cum fortissima Violẽtas
medicina solutiua volentes semel expellere quod pluri medicĩas
bus vicibus erat euacuandu3: unde aliqui ad febres/ alij reproba
vero ad disynteriam/ & ad alios morbos plurimos in-
de perueniunt. & hoc ideo: quia laboriosa & violen-
ta pharmaca corpori humano multu3 inimicantur. Nã

Ignotum medicinę ſolutiuę euacuant ex humiditatibus naturali-
empicis bus/& ſpiritu:qui eſt ſubſtantia vitę:& cū hoc virtutē
medicinę membroꝝ debilitant. Quare Hippocras dixit: Medici
indoctis. na purgat & inueterat. Ideo in quarta primi ca.8. Aui-
Hippocr̄ cenna inquit: In pluribus violentaꝝ medicinaꝝ exiſtit
Auicēna. aliqua venenoſitas: & ſolutioneꝫ ventris efficiunt ſ3m
motū/quo naturę violētia infertur. Hoc cōfirmat Auer
Auerrois rois quinto colliget inquiens: Nulla medicinarū violen
tarum eſt ſine veneno aliquo in aliqua parte ſui. Qua-
re omnes practicantes in medicina ſint cauti in admini
ſtrando has medicinas: ne toti nocumentū inferatur. In
Doctrina prēſeruatione/& etiam cura huius morbi occulti cōſu-
p̄ſ3uatiua lo: quanto plus poſſibile eſt fugere medicinas violētas:
ne nocumentuꝫ toti inferatur & membris principalibꝫ:
nedicinę Sed utatur medicinis benedictis. ut aloe / reubarbaro /
ɔ̃ndictæ. agarico/māna/caſſia. Mirabolani oēs laudant: nā cōfor
tant ſua ſolutione ſtomachum/viſcera/cor/epar/et cor
pus totum. Sed in euacuatione huius in morbo menta
grę peccantis humoris melancholici triplicia ſunt conſi
n euacu- deranda. Primuꝫ: ut nō ſubita & fortis fiat euacuatio in
ındo tria morbo melancholico: ſ3 per interualla & tempora qui-
ſiderāda eſcendo aliquando longo tempore. prout docto phyſi-
co videbitur: conſideratis conſiderandis: puta virtute/
ętate/conſuetudine/tempore/regione &c. Secundū cō
ſiderabile: ꝙ euacuatio non fiat cum fortiter & laborio
ſe euacuantibus: pręcipue in principio. Tertium: ꝙ non
expolientur ſolutiua a rebus lenificatiuis & humectati
uis. Quare in cura huius morbi mentagræ decoctiones
Vtilitas egregias ordinabo quæ omnes intentiones habebunt.
purgatio Concludamus ergo quanta ſit purgationis utilitas / &
nis. quanta eius neceſſitas in prēſeruatione corporū prępa-

ratorum ad morbū mentagrę: ne scilicet cōtingat in humoribus putrefactio vel corruptio & incineratio/ ex q̄bus mentagra citius generetur: vel ne diuersę ęgritudinum species generentur. Et ob hanc causam necesse est corpora mundificare in vere ab extraneis & inutilibus humiditatibus/siue cum phlebotomia/siue pharmacia: ut hūores naturales puriores reddant̄:ne in breui mors vel morbus mentagræ/vel alię sequantur ægritudines: Et hoc Romę/& in uniuersa Italia consuetum est:se sc3 semel in anno purgare:puta in vere. & corpora eorum longo tempore sana conseruantur:nec ita doloribus vexantur quemadmodum & nos. Mūdificatio vernalis bona.

Ca.XI.De accidentibus animæ.videlicet ira/ furore/tristicia/gaudio/timore/iuidia &c.

Manifestū est: ꝙ medicus de accidentibus animę curam habere debet:ne totu3 corpus a sua temperie & naturali complexione labatur & permutet̄. sequendo sententiam Galieni tertio tegni textu cōmenti.35.dicentis: Manifestum est: qm̄ abstinere oportet ab intemperantia passionū animę: scilicet irę/tristicię/gaudij/furoris/timoris/inuidię & sollicicitudinis. exterminãt em̄ hęc & permutant corpora ab ea quę est s3m naturam consistẽtia. Propterea omnia accidentia animæ sequuntur/aut eis associantur motiones spiritus interius/aut exterius. ut dicit Auicēna in secūda primi doc.2.ca.13. Et ista motio aut erit subita/aut paulatina: & ad eius motiōem ad exteriora sequitur frigiditas corporis eius quod interius existit. & fortasse si superfluit illud quod resoluitur/ subito infrigidatur corpus exterius & interius: & sequitur ipsu3 syncopis/aut mors. Propterea dicit Hali: ꝙ furor & ira faciunt accidere caliditaē superfluam: gaudiū Galienus Auicēna Hali

vero & lęticia caliditatem ęqualem: timor autem & pauor accidere faciunt frigus. Ista vero accidentia hoc faciunt mediante motu spiritus: unde corpus exiccatur. Te-
Galienus ste Galieno textu cōmenti. 26. inquiēte: Omnes animę passiones exiccant corpus. Ex quo apparet: quod animę accidentia omnino vitanda sunt: propter periculū sequēs ad subitum & fortem motum spiritus interius aut exterius. Abstinendum ergo est ab ira/ tristicia/inuidia/timore/sollicitudine & alijs animæ accidentibus/in corporibus habentibus aptitudinem ad incurrendu3 morbum mentagræ. Testis est Rasis in li. 2. ca. 9. Almanso-
Rasis. ris/qui dixit: quonia3 omnibus sanis nocumēta inferūt: exceptis his qui carnis indigent minoratione. Et firmatur hic morbus mentagræ in corporibus vexatis dictis
Nocumē accidentibus animę: permaxime quę tristata erunt: quo-
a tristi niam corpora eorum replentur humoribus melancholi-
tiæ. cis terreis. Idcirco omnia accidentia animę quę nocumēta/ inutilitates & indispositionem in corporibus inducunt sunt fugienda cum patientia animi et bona tolerātia: & cū citius possibile fuerit expellenda ac propulsanda, cu3 multa nocumenta talia & consimilia accidentia inducant. Si ergo īmoderata fuerit tristicia in frigidaru3 complexionū corporibus/corpus refrigeratur: calorque extinguitur naturalis sua in corporis interiora conuersione. Propterea tristicia omnibus est nocens corpori-
Hali bus. Hæc omnia Hali abbas quinto theoricę ca. ultimo scripsit. Hoc idem voluit Auicenna tertia primi ca. 2. di-
Auicēna. cens: Tristicia multu3 exiccat: & pigritia virtutes laxat animales. Propterea quinto de accidenti & morbo ca. 6. inquit: Quibus accidit tristicia frequenter/mortui sunt. & hoc pusillanimibus solet euenire, nā eorum calor debi-

lis atq; defecta virtute extinguit & suffocat. Similiterq; a timore caueamus: quia timor infrigidat corpora. manifestant hoc terrefacti & tremuli. Hoc innuit Galienus quinto de accidenti & morbo capitul. 6. dicens: Timor sanguine3/calorem atq; spiritum reportat ad interiora: scilicet ad suu3 originem ad cor: atq; exteriora corporis refrigerat. Et subiunxit postea: In timore virtus animæ non confortatur: neq; ad exteriora reuertitur: intantu3/ q; calor extinguitur. Ea ratiōe Galienus in libello de typo ca. iij. dixit: Timor & terror turbant virtutem/& debilitant ipsa3 non minus aliis causis. Ideo Hippocras in sexto aphorismorum apho. 23 dicebat: Si timor & pusillanimitas multū habeant tempus/melancholicu3 perficiunt. Et Galienus prīo de regimine sanitatis inqt: Oportet medicū qui sanitatē vult cōseruare/custodire ne mores animi corrūpant: ne humor melancholicus in corpe dominet: q radix & origo huius ęgritudinis dicit. Quare accidentia aīę supflua fugere debemus. Ideo dico superflua: nā aliqua accidētia aīę in ægritudinib9 certis cōcedunt. ut in ægritudine pendēte a materia frigida licet irasci moderato usu. &c. Singula aūt de accidentib9 reliquis aīæ enucleare/ & quę iuuamenta ac nocumenta in corpibus ex eis sequant/ longu3 & inutile esset hic ponere: cū ea copiosius alibi per philosophię & medicinæ Doctores tractata inuenies: quę iudicio tuo estimatiuo poteris ad pseruationē & cura3 morbi mentagrę applicare. Ex his ergo cōcludere possumus: q; omnes passiones animę fortes valde nociuę sunt & inutiles/nocumēta fortia inducentia in corporibus dispositionem promptam habentibus ad incurrendum morbum mentagrę: & permaxime morbū istum patientibus.

Galienus

Idem

Hippocr.

Galienus

Conclo.

Ca. XII. Curam docet morbi Mentagrę per varia medicinę ingenia. puta per euacuationes/ flebotomiā/pharmaca/syrupos/lotiones/balnea/ & cętera plura.

Si prudens medicus fuerit/ cām huius ęgritudinis remouere & abscindere debet/ſm sententiā Galieni dicētis: Vnū cōmune oportet pręceptū habere: efficientē unāquanq; causarū abscindere, post deinde venire ad eam quę facta est discrasiam. Hoc affirmat Auicenna. Nam vera cura est incisio causę. ut idē. ℞. primi ca. ulti. Impossibile est ut febris remoueatur causa eius remanēte. Propterea cū inuenies virtutē fortem/resistētem / tolerantem: abscinde causā & remoue humorē. Hoc Galienus prima terapenticæ ca. 11. singularissime dixit: Ad causam semper ibimus: cognoscentes q non est possibile finaliter aliquā dispositionem sanare adhuc manente causa faciente eam: cessare vero eam impossibile est manente causa. Eam ob causam omnes sapientes & antiqui medici concordant: q causa ęgritudinis sit primo remouēda: & postea ipsa discrasia abijcienda. contra irrationales & empericos/ilico ad localium applicationē procedentes. De materia vero mentagrę quomodo natura eam expellat/cū sit materia grossa/terrestris/imbibita in porositatibꝰ membrorū neruosorū / non est alia assignanda causa: nisi quia naturę forti nihil est impossibile. Rursus in libello de ęgritudinibꝰ iuncturarū ca. 18. sic scribit: Vnguenta & emplastra quando corpus fuerit plenum multis humoribus attrahunt humores ad loca magis q̄ dissoluant. Et sic breuiter dicimus: q si in ęgritudine mentagræ repletio materię antecedentis & coniunctę cōtigerit: cum euacuatione curanda erit: & p

Marginalia: Galienus — Cura vera quid. — Auicēna. — Galienus — Idem

phlebotomiã scз/& per pharmacũ:sзm q̃ signa demon strabunt. Quanto magis si ultra prędictaз repletionem: maťię morbi dicti corpus fuerit plectoricũ/ vel cacochimum. ut manifeste patet ex illo Hippocratis.2.aphorismorũ sic dicentis: Ex plenitudine quęcunq̃ ęgritudines fiunt euacuatio sanat: & quęcunq̃ ab euacuatione/ plenitudo. Vñ Galienus dicit: Neq̃ diutius ĩmorandũ est: cũ omne contrariũ suo contrario sit medicandũ. Et hoc confirmat Auicẽna quarta primi: Cũ ęgritudinis qualitas scita fuerit: erit medicina eligenda quę ei in sua qualitate sit contraria. Quoniã ęgritudo suo medicatur contrario: sicut sanitas suo simili conseruatur. Principaliter vero medici intentio in cura morbi mentagrę est digerere: euacuare: diuertere/aut ad extra ducere. In principio aũt huius morbi si materia mentagrę fuerit sanguinea/id est sanguis grossus: vel si materię mentagrę fuerit alij hũores: utputa phlegma ustuз/vel cholera usta/ vel melancholia: & fuerint permixtę/scз cum sanguine: primo incipiendũ est a phlebotomia. nisi sponte ex naribus emoroidibus siue menstruis sanguis effluxerit. talis utiq̃ phlebotomia debet fieri ĩ principio anteq̃ incipiant apparere pustulę in superficie cutis exterioris partium corporis. nã cũ materia mentagræ exierit ad extra in multa quantitate/nullo modo fiat phlebotomia. Testis est Auicẽna: Fortasse phlebotomia est mala/ propť ea quia cõuertit & repellit scз ad interiora illud quod ꝑcedit ad exteriora: & sic operať ad oppositũ motus naturę. Et hęc phlebotomia dicta directe conuenit/ propť causaз antecedentẽ: quoniã ipsa est vęhementis utilitatis & necessitatis in principio mẽtagrę: pręcipue in plectoricis. Et debet fieri phlebotomia de basilica dextra/

Hippoc[rates]

Galienu[s]

Auicẽn[a]

Medici i[n] curãdo ĩ[n]tentio.

phlebot[o]mia bon[a]

Anicẽna

aut saltem mediana. quia ꝗuis diuertat ipam materiam ab exterioribus ad interiora: talis tñ materia non est sic venenosa sicut maťia variolarꝫ & morbillorū. Denicꝫ necessariū est medico obseruare virtutē. Testis est Galienus primo regiminis acutorꝫ dicens: Sublimior intētionum oīm est intentio sumpta a virtute. quoniam enrans est virtus/& non medicus: quia cū fortis non fuerit/nō prodest curatio quōcunꝗ fiat: ut Auicēna in prima quarti dicit. Propterea sollicitudo medici esse debet circa corporis virtutem integratā. puta vitalē/animalē/& naturalem. Concludamus ergo cum Galieno in primo de febribus ad Glauconē dicente: Necesse est ut respicias ad ęgri virtutem/& ad impetū causę/ & ad quātitatem virium eius qui ęgrotat. Pręterea patiens hunc morbū elongetē ab oī laxatiuo penitus: donec ęgritudo declinauerit. tūc materia est euacuanda cū medicinis benignis/lenientibus. ut manna / cassia fistula/mirabolanis. Reubarbarū in pręseruatiōe sublimis est. Agaricus & aloes in cura valent multū/ cū decoctione florū cordialium/prunorꝫ damascenorꝫ/& passularum/& senę/epitimi/thymi/polipodij/liquariciæ. cū istis simplicibꝰ potest fieri euacuatio. Vel cū medicinis compositis: scꝫ electuario lenitiuo diasenę Rasis/diacatholicōe/electuario indo/aut confectiōe Hameck/vel electuario de dactylis. Pręterea dixit Hippocras .1. aphorismorū: Quæ oportet ducere: undecūꝗ repit natura/inde ducere oportet per conuenientes regiones. Cū ergo inceperint pustulę / debet medicus iuuare naturā summo studio ad expellendum materiam ad superficiem cutis cum his quæ aperiunt porositates membrorum omniū: permaxime membrorū neruosorū/ubi recōdita & reclusa est mate-

Galienus
Anicēna
Galienus
Doctrina pulchra
Euacuationes docet.
Hippocr
Extrahēda maťia peccans.

ria morbi menragrę. Denı̄ ergo ſm intentiones Doctorũm ſucus appij/& ſucus feniculi cuꝫ melle roſato: ſi ſit hyems. & in ęſtate cum aqua hordei. Poteſt & addi ſucus pulegij. Aut exhibeatur aqua feniculi cũ oxiçacara compoſita.

Recepta quincꝫ electiſſima/iuuantia naturam in expellendo puſtulas ad extra.

Recepta medicinalia iuuantia naturaꝫ velociter in expellendo materiam Mentagræ ſunt hæc.

Recipe ficuũ albaruꝫ nũero.x.paſſularꝝ ſine granis. ℥.5. croci.℈.ij.dragagãti.ʒ.iij.fiat decoctio in.lb.1.5.aquę appij/& tantundē feniculi.fiat ſyrupus cũ çucaro albo. Primum

Aliud iuuãs naturã in expellēdo. Recipe laccę ablutę.ʒ.v.lentiũ excorticatarũ.ʒ.vij.dragaganti.ʒ.ij.decoquantur in.lb.1.5.aquę feniculi uſcꝫ ad conſumptionē medietatis: & coletur.ex qua actu calida/cum pauco vino albo ieiuno ſtomacho exhibeatᷓ quantũ pro doſi ſufficit. Secundũ

Vel ſic & melius. Recipe ficuum citrinarũ ſiccarum numero.xij.lentium excorticatarum/& laccę ana.ʒ.iij. draganganti/maratri ana.ʒ.ij.aquarum feniculi/ & bugloſſę quantũ ſufficit.miſceanᷓ.fiat decoctio ad conſumptionem medietatis.coletur.exhibeatur ut decet. Aliter:

Aliud fortius. Recipe ficus albas magnas numero.v. lētium excorticatarum.ʒ.vi.aquæ feniculi.lb.ij.appij. lb.1.coquantur omnia ad conſumptionē tertię partis. coletur.in qua colatura diſſoluaᷓ.ʒ.1.croci.iſta decoctio actu calida/ieiuno ſtomacho tribus diebus continueᷓ. Tertium

Aliud habens ſupradictas intentiones. Recipe aquę feniculi/& ſpargi/et bruſci ana. ℥ iij.aquę appij. ℥.1.aniſi/carui/ſeminis melonis ana .ʒ.ij. çucari. ℥.iij. detur de eo morbum patienti mane & ſero. Quartu

Quintū Aliud. Recipe ficuū siccarū/passularū/lentiū excorticatarū/semis feniculi/laccę/sandalorꝫ rubeorꝫ ana. ℥.5. pistent̄ & coquant̄ in. lb.2. aquę feniculi/et. lb.1.5. aquę appij ad consumptionē medietatis: & coletur: & in colatura dissoluatur. ʒ.1. croci: & usui reseruet̄. Ista em̄ aqua ꝓuocat materias ex qua multę pustulę generant̄/& exiccant̄: & tandem cadunt/& pręseruant̄ a doloribus.

Cura Mentagrę per potiones.

In declinatione morbi sit cura talis: in qua multa ingenia apparebunt. Primo ordinet̄ decoctio hęc egregia.

Decoctō pulchra Recipe florꝫ violarū/borraginis/buglossę: herbarū fumiterrę/mellissę/cicoreę/scabiosę/scolopēdrię/cuscutę/eupatorij/serpilli ana. m.5. corticū mirabolanorꝫ chebulorū/citrinorꝫ ana. ℥.5. seminis anisi/feniculi ana. ʒ.ij. liq̄ricię rasę/uuarū passularꝫ ana. ℥.1. polipodij. ℥.5. thymi/epitimi ana. ʒ.ij. ficuū pinguiū numero. vij. folliculorꝫ senę sine stipulis. ℥.ij. agarici incisi. ℥.5. auari ponderis. cinnamomi/çinçiberis ana. ℈.ij. spicę. ℈.5. fiat omniū decoctio in aquis borraginis/buglossę ana. lb.ij. ſm artem ad cōsumptionē medietatis. deinde coletur & clarificetur. & addat̄ oximellis simplicis. ℥.1. aquę lupulę. ℥.iiij. çuccari albi. ℥.1.5. fiat potus pro quattuor vicibus.

Die sequenti utatur ista medicina.

medicina post decoctionē. Recipe cassię pinguis nouiter tractę. ʒ.v. diasenæ Rasis. ʒ.ij.5. cōfectionis Hameck. ʒ.1. reubarbari electi. ℈.ij.b. p. spicę. g.ij. syrupi superius scripti. ℥.1. aquarum lupuli/fumiterrę ana. ℥.1. sumat mane in aurora actuali caliditate. ieiunet horas quinq̄.

Membrorꝫ confortatio die sequenti.

Mēbrorꝫ ꝯfortatio. Recipe lętificātis Galieni. ʒ.iij. diamusci dulcis. ʒ. vi. aromatici gariofilati. ʒ.1. electuarij regū. ℈. iiij. electuarij de

gemmis ℈ ij. conſeruę/borraginis/bugloſſę/citoniorꝫ/ ana ℥ i. ſyrupi de pomis quantũ ſufficit. fiat electuariũ: de quo accipiant de mane ʒ ij. vel coclear unum.

Et in propoſito laudantur pillulę de aloe loto: cõtinuã do longo tempore / unam accipiendo modo & ordine prout decet. Quantũ autẽ virtutis habeat aloes in propoſito / lege Auicennã ſeptia quarti ca. de cura ſcabiei. cuius verba ſunt iſta: Et fortaſſe liberat a ſcabie mala et antiqua ſi aſſiduetur potus aloes. Pillulę de aloe. Auicẽna.

Item conceditur aliquando in morbo mentagrę / exiſtẽte morbo in declinatiõe manifeſte cum accidentibꝫ cõmunibus & proprijs / ꝓmaxime doloribus membrorũ corporis valde remiſſis & quietis / ipſiſq; exiſtẽtibꝫ conſumptis / deſiccatis & maraſmatis / & ſine febri putrida: ut patiens balneũ aquę dulcis temperate calidę ingrediatur / poſt prandium quando cibus in ſtomacho & epate digeſtus fuerit hora diſtributionis nutrimenti ꝑ omnia membra corporis. Hoc probatur: nã tunc competit eis tale balneum: cũ temperet eorꝫ ſiccitatem / & humectet: prȩparans cibũ ad diſtributionẽ per corpus. Hoc aũt balneũ omnes medici illuſtres approbant: & Galienus de maraſmo. 10. ac. 7. terapenticę / & Auicẽna. ꝫ. canonis / Hali abbas / Serapio / Raſis hanc ſententiã ꝓnunciauerunt: quia dictũ balneum malã complexionẽ remouet / & humectat: & humidi radicalis conſumptionẽ prohibet. Iuuamentũ autẽ non parum confert nedum etiã in febre ethica / ſed & extenuatis omnibus / & ethica ſenectutis. ut Galienus. 7 terapenticę ait. Balneũ enĩ hoc non reſolutiuum eſſe debet / ſed repletiuum & humectatiuũ. Quale eſt iſtud aquę dulcis eucratę & mẽſuratę calore & frigiditate quod ſequitur. Practicã tes hoc ĩ uſu non habent. Galienus Auicẽna. Hali Serapio Raſis. Galienus

Balneum quod Stuffa appellatur.

Balneum Recipe maluę/bismaluę/melilotę/camomillę/rosarꝝ/lapaci/fumiterrę ana m ij.bulliantur in aqua.recipiat infirmus fumum ad quartale unius horę:non se lauet/ sed pannis sudorez abstergat. Et dum in stuffa incipit sudare/accipiat infrascriptę aquę prout docebo. & est apud me magnum secretum.Et dũ balneo abstersus exijt sudare debet iterum in lecto pannis bene coopertus.

Aqua distillatiõis tyriacalis/multum secreta.

Aqua tyriacalis Recipe radices altę/lapaci/feniculi/ennulę ana lb 5.incidantur minutim:ponanť in quattuor lb.vini maluatici ad remoliendũ per unã diem & unã noctem. Postea addatur tyriacę ętatis decẽ annorꝝ ℥ 1 5. ponatur in alẽbico:distilleť aqua.De qua accipianť ℥ iij.cũ ℥ ij.aquę buglossę quando incipit sudare in balneo : vel quando intrat.Et ista stuffa reitereť omnibꝫ quinqꝫ vel sex diebus/vel prout discreto videbitur medico.

Pillulę Potes & aliquãdo uti pillulis de fumoterrę fetidarꝝ ꝙ tum ad pustulas. Si vero dolores infestant: utere agarico.Laudanť & pillulę de hermodactylis.Potes & addere reubarbari parum/si diues sit & expẽsas non timeat ut isto modo ordinãdo.Recipe pillularꝝ de hermodactylis ℈ ij.reubarbari optimi & electi ℈ 1. formenť pillulę nouem inuolutę cinnamomo.

Ingeniũ aliud curandi pustulas mentagrę:

Lenitio ventris. Recipe diacassię/electuarij lenitiui ana ʒ v.electuarij indi ʒ 1 5.fiat bolus cum çucaro : aut distẽpera cum aqua fumiterrę.Si diues vel nobilis sit/ potes dare mannaz ꝓ lenitione ventris.utputa ordinando isto modo.Recipe mannę granatę electę/cassię pinguis nouiter tractę ana ʒ v.confectionis Hameck ℈ iiij.fiat bolus cum çucaro:

deinde digeratur materia sequenti syrupo.

Recipe syrupi de fumoterrę/syrupi de buglossa ana ℨ vi. aquarum cicorec/lupulorum/endiuię ana ℥ i. Syr. digestiuus.

Euacuatio eradicatiua.

Postquam in urina materiā videris digestam/ da medicinā eradicatiuam. Recipe diasenæ Rasis/cassię nouiter tractæ ana ℥ s. electuarij indi / confectionis Hameck ana ℨ i. decoctionis cōmunis ℥ iiij. in qua bulliant fumiterrę/florum stikados arabicę ana m s. Eradicatiuum

Poteris & paulatine trāsire ad alia: puta fortiora. ut gratia exempli. Recipe syrupi de stikados ℥ i. syrupi de fumoterrę ℥ s. aquarum borraginis/buglossę/lupulorum ana ℥ i. misce. Poteris deinde dare medicinā sequentē. Syrupus

Recipe prunorum damascenorum v. liquaricię rasę / uuarum passularum ana ℨ iij. fumiterrę/capillorum veneris ana m s. florū violarū/borragīs/buglossę ana m s. sebesten vij. tamarindorū ℥ s. bulliant in aqua cōi. deinde colentur. Huius colaturę rec. ℥ iij s. in q̄ dissolue diacatholiconis / electuarij de dactylis ana ℥ s. syrupi de stikados ℨ vi. misce. fiat haustus. Alia medicina.

Postea accipiantur syrupi fortiores. ut de epitimo/cum aquis feniculi/petrosilini. Et si infirmus fastidiū haberet ex digestiuis iam ordinatis syrupis dent aquę. Syrupi digestiui

Recipe aquarū scolopendrię/feniculi/buglossę/borraginis/fumiterrę an ℥ i. dulcoret cū modico çucari. Aquę.

Pro nobilibus vel diuitibus pōt ordinari talis medicina. Recipe folliculorum senę ℥ s. thymi/epitimi ana ℨ i. polipodij ℨ iij. florū borragīs / buglossæ/violarū ana m s. uuarū passularū/liquaricię rasę ana ℥ s. prunorum damascenorum numero sex. tamarindorum ℥ s. sebesten v. ficuum pinguium septem. bulliantur omnia in aquis fu Pro nobilibus

miterrę/feniculi ana quantũ sufficit. deinde coletur. Tã- dem ℞. mãnę granatę electę ʒ x. reubarbari electi ʒ i ß. agarici optimi albi & incisi ℈ iiij. salis gemmę/çinçibe- ris/spicę ana g iiij. Infundatˀ agaricus horas vij ad oxi mel simplex cuȝ suis correctiuis. Reubarbarũ vero infun datur ad ℥ iiij huius decoctionis horas v cum suo cor rectiuo. Deinde agarici & reubarbari fiat fortis expres- sio, dissolue omnia simul in illis ℥ iiij decoctiõis in qua reubarbarũ fuit infusuȝ. fiat haustus. Poteris & addere confectiõis Hameck ℈ iiij. Hęc gr̄a exempli sint dicta.

Pillulæ.

Pillulæ. Pillulę cõuenientes sunt pillulę de hermodactylis: de fu moterrę. Inde aggregatiuę de lapide laçuli fetidę. ut dan do aliquando unã continuando. Vel dentur aliquando ℈ ij. vel ℈ iij. prout tempus/virtus/ętas/regio &c. ex- postulantˀ: quę relinquantˀ iudicio physici eruditi.

Decoctio ad propositum pulchra.

Decoctio Decoctio alia pulchra. Recipe capillorꝝ veneris/radicũ buglossę domesticę & siluestris/& florũ earũ ana m ß. polipodij/epitimi ana ʒ vi. mirabolanorũ nigrorũ/che bulorũ ana ʒ viij. reubarbari electi/si diues vel nobilis sit ʒ iij. folliculorꝝ senę ℥ iij. amotis stipulis. agarici opti mi incisi/stikados/camedreos/camepitheos ana ℥ ß. çi- giberis ℈ i ß. uuarum passularuȝ/liquaricię rasę ana ℥ i. ellebori nigri ʒ i ß. squinanti ʒ ß. fumiterrrę m i. eupa- torij ℥ ß. bulliantˀ oĩa (pręterˀ epitimũ & reubarbarũ) in. v. lb. aquę casei/vel seri caprini ad consumptioneȝ medie tatis. Vltimo ponãtur oĩa: bulliãtur una ebullitione. de inde coletur/clarificetur; & proijciatur in ea oximellis simplicis/çucari ana ℥ i ß. syrupi de fumoterrę simplicis & compositę ana ℥ ij ß. dentur mane ℥ v. modo & or

dine ut decet.

Syrupus contra Mentagrã.

Aliud ingeniũ quo digeratur materia cum isto syrupo. Recipe suci fumiťrę/suci appij/endiuię/borraginis/lupulorꝝ/feniculi depuratorꝝ ana ℥ ij. suci buglossę depurati lb̄ i. in quibus infundãtur folliculorꝝ senę amotis stipulis ℥ iij. polipodij ℥ ss. semis anisi ʒ i. turbit ʒ iij ss. cinamomi electi ℈ i. stent per diem & noctẽ in infusiõe. Deinde bulliant̃ ad cõsumptionẽ medietatis dictorum sucorum: & si nimis inspissati fuerint/cũ aqua buglossę & lb̄ ss çucari. fiat syrupus: & intituleť: Syrupus contra mentagrã. Et in actu practico ordinetur isto modo. Recipe syrupi contra mentagrã ℥ i ss. aquarũ lupulorũ/fumiterrę/endiuię ana ℥ i. misce. exhibe in aurora actu calidum. ieiunet horas quinqꝫ. continueť iste syrupus vij. diebus. Quibus completis/luna existẽte in bono signo & loco extra malos aspectus exhibeať solutiuuꝫ. ut grã exempli. Recipe diasenę Rasis/diacatholicõis ana ℥ ss: diafiniconis ʒ i ss. syrupi superius ordinati ℥ i. aquaruꝫ lupuli/fumiterrę ana ℥ i ss. Syrupus

Decoctio epitimi.

Item valet decoctio epitimi seu melagogię/quã Mesue de decoctionibꝫ describit: licꝫ dicat eam non esse in usu. tamẽ Doctores Argentinę practicantes eam in usu habent. & ego practicando eam expertus laudo. Poteris & addere huic decoctioni reubarbari ʒ i ss. vel agarici in maiori quantitate: puta ʒ iij. aut ℥ ss. & follicula senę apponanť in maiori quantitate: sꝫm ꝙ discreto videtur medico. & ordinetur isto modo in actu practico. Recipe decoctiõis melagogię ℥ iij. syrupi de fumoťrę ℥ i ss. aquę lupuli ℥ i. misce pro una vice. Potes & acuere cuꝫ Decoctio Mesue

3 1 vel ℈ iiij electuarij indi/vel cōfectiōis Hameck/dia senę/diafiniconę: prout experto videbitur physico. con sideratis sp considerandis. puta ꝟtute/ętate/tpe. &c.

Cōtra dolores/& pustulas. Cū agarico/& electuario indo fiat euacuatō ꝙtū ad dolores: & diasenę lenitiuo/et electuario hameck ꝙtuȝ ad pustulas: & cū modico reubarbari/si expeñ. nō times.

Pillulę Mesue. Et si a doloribꝰ iūcturarū multū molestaberis/utaris sæpe pillulis q̄s describit Mesue ī de simplicibꝰ ca. de elleboro. in q̄bꝰ multiplicabis agaricū. pro una vice accipiant ℈ ij. aut 3 1. sunt expertę.

Stuffa. Post euacuationes potes uti stuffa ex decoctione infra scriptarum herbaꝝ: quas bene decoquas in aqua currēte. & illa aqua posita in vasi/desuper stabis recipiens fumum bene tectus pannis. & si nō effumat/infunde in illam saxa ignita/quę fumū a dicta aqua eleuent. Facto sudore copioso intrabis lectum/bene a sudore absterfus: & ibi aliquantuluȝ stabis dormiendo si placet. Et si iterum sudabis: absterso sudore ad prandium accedas: a quo cum reliquijs famis surgas/faciendo meliorē cœnam. Sic procedendo nunc cum digestiuis ab extra & intra/nunc cū medicinis/bona dieta/& pillulis iteratis: interponēdo tñ aliqñ tēpus notabile: ex lōgo tpe dei gr̃a liberaberis: utēs balneo & de aqua sup̄ius ordinata/puta ex vino maluatico/radicibꝰ & tyriaca/ordine q̄ sup̄.

Balneum aliud. Recipe seminis lini/appij/calamenti/bethonicę/ hederę terrestris/ebulorū/maioranę/folioꝝ lauri/paritariæ/piretrij/seminis urticę ana m 1. vel quantum vis.

Auicēna. Auicēna. 2. canōe ca. ꝓprio inqt: T ñ ip̄m resoluit subtile ex hūoribꝰ/ relinquēdo grossū: & inflāmat atq̄ exiccat. Et ego credo Pricipē intellexisse de his q nō moderato usu nec debito tpe utunť ip̄o: utputa corp̄e nō pyrgato. nā Priceps corp̄e purgato assuetis cōcedit balneū

Quō balneanduȝ.

iſtis ꝟbis. Vtere ergo balneo ad educẽdũ q̄ ſunt in corporis ſupficie: nec ſis in hoc tardus. Sʒ tñ in prĩcipio iſtius morbi/augmento & ſtatu ſi ſint corpora plectorica/vel cacochima/talia nõ ſunt balneo intromittẽda. teſtis eſt Galiẽus.3.tegni inqẽns: Nullus plectoricus/ neq̄ cacochimus balneo uti prȩſumat: ne cõmoti humores aliquã faciant ȩgritudinẽ. ut ſenſit Hali abbas.v.theoricæ ca.xiij.cũ inqt: Aliq̃tiens malis aliquo in mẽbro poſitis humoribꝰ/illis quideʒ corruptis maloꝝ quãtitas augeť. Ideo corpa habẽtibꝰ repleta balneo nõ expedit uti ante q̄ eoꝝ euacuentur corpora. Sed quia Princeps prohibet ne materia cruda euacueť/dabo ſyrupũ magiſtraleʒ longũ/q ſimul digerit/& tantũ quantũ digerit euacuat. Recipe fumiťrȩ/capilloꝝ veneris/ cuſcutȩ/lupuloꝝ/cicoreȩ/meliſſȩ ana m 1. uuarũ paſſulaꝝ/liq̃riciȩ raſȩ ana ℥ 1. ſcabioſȩ/borragis/bugloſſȩ ana m 1. polipodij ℥ ij. florũ borraginis/bugloſſȩ/violaꝝ ana m 5. prunorum damaſcenoꝝ vij. iuiubarũ v. ficuũ pĩguiũ ix. thymi/epitimi ana ʒ ij. corticũ mirabolãorũ indorũ/citrinorũ ana ʒ iij. folliculoꝝ ſenȩ ſine ſtipulis ℥ v. ȥinȥiberis ℈ iij. bulliant oĩa ſiſ in v. lb. aquȩ lactis caprini(p̄ter epitimũ) ad cõſumptiõeʒ medietatis. ſtent viij. horis in infuſiõe. Deinde iteꝝ calefiãt: modice exprimanť: & fricenť fortiť: fiat colatura. clarificeť. Et addať ſyrupi de ſtikados/ de fumoťrȩ/ de epitimo ana ℥ ij. ȥucari ℥ vij. aſſumanť ℥ v. vel vij. pro hauſto.

Vltimo ſi materiã eradicatiue euacuare volueris/poteris ordinare iſto modo. Recipe maſſȩ p. indarũ/p. de fumoterrȩ aggregatiuarũ ana ℈ 1. formenť pillulȩ ix. Vel potes ordinare hauſtũ/ vel bolũ. prudens em̃ medicus in p̄dictis pť addere vel minuere iuxta regionẽ/ætateʒ/complexionẽ/couſuetudinem & virtutem.

Galienus

Hali

Syrupus magiſtralis lõgus.

Pillulȩ.

Decoctio pulchra.

Decoctio

Recipe florum violaruꝫ/borraginis/buglossę ana m ß. uuarū passularū/liquariciæ rasę/tamarindorū ana ℥ 1 ß. prunorꝝ damascenorꝝ nūero. vij. radicis feniculi/petrosilini/cicoreę ana ℥ ß. seminis anisi/feniculi/ endiuię ana ʒ 1. scabiosę/borraginis/buglossę/lupuloruꝫ/fumiterrę/scolopendrię/capillorꝝ veneris ana m 1. seminis cartami/agarici incisi ana ℥ ß. çinçiberis ℈ iiij. cinamomi electi ʒ 1. thymi/epitimi ana ʒ 1 ß. folliculorꝝ senę ℥ iij. Cōtundant̄ contundēda grosso modo: & sꝫm artem bulliātur in. vij. lb̄. aquę ultra consumptionē tertię partis. Deinde stent horis. xij. in infusione. Deinde iterꝝ parum calefiant: fricent̄ et exprimant̄ fortiter. fiat colatura: in qua dissolue syrupi de buglossa/de borragine/ de fumoterrę ana ℥ 1 ß. çucari quantū sufficit ad dulcorandum. fiat potus dulcoratus & clarificatus dosis ℥ vij.

Ca. XIII. in quo ostenditur quid sit dolor: & de mitigatione doloris qui ut plurimū euenit in morbo Mentagrę.

Dolor

Galienus

Plato

Dolor in genere

Dolor est passio subitanea/extra naturā existens/ cuꝫ magna angustia. ut tenet Galienus libro q̄rto ca. 6. Auctoritate Platōis in timeo/dolor est sensus nocitiui. Galieno testāte primo de interioribꝯ ca. 1. Vel dolor est sensibilitas rei contrarię subito & materialiter imprimētis. Et hæc generalis definitio conuenit omnibꝯ speciebus doloris. Ex qua definitiōe sequi videtur: ꝙ dolor sit passio virtutis animalis sensibilis. nā destructa virtute sensibili animali nunq̄ꝫ fiet dolor. ideo membra stupida/paralitca non sentiunt doloreꝫ. ergo dolor est qualitas sensibilis. Ex illo non credas/ꝙ dolor sentiat̄: sed bene causa doloris sentitur. Nā dolor nil aliud q̄ꝫ tristis sensatio.

& ipſe dolor informat ſenſu3/non efficit ſenſu3. Et hãc ob cauſam dolor non eſt ſenſus/ſed obiectũ ſenſus. Denic accidit quaſi omnibɔ patientibus hunc morbũ hoc accidens: vic3 dolores acutiſſimi in diuerſis membroru3 ptibɔ totius ãbitus corpis: pmaxime in tibijs & brachiis. Dolores aũt acutiſſimi & acerrimi cauſant a materia imbibita in membris neruoſis/& in pelliculis oſſium et neruis / & in panniculis muſculorum / & in omnibus membris panniculoſis. Et in nocte plus q in die dolẽt. ut experientia docet. ratio: quia tempore ſomni membra exteriora manent depauperata ſpiritu. prætérea & pori aliqualiter ſunt obſtructi tempore noctis: quare ceca tranſpiratione fit pauca expulſio materieru3 peccantium. Etiã poſſem dicere: quia humores in nocte a natura mouentur / per ipam eſſe retractam & fortiorẽ. Etiã quia rõne humiditatis noctis materia augetur: aut ratione frigiditatis pori obſtruunt. de die aũt natura diuertitur a ſenſibilibɔ/& nõ ita humores mouet: tum quia debilitata: tum quia circa alias operationes occupata. Ad ulteriorẽ vo declarationẽ dictorũ dolorũ eſt intelligendum ſ3m doctrinã Auicennæ ſecũda primi de cauſis doloris/& quarto de accidenti & morbo: dolore3 eſſe triſtem ſenſationem maxime in ſenſu tactus contingentẽ. Ex hoc infert: q mala complexio cũ ſit obiectum cõtriſtans & improportionans debitũ organũ virtutis ſenſitiuę: ideo habet cauſare dolorẽ. cũ virtus ſenſitiua ex tali improportione habeat contriſtari: maxime ſi obiectũ ſubito imprimat. nã ex paulatina impreſſione quaſi cõſuetudinaria facta non fit dolor. Caliditas aũt & frigiditas vehementiores ſunt in efficiẽdo dolorẽ/& citius impreſſiuę. Propterea Auicẽna quarta primi ca. xxx. ĩnuit

Dolore[s] unde c[au]ſentur.

Cur pl[us] nocte q[uam] die dole[]ant.

Auicẽn[a]

Idem

remoueať cã doloris. Secũda ẽ/ut ſtupefaciat mẽbrũ ita ut nõ ſẽtiat dolorẽ. ſicut fit cũ opio. et ĩ hoc ẽ timor. Tertia ẽ medicina: q̃ facit ĩ mẽbro id qđ repugnat rei q̃ ĩducit dolorẽ. et iſtud eſt verũ mitigatiuũ. Ergo neceſſe eſt ꝙ medicinę quę hoc faciũt ſint tp̱atę / ſimiles calori naturali: aut parũ calidiores. Ideo pñt iſtę medicinę mitigare dolorẽ q eſt ex cauſis calidis/& frigidis p̱ eundẽ modu3: eo ꝙ augmentãt calorẽ naturalẽ/ q eſt p̱fectiſſimũ inſtrumentũ naturę. & tũc dominabiť natura ſup̱ malã cõplexionẽ/q̃ facit dolorẽ/remouẽdo. Prędterea circa mitigationẽ & correctiõe3 doloris maximã diligentiã medicus habere debet/ꝓpter id quod Auicenna ait prima q̃rti ca. 30. de ſedatõe doloris: Oĩs q̃de3 dolor qui fit fortior inťficit. qm̃ in primis accidit frigiditas corporis & tremor: poſtea fit pulſus paruus: deĩde deſtruiť: et poſt ea ſequiť mors. Hoc Gordonius cõfirmat inquiẽs: Egritudines doloroſę ſunt multu3 p̱nicioſę ſiue p̱iculoſę. Et ita op̱tet medicũ multũ eſſe ſollicitum/& feſtinare in remotiõe cauſę doloris quanto citius poſſibile fuerit: ne ſi fiat diuturnus/ ex vehemẽtia doloris & ꝓſtrata virtute deficiat. Idcirco regulariť prius eſt remouẽda cã: ↄſeq̃nť r̃mouet accidẽs doloris. qm̃ cũ vehemẽs fuerit dolor/et tantę intenſiõis ut nõ det inducias ad abſciſiõe3 cãę: primo op̱tebit intendere ad remotiõem doloris. quia cura mẽdoſa magis neccĩa eſt/& melior ꝙ̃ vera. ut Galie. 12. terapẽ. inquit. Prĩa ergo via eſt ſedare dolorẽ/remouẽdo rẽ cõtrariã euacuãdo / aut alterãdo/aut diſſoluẽdo. Et iſta via eſt certa: ut inq̱t Galieñ. & Aui. ſup̃. Idcirco medicus arte doctus ſp̱ debet materiã mẽtagrę digerere/ ſubtiliare/mollificare: ut facilius natura ad exteriora p̱ puſtulas / vel alio mõ criſis expellere poſſit ſenſibiliť/

Calor naturalis.

Cautela

Auicenna

gordõi

Cura mendosa

Galienus

vel per cęcam transpirationē. Verūtamen cū ista materia mentagrę melancholica & terrea sit & sicca/ existēs in porositatibus membrorū neruosoꝝ: pręcipue in panniculis ossiu3: & ab ista materia eleuetur vapor / qui cōuersus in ventositatē causat dolores: Ad remouendum istam causam doloris / quæ difficilime eradicari potest: principaliter necessariū est/ut ista materia coniuncta & congesta non foueat a materia antecedente/quę ex malis cibis/vel ex inordinato regimine circa sex res nō naturales in epate & venis generant. Sed utilissimū est illam materia3 digerere: & postea per interpolatas vices ipsam materiā antecedentē euacuare: ne cōuertat in materiā congestā/ & cōiunctā cum medicinis non fortiter educentibus materiā melancholicā. Secunda via est: remouere dolorem stupefaciendo: scilic3 eius sensum particularem tollendo/ita ut non sentiat dolore3. Oportet ergo medicinā applicare quę stupefacere possit. melius est em̄ inducere aliquale nocumentū ad corrigendū mēbroꝝ dolorem / ꝙ permittere doloribꝰ homine3 mori. ut.xij terapentice euidenter deducit. Necessariū igitur medico transire ad dolorū sedantia stupefactiua q̄ non vere/sed apparenter sedant dolorem. & talia sunt contrarijssima his quę vere dolorē sedant/ remouendo causam doloris. Verūtamen quia istę medicinę stupefactiuę sunt valde suspectę s3m magis & minus: idcirco cu3 maxima cautela tutiora sunt admīstrāda. hac de re quātitas & tempus & hora debēt esse opportuna in administratione ipsaru3. pręcipue ad intra per os bibita sunt multū timorosa/magis ꝙ ad extra in membro doloroso applicata. Hac rōne in doloribꝰ euenientibus in mēbris hoīm patientiū hunc morbum mētagrę/sit res ma-

Margin notes: Quō dolor remoueatur. — Secunda via — Galienus — Medicināū stupefactiuarū admīstratio q̄lis.

la & timorosa/administrare narcoticas inunctiones supra membra dolorosa. hac ratione: quia talia mēbra sūt neruosa/dēsę substātię/& strictorꝝ pororꝝ/& maīa sicca/grossa/t̃restris: & propt̃ appositionē narcoticarꝝ medicinarum pori magis obstruunt̃ et claudunt̃/ et sunt in cā maioris prohibitę insensibilis vel sensibilis resolutionis materierꝝ cōtentarꝝ in porositatibꝫ mēbrorꝝ neruosorū. Et q̄uis ꝓpter medicamina narcotica stupefaciendo sensuȝ mēbrorꝝ dolorē patientiū/mēbra priuent̃ dolore: & homines vexati tali morbo cum doloribus/ & cruciati ab ipsis / putent & imaginent̃ se esse liberos & curatos ab hoc crudeli & fędo morbo: post tempus tamen redit fortior dolor/et difficilioris curationis: propt̃ ineptam materię dictę couiunctę & ventositatis grossę resolutionē. Sed in veritate multi cum unctionibꝫ narcoticis curati fuerunt/& post nunq̄ in eis recidiuū factum fuit. Cuius assigno talē rationē: quoniā in talibus q propt̃ unctiōes narcoticas curati fuerunt/fuit pauca q̄ntitas materię antecedentis & coniunctę: quare cum unctionibꝫ narcoticis mendose & accidentalit̃ sedatus fuit dolor. hīcq; calor innatus fortior factus est: qui potēs fuit resoluere illā materiā coniunctā/existentē in porositatibꝫ membrorꝝ neruosorꝝ: & sic remotus est dolor. etiamq; calor naturalis fortificatus / remouebat malā q̄litateȝ existentē in epate & venis. Rationalis tamē practicus/& scientificus medicus in curando istū morbum mentagrę obseruabit ordinē supius a me enucleatū. nisi aliquorꝝ accidentiū fortissimorꝝ malicia curā peruertere coactus fuerit. tūc em̄ nullū ordinē habebit in curatione. quia eius cām negligeret: & tm̄modo ad accidentium remotionē in particulari intendere debet: & q̄pri

Narcot[ica] ca cur[...] qn̄ curē[...]

mũ ad narcotica est licitũ deueniat: & somnũ patienti-
bus adducat/ & eos quietos faciat. q̃uis multa pericu-
la somnifera inducant. ut Auicenna in quarta primi ca.
Auicēna. .xxx. dicit: In dolore cholico in exhibitione narcoticorꝫ
Narcoti magnificatur malus finis. qm̃ materiã augmentãt: & fri
ca pericu gus. & congelationē & clausuram confirmant. Eam ob
losa. rem Auicēna. xvi. tertij ca. iiij. inquit: In narcoticis est ti
Auicēna. mor: licꝫ quãdoq; accidat ut sint necessaria. Sed ipa quã
doq; confirmãt/ inq̃tum ingrossant materiã: & inq̃tuꝫ
faciunt dormire: & prolongant necessitatē surgendi ad
narcotica eijciendũ excrementa. Et quomodocunq; sit/ nõ oꝑtet
tur/et q̊- ut narcotica admĩstrent: q̃diu ab eis excusatio esse po-
nõ admi test. Q; si necessaria fuerit: eorũ administratio nõ exhi-
nistrãda. beatur ei cuius facile infrigidat corpus & debilitat vir-
tus. Et apparet illud in pulsu. Etiã Auicēna fen. xvi. ter-
Auicēna. tij tractatu quarto ca. 2. de cholicę cura inquit: Incipien-
tes sedare dolorē cuꝫ narcoticis componũt rem maximi
erroris: Administratio em̃ narcoticorũ non est curatio
vera in aliquo. & illud ideo: qm̃ curatio vera est incisio
causę: sed stupefactio est confortatio causę: & destruit
sensus ꝑ eam. Et illud iõ: qm̃ cã est hũor grossus: q̃re fit
fortior & detior: aut ipsa cõplexio frigida fit frigidior:
aut ventositas grossa fit grossior. Quare decreui in hoc
ca. declarare/ quõ prudētissimus medicus possit ſꝫm re-
gulas medicinę narcoticis uti: & hoc cuꝫ maxĩo timore
& cautela. Et p̃missa ꝓnosticatiõe proponat: q; dolor/
aut aliq̃ aliud fortissimũ accidens sopiat: ne virtus tota
liter resoluatur. cũ dolor ꝑmaxime virtutē ꝓsternat. Pri
dem cipe inquiente fen secũda primi doc. secũda ca. xxij. Do
lor virtutem dissoluit/ & membra a suis proprijs oꝑati
onibus prohibet: ita ut mēbra ab aeris prohibeat attra
ctione: aut eius destruat operationē. Et in quarta primi

ca.xxx. Auicēna ait. Omnis quidē dolor qui fit fortior/ interficit. Iō prudens medicus omni ſuo ingenio cū re‑ bus appropriatis & vere dolorē ſedantibꝫ curare dolo rem ſtudeat. Et ſi medicus cum his non pōt dolorē ſeda re: tunc cū cautela ad narcotica tranſire debet: eligendo ex eis quę magis correcta ſunt & ab auctoribꝫ cōmen‑ data. Et primo exterius apponat: tandē ſi neceſſitas ex‑ trema urgeat/per os exhibeat in modica quantitate/ & maxima cū cautela/ac magno timore. Propterea Auer rois ſeptimo colliget ca. de ſyncopi accidente doloris di cit: ꝙ non ſit narcoticis utendū/niſi cū infirmus in arti‑ lo mortis eſſe reperiā cauſa doloris. tūc cum ſedantibus dolorē intendere optet/cū quibuſdā remedijs mitigan‑ tibus dolorē: a lenioribꝫ tn̄ incipiēdo. quibꝫ non cōferē tibus/ad magis narcotica & ſomnifera tandē deuenien dum eſt. & nō ad omnia: ſ; ſolū ad correcta & conſola ta cū ſuis beſoarticis licet puenire. Vn̄ Princeps quarta primi ca.xxx. dicit: Stupefaciētis cōplexionē cōſiderare debes/& ipſius q̄litatē: & q̄ ex eis faciliora ſunt dones.

Auicēna

Auerrois

Auicēna

Ca.XIIII. de cauſis doloris Mētagrę: & cur excitent̄ poſt primū ſomnū oī nocte.

Cauſę doloris in Mentagra pn̄t dici duplices: aliq̄ ma nifeſtę: alię occultę. Manifeſtarū aliquę ſunt intrinſecę/ vel cōiunctę: aliq̄ antecedētes. Aliq̄ extrinſecę. ſicut ca‑ ſus/pcuſſio/obuiatio ad aliud/corpus incidēs/caſſans/ cōterens vel cōtundēs/extēdens vel cōprimēs / aer cali dus vel frigidus/ſeu ſiccus. vel aliud ſiſe: ut ignis/aq̄ fri‑ gida/nix. aut malicia regimis ęgri: necnō influxus ſupcę leſtes. ut volūt aſtrologi: & Conciliator magnus diffe‑ rētia. lxxxviij. glacies/& venti/& accidētia aīę ſupfluē‑ tia/motus corpei fortes/coitus ſupfluus & laborioſus/

Doloruꝫ mētagra cāę varia

Cōciliat.

somnus ꝓfundus & inordinatus/vigilię supflue/et maxime cibo℞ vel potuū/vel medicinarū rarefaciētiū vel infrigidantiū aut desiccantiū: & similia. Et mala complexio causat dolorē/inꝗtum ipm efficit: & inꝗtum debilitat membrū:unde parat ad recipiendū materias & aliqua de malis cōplexionibus.ut calida pōt esse causa attractiōis ad membrū/ & ad dispositionē materię ad fluxū/meatus dilatādo/poros aperiēdo & orificia. Et mala complexio/etiā frigida pōt esse causa cōgregationis materię in loco:prohibendo ne fiat bona digestio/ bona maturatio/ac bona expulsio. Et finalit/oīs mala cōplexio pōt esse causa debilitatis mēbri: & sic aggregatōnis materie℞ supfluar℞ in ipo intrinsecarū. Causę autē sunt mala complexio/aut ventositas/aut humor. Materię vero quę fluunt ad loca dolorē inducentia sunt sanguīeę/cholericę/aut flegmaticę/aut ex his mixtę. Et maxime accidit a phlegmate cholerę admixtę. quæ omnia superius pulchre sunt enucleata. Cholera aūt se sola nō posset hunc dolorē causare: eo ꝙ ex sui natura expanditur & euaporat:licꝫ sit mobilis.itē ꝗa pauca. Quod secus est de phlegmate.naꝫ de eo maior quātitas in corpe reperit. A maťia melancholica rarissime fit: quia difficulter mouet. Sꝫ dicere posses:ꝙ ipa congerit ibi & causat dolorē:eo ꝙ ossa/cartilagines & ligamēta sanguine melancholico nutriuntur: & aliquę materię pueniūt ad locum doloris p viā defluxus seu transmissiōis:alię p viaꝫ cōgestiōis. Alię ṽo quę deriuant seu fluūt p meatus manifestos.s.venas/arterias.aut p meatus occultos: ut accidit in catarris. Cōiunctę quidē causę pn̄t esse duę.s. soluta cōtinuitas:aut subita alteratio. Antecedētes pn̄t esse causę maťiales humorosę/vel vaporosę. Humorosę

[margin: cōplexio mala cā doloris]
[margin: Cāę cōiūctę duę.]
[margin: Añcedētes]

quidē ut ſanguis/ aut phlegma/aut cholera/aut melan⸗cholia naturalis vel īnaturalis:ſimplices vel compoſitę/ apoſtemātes vel nō apoſtemātes. Et vaporoſæ quidēȝ pn̄t eſſe cauſę an̄cedētes aliqn̄ cōpoſitionales. ut mēbri raritas: & ſimilit̄ mala cōplexio mēbri vicinantis vel cō municantis mēbro dolēti. Et dictarꝫ cārum tā extrinſe⸗carū q̄ꝫ intrinſecarꝫ q̄daȝ pn̄t facere dolorē: qa malā cō⸗plexionē faciūt. Alię vō ſoluendo cōtinuū: reliquę indu cendo malā cōplexionē & ſoluēdo continuū. Et de iſtis lege Auicennā ſecūda primi de motu. q̄a motus dolorē efficit per id quod cū eo accidit extenſiōe/ aut contuſio ne/aut ruptura/aut calefactōe. qm̄ motus calefacit. Cau ſę intrinſecę humorales cauſare pn̄t hunc dolore. nā ma li hūores cauſant dolorē: aut cū ipōrꝫ quātitate/ſiue cuȝ ſua multitudine extendūt: aut qa peccāt in quanto et q̄ li.ſ. in multitudine mordacitatis. Et hoc faciunt ꝑ ſe/aut ꝑ accidēs. ꝑ ſe/id eſt ꝑ ſuā corpulentiā/vel virtutem: ſcȝ cū ſua actione. ſicut etiā producūt malā cōplexioneȝ di uerſaȝ: vel ſoluūt continuū. Et intelligēdo ꝑ accidēs/q̄n do non ꝑ corpulentiā: necꝫ ꝑ virtutē ſuę actiōis/ſȝ cōſe cutiue ꝓducunt ad malā cōplexionē/vel ſolutā cōtinui⸗tatem. Adhuc tn̄ ſcire vellē: q̄re excitent̄ & dolores au⸗geant̄ poſt primū ſomnū oī nocte. hic em̄ modus afflic tionis nō reperit̄ in aliquo humore. Nā ut te nō lateat: ſanguis continuo affligit: cholera de tertio in tertiū: me lancholia de quarto in quartū: phlegma oī die. Sȝ Gen⸗tilis de fuliginio ꝑſuadet humores aliqn̄ moueri a ꝓprie tate occulta/ſeu a forma ſpeciuoca. Nā oīs effectus eue niēs circa determinatā ſpēm/oī tpe: vicȝ ęſtate/hyeme/ vere/aut autumno: etiā ętati oī/cōplexioni & ſexui ſꝑ/ aut ut plurimuȝ: qui nō poteſt reduci in cās manifeſtas/

Auicēn.

Cāę int ſecę.

Mētagr ſi poſt p mū ſom nū cur e citentur

Gentilis

debet reduci in cās speciuocas/siue proprietates occultas. S3 in mentagra humores mouenť oī nocte/ & post primū somnū: & cā istius motus non pōt reduci in cās manifestas: ergo opus est ut reducať in cās speciuocas.

omni ꝑ ... es tres.

Pręterea somnus a medicis in tres ꝑtes diuidiť. dicentes primū somnū a vaporibꝫ eleuatis a prima digestiōe: secundū a secunda digestione: tertiu3 a tertia digestiōe. q suauis in aurora fit: ꝓpter vapores eleuatos a venis suaues. Prius eṁ fortis & profundus ut plurimū est: idcirco isti dormiūt. In secūdo non pñt dormire: quia vapores nō sunt ita grossi. quare ipsis excitatis spūs animalis ꝑ omnia mēbra copiosius diffundiť: quibꝫ vapores maligni admiscenť: & ad loca debilia deleganť seu expellūtur: & sic causant dolores illa hora. Et ego opinor membrū mandās fore cerebrū. ut in dolore fatigatiuo appet.

Ca. XV. De accidentiū correctione.

Curantia ... uplicia.

Curantia certe sunt duplicia. Quędā eṁ curāt cām remouēdo cū cōtrario. sicut q̄ discrasiā frigidā calefaciūt: & calidā infrigidāt: & solutā ꝯtinuitatē uniūt: & euacuant materiā discrasiā inducentē/aut solutā ꝯtinuitatem: aut diuertūt. Et ista nō ꝓprie sedāt dolorē: q̄a non oēm dolorē sedāt: & nō ꝯtrarianť dolori inq̄tū dolor est/sed cōtrarianť suę cāę. Et q̄dā mitigant dolorē cū ꝓprietate vel tēperantia ꝯplexiōis deliciā inducēdo. Et hęc ꝑfecto cura remotiua doloris ꝓpria & certa dici pōt. Et istę calorē naturalē multiplicāt & ꝯfortāt: q ꝯfortatus & multiplicatus facile dolorē suꝑare pōt. Et in primis in oī dolore diligētius inquirere debes de oībꝫ causis: deinde cōtra eos procede cura meliori & utiliori. Et nō agas quē admodū stulti faciūt: q solū ad locū morbi intendūt. uñ incidūt in errores grādes huius rei. Testis est Rasis. 25. cōtinētis dicēs: ꝙ quidā existimabat ꝙ dolebat ex cho

Cāę dolo ... s inqui ... ęndæ.

... asis

lica: & curabat se cu3 medicinis calidis: & nō ↄsequebat̃ iuuamentũ ex epitimatibꝫ/emplastris suis/ ſ3 potius do lor augebat̃ ī eo & intēdebat̃. et facto ei clysteri ex oleo rutacio/vehemētior et peior facta fuit dispositō eius. et facto alio clysteri in q̄ positũ fuit castoreũ: ↄuersa est dis positio ad peiorē & crudeliorē dispositionē. & sumpta portione pipis cũ suco fenigręci/in deteriorē incidit dis positionē. Quapropt̃ exinde cōiecturatus est: ꝙ in inte stinis eius erāt humores pũgentes/īclusi in corꝑe ipius. Et dato ei cibo difficilis digestiōis/ statim diminutus fu it dolor. tādē purgatus cũ ierapigra/ & secuta purgatio ne sanatus est grā dei. Quādo ꝟo est mala cōplexio nō pura/ſ3 mat̃ialis simplex vel cōposita: tũc sola alteratio nō sufficit/ſ3 alię reqrunt̃ intētiones. Cũ ergo mat̃ia fa- ciēs dolorē talis fuerit ut euacuari cōmode possit: nō ex pecta digestione3. q̄lis mat̃ia syntomatica exuberās est: aut mixta sanguini/sanguine dominãte in cōmixtione. tũc ilico est euacuandũ flebotomiā faciēdo. auctoritate Galieni. xij. terapētice dicētis: Si m̃ltitudo fuerit sangui nis: sicut in his q̄ flegmonē patiunt̃: ilico flebotomandũ est. & similiter si cum sanguīe alij hũores fuerint mixti. Et non solum in hoc dolore particulari flebotomia con uenit/ſ3 etiā in q̄cunq3 trāsitu3 faciēte de membro nobi liori ad minus nobile: siue etiā ad mēbꝝ nobile q̄d prin cipali mēbro minus ꝓpinquũ existat. In dolore ꝟo Mē tagrę talis flebotōia cōpeteret: ſ3 pustulis iā appentibꝫ ab ipa fugiēdũ est tanq3 ab inimico. nā si alit̃ faceres/nō eēs medicus. nā medicus ut oīs medicina clamat: est ad iutor naturę/nō īpediēs eā. Natura em̃ ut vides/cona- tur expellere a cētro ad circũferentia3: flebotomia vero facit oppositum. quare in tali casu non competit regu- lariter operando. Hoc idem sit dictum de medicina so-

Galienus

Flebotomia mētagroso q̄n bona.

lutiua. Verum si eam facere velles: obserua ad minus cano
Auicēna. nes generales prima quarti ca. de phlebotomia dictos.
Galienus Et in primis recorderis dicti Galieni primo ad Glauco-
Rabbi nē: qd' ponit a Rabbi pticula. 8. suorum apho. ubi tenet: quod
Galienus dolor fortis phibet phlebotomiā. Nihilominus ipse Ga
lienus in diuersis locis oppositum dicit: quod in dolore for-
Phlebo- ti nulla medicina melior existit flebotomia: etiā usque ad
tomia us- syncopim. Et hāc flebotomiā usque ad syncopī nunquam ni-
ad synco- si in meipso vidi: quare eā abhorreo: nec suadeo ut talis
pī si bōa. fiat. cū sedes anime sit sanguis. etiā sanguis spirituosus/
benignus & bonus exit: grossus vero remanet: propter stri
cturā apertiōis venarum. Hec aūt cōtradictio in dictis Ga
Galienus lieni tollit per ea que ipse Galienus dixit. xij. terapētice: quod
in flegmone ilico flebotomādū est/ virtute exnte forti. si
vero ībeciliis fuerit: nequaquam. Si vero virtus fuerit fortis stā
te dominio sanguīs multo: flebotomādū est usque ad syn
copim. Aliorum vero humorum a sanguine dolorē inducētiū
Idem cura/ut dicit Galienus. xij. terapētice/ est euacuatio illo
rum homorum qui cōtristant. Et si quidē mordax hūor cho
lericus acutus dolorē efficit: cōtrarijssima huic humori
sunt ea que attenuāt & calefaciūt. quare talis humor euacuā
dus erit cū his que conueniūt. Et dentur ingrossantia & infrigi
dātia: quoniam per huiusmodi fit eius digestio. & similiter si humor fri
gidus fuerit & grossus/infrigidātia & ingrossantia con
trarijssima sunt. Sed oportet ipsum incidere et attenuare et ca-
lefacere. hoc enim pacto ipse digerit. quo digesto/euacuetur
cū appropriatis & unicuique prudēti notis. Et si euacua-
tio non sufficit/aut fieri nō potest/ propter imbecillitatem
virtutis/vel aliam causam: quicunque humor fuerit/ consilio
Idem Galieni diuertatur materia a loco doloris/ deducēdo ad mē
bra ignobilia. obseruatis canonibus de diuersiōe. Et nota.

ꝙ diuersio aliquando fit ad partē propinquā: aliquãdo ad longinquam. aliquando precedit eam euacuatio: aliquando non. Item diuersio aliqua potest esse euacuatiua. ut illa quę fit per phlebotomiā/aut fluxū ventris/& similia. Aliqua non euacuatiua. ut illa quę fit per ligaturā/ventosas/ aut medicinas rubificantes: & uniuersaliter per ea quę dolorē inducunt. Preterea nota: ꝙ materię existentes in venis/vel vasis & in mēbris cōmunibꝫ facilit̄ diuertunt̄. Quare caue ne diuersio fiat ꝫm duos diametros cōpletos: & maxime materia iam fluxa. sed in materia fluēte posset fieri ꝫm duos diametros. Si vero nec euacuatio/nec diuersio fieri possit/dolore permanente ac infestante: in tali casu utere epitimatibus/ inunctionibus/emplastris/& alijs similibꝫ euaporationē facientibus. in quorū approximatiōe hos canones obseruabis. Quoꝝ unus est: ꝙ stante repletione in corpore/ vel quando timet̄ fluxus materię ad locū: hæc secure minime approximant̄/saltē pura: cū amplius agitent materiam & disponant ad fluxū. quaprop̄t in tali casu cū eis erunt admiscēda stiptica cōfortantia. Secundus canon est: ut huiusmodi omnia calida actu approximentur/& non frigida. Et hoc p̄cepit Hippocras. v. aphorismoꝝ: Calidū vero saniem faciens. &c. ubi loquit̄ de calido actu: quod est sedatiuū doloris. Hoc idē tenet Rasis. xxv. continentis ca. iij. dicens: Epitimatū calefactio mitigat dolorem: quia rarefaciēdo membra dissoluit illud quod in eis superfluū est. Infrigidãtia v̄o membroꝝ dolentiū mala sunt. ut quotidiana experientia in mentagra ostēdit. eo ꝙ densant ea/ et prohibēt dissolutionē: et exinde augetur extensio & dolor. Imo infrigidatio non conuenit doloribꝫ: nisi in illo qui fit a mala cōplexione absqꝫ

Diuersio duplex

Quō fieri debeat diuersio.

Hippocr̄

Rasis.

Infrigidãtia mala.

mor opans ventositatē: siue fuerit apostemans/ siue nō apostemans: q̄uis sedet̄ ex euaporatiōib9 & appositione ventosarū/ dolor profecto reuertit̄: in tali casu euacua humorē ip̄3. Galienus. vi. de simplici medicina dicit: Medicinę calidę & humidę in primo gradu carentes oī stipticitate: ip̄ę em̄ digerūt & adęquant cōplexionē/& dissoluēdo euacuāt. Istę em̄ medicinæ eo q̄ augmētant calorē naturalē/qui est instrumentū naturę/sedant dolorem. nā aucto calore naturali/ab ipso separat̄ mala cōplexio /quęcunq̄ sit illa faciens dolorē: & ip̄m curat & remouet. Vt sunt medicinę sequentes. Semen lini/anetum/maluauiscus/camomilla/adeps gallinaru3/vitellus oui/fumusterrę/corona regia/crocus/cīnamomū/ laudanū/rapa cocta & emplastrata/aqua calida & tepida/ oleū camomillę/& aneti: & totu3 id qđ fuerit in gradu istoꝝ in caliditate & humiditate. De maluauisco aūt dicit Rasis: q̄ mitigat dolorē/cum forti violētia ꝓhibēdo q̄ nō fiat apostema: et dirigit neruos extortos: et dissoluit. Hoc idē oleu3 de camomilla: & oleu3 aneti: & sucus uuarū. Et oīa unguēta maturatiua mitigāt dolorem. Et cū his cōputare poteris semen appij. Mollificātia v̾o & tpate resoluētia mitigāt dolorē: q̄a molliēdo resoluunt: ut anetū/semen lini/mellilotū/camomilla/semen appij/ amigdalę amarę: & oēs res in primo gradu calidę. Admistratio aūt taliu3 certis cōditionibus fiat. utputa post euacuatone3: si euacuatio fuerit neccīa.

Galienus

Medicinę sedantes dolorem

Rasis

Vnctiones & emplastra doloꝝ mētagrę sedatiua. In cā frigida valet emplastrū cōfectū ex farina semīs lini/mellilotí/aneti/& florib9 camomillę/fenigręci. incorporetur cū oleo de camomilla. applicetur actu calidum. Si maťia fluēs fuerit frigida: euacuet̄ ut decet: nō una vice tm̄/īmo iteratis vicib9. nam melior est multiplicatio

Emplastrū in cā frigida.

tur: & cum dicta colatura coquantur radices & camomilla. fiat emplastrum ut decet.

Si vero materia esset valde frigida/ utere hoc ungnento. Recipe piretrij. ℥.ij. castorei/piperis ana.ʒ.1. olei costini quantũ sufficit. misce. fiat unguentũ. Et quia valde forte est: ideo alternatis diebus inunganť membra dolẽtia cum dialtea/vel cum marciaton. Et in hoc casu Auicẽna laudat emplastrũ de stercore vaccino remota plectoria. distempereť cum lixiuio. Et hoc pro rusticis. Vnguentum in cã valde frigida

Ad dolores aliud expertũ. Recipe radicũ cucumeris asinini/iusquiami per mediũ diuisę p longũ ana. lb. ij. olei cõmunis. lb. vi. vermiũ terrestriũ in vino suffocatorum sexaginta numero/vini rubei quantũ sufficit: puta quartam ptem lb. hęc omnia coquanť ad consumptiõeꝫ vini & quartæ partis olei. colenť: & usui reseruenť. Ex quo actu calido in exitu stuffę inuganť loca dolentia. hocꝗ fiat ante prandiũ/& ante cœnã. Et si dolor in nocte infestat/fiat iterum: corpore prius purgato. Ad dolores aliud

In causa calida dolorem inducente valet istud unguentum. Recipe pinguedinis pulli & annatis recentiũ/ butyri recentis/et adipis porci recentis/ cærę albę ana. ℥.1. olei camomillini/anetini/amigdalarum dulcium/mellis ana. ℥.5. mucilaginis/altęę/seminis lini/& fęnigræci ana. ℥.ij. misce: fiat unguentum ut decet. In cã calida unguẽtum.

Galienus secũdo de interioribꝯ/& Rabbi. xij. particula suoꝝ aphorismoꝝ: cũ dolor est in pelliculis ossa circum dantibꝯ/sentitur dolor in interioribꝯ corporis/ & in ꝓfundo membri in quo est. & imaginanť: ꝙ dolor sit in interioribus ossium suoꝝ. hac de causa iste dolor ab aliquibus vocatur perforatio. Galienus Rabbi

Alud pulchruꝫ doloris sedatiuũ in materia frigida. Fiat Sedatiuũ

Aliud ſedatiuū dolorꝶ. Recipe butyri recētis/olei violati ana.℥.i.aſſungię gallinę/ānetinę/anſerinę/ medullę bouis omniū recentiū ana.℥.vi.fiat unguentum cū cęra: & valet in doloribꝰ membrorum neruoſorum. Sedatiuū doloris.

Pręťea oleū de vitellis ouorꝶ eſt ſꝫriſſimuꝫ in doloribus dictis.ut Guido dicit.Galiēus ī.ij.pharmacorꝶ: Oīa hęc medicinalia & ſimilia ſedāt dolorē facta euacuatiōe ꝓprie ꝑ flebotomiā:ſi dolor ſit fortis & de maťia ſanguinea.nā flebotomia ſedat dolorē vera ſedatiōe:cū cām cito remoueat. & de hoc inť Doctores nō eſt cōtrarietas. Guido Galienus

Eſt etiaꝫ neceſſariū:ꝙ poſt unctionē factaꝫ cū unguēto vel oleo in mēbro dolenti/poſt duas vel tres horas mēbrū doloroſuꝫ unctum iterꝶ ſuauiť exiccetᷣ: ut res unctuoſę ꝓueníētes ab unguēto vel oleo remoueanť:ut illud mēbrꝶ dolēs nō maneat opilatū:& maťia talis cōiuncta nō euaporet/& diſſolui ſenſibiliť vel inſenſibiliť poſſit. Poſt unctionem quid faciendum.

Ca.XVI.unguēta/gargariſmata/& certas lotiōes ordinat:& quę ſit natura argenti viui docet.

Habuiſti ſuꝑius multa emplaſtra & unctiōes cū quibꝰ hos dolores fortiſſimos curare poteris ꝑcedente purgatiōe & digeſtiōe:ſꝫ quia maťia aliqñ eſt adeo ībellis/ ut narcoticis uti opꝫ:& lꝫ multę et diuerſę cōpoſitiōes unguentorꝶ inuentæ ſint ſcriptę a Raſi/ab Auicēna/& ab alijs doctoribꝰ antiquis & modernis/ꝑcipue a Gordonio & Guidone/ꝗ curāt oēm ſpēm ſcabiei / & valēt ad ſcabiē fędā & pruritū: in quibꝰ unguētis ꝗſi oībꝰ ingrediť argentū viuū/extinctū cū ſaliua hoīs ieiuni: & mirabilē faciāt opatiōnē ī hoc morbo mētagrę et eiuſ accidētibꝰ doloroſis:ego tñ nō cōſulo uſū unguētorꝶ in qbꝰ īgrediť ar.vi.niſi magna cū cautela fiāt/& in debita ꝗnti tate cū ſuis beſoarticis, nā nocumētuꝫ aliqñ iuuamento

ſuperius nominati: q̄ eſt calidum & ſiccū in quarto gra du: per rationes aſſignatas. Verūtamen argentuȝ viuuȝ minerale ſimplex eſt frigiduȝ & humidū. Et ſic bene di xit Auicenna in ſecūdo canone/ q̄ eſt frigidū & humi dum. ut ſuperius fuit probatū. & Princeps allegatus ſe ptima quarti: Et perducit ad epilentiā. Probatur etiā ra tione eius frigiditas: quia valde ponderoſuȝ eſt: & pon deroſitas frigiditatē oſtendit/ & non caliditatem. Pro pter diſcordiam ergo & controuerſiam inter Doctores de argento viuo/ licet eo uti cum cautela & cuſtodia. Arg̃e. vi. minerale Auicēna.

Prӕterea ſcire debes: ſi ea quӕ ſupius ſunt a me dicta fue rint diligenter obſeruata: puta q̄ in prmis ſit facta dige ſtio: poſt euacuatio/ diuerſio/ & membrorꝫ cōfortatio: prӕterea regimen circa ſex res non naturales fuerit dili genter obſeruatū: & adhuc non fuerit ӕger a doloribus & puſtulis liberatus: tūc cum cautela licet facere inun ctionem cum unguentis inferius deſcriptis/ in partibus membrorꝫ ubi dolor fortiſſimus ſit. Aut ungantur ptes domeſticӕ brachiorꝫ/ crurium. Et p̄ iſtas unctiones for taſſis remouebitur dolor/ & tollent̄ puſtulӕ. Et hoc ex perientia viſum eſt: quia multi paſſi mentagrā cum do loribus/ unctione unguentorꝫ inferius deſcriptorꝫ ſana ti ſunt perfecte: & poſtea nunq̄ paſſi ſunt mentagraȝ / nec dolores. Et ego credo huius cauſam fuiſſe paucita tem materiӕ antecedētis & coniūctӕ: quare calor natu ralis reuocatus ad interiora membrorꝫ propt̄ unguenti narcotici unctioneȝ fortis factus fuit/ ad reſoluendū vē toſitatem & materiā imbibitā/ coniunctā in poroſitati bus membrorꝫ neruoſorꝫ: ſi pauca fuerit & apta reſolu tioni ſenſibilis vel inſenſibilis. Si v̄o multa materia ſtete rit: non ſequetur iuuamentū/ imo nocumentū in dolori Epilogus dictorum Vnctiōes q̄re libe rent

tur ordo. Primo patiens accipiat medicinā minoratiuā3 vel lenitiuam. utputa ꝗs ordo ſ3uādus.

Recipe electuarij lenitiui/diacaſſię ana. ʒ. vij. confectionis Hameck. ʒ. i. ſ. fiat bolus cum çucaro. Die ſequēti patiens accipiat ſyrupum: utputa de fumoterræ/de ſtikados: cum aquis endiuię/fumiterrę/lupulorum ana quātum pro doſi ſufficit. Medicię lenitiuę. Syrupus

Tertia vero die facias inungi cum unguēto inferius ſcripto/omnes partes domeſticas tibiarum/& brachiorū/ & plantas pedum/et palmas manuū: parum apponendo de unguento. & hoc quando patiens vadit dormitum. Et de mane etiā accipiat ſuū ſyrupum: ita ut ſexta die ſint accepti ſex ſyrupi/ & ſint factæ tres unctiones. Et tunc dabis medicinā ſolutiuam: ut humores qui per os expelli deberent ad inferiora diuertantur. & ſic nocumentum in ore euitabitur. In diebus autē ſequentibꝫ ſimili modo utaris/fortificando aliqualiter digeſtiuū3. ut dando ſyrupum de epitimo.

Recipe butyri recentis. ℥. i. ſ. aſſungię porci medię inter recentem & antiquam. lb. ſ. tyriacę ętatis decem annorum. ʒ. vij. mitridati. ℥. ſ. argenti viui. ʒ. vi. litargirij. ℥. ſ. ſalis. ℥. ſ. fiat unguentum in bona forma. Vnguēt

Vnguentum aliud. Recipe aſſungiæ porci recentis. ℥. ſ. terpentinę de pino/litargirij auri/ceruſę ana. ʒ. i. argenti viui extincti cum ſaliua hominis ieiuni. ʒ. ij. olei roſati ꝑfecti. ʒ. i. olei laurini. ʒ. vi. ſuci acetoſitatis citri quantum ſufficit. fiat unguentum. Aliud.

Aliud. Recipe litargirij. ʒ. iij. tartari. ʒ. ij. argenti viui extīcti. ʒ. iij. ſ. ſuci celidonię/fumiterrę/ſcabioſę/ lapaci acuti ana. ʒ. i. ceruſę lotę. ʒ. ij. & cu3 aſſungia porci antiqua & pauca fęce aceti fortis fiat unguentum. Aliud.

Vnguētū Aliud. Recipe terpētinę/masticis/olei petrolei ana. ℥.5. olei vulpini.ʒ.ij.unguenti agrippę/ dialtę ana. ℥.5. pinguedinis ursi.ʒ.v.pinguedīs gallinę.ʒ.ij.resinę pini.ʒ.vi. cerusę/argēti viui ana. ℥.5.pīguedinis porci. ℥.1.5.aquæ vitę.ʒ.vi.fiat unguentum in bona forma.

Aliud ꝑ pustulis Ad pustu las. Recipe terpentinę/pinguedinis hyrci ana ℥.1.cerusę/litargirij auri/aluminis usti ana. ℥.5.olei laurini. ℥.ij.cęrę q̄ntū sufficit.fiat unguētū:ungat̃ ubi optet.

Aliud. Aliud. Recipe vini albi.lb. 5.olei rosati.ʒ.iij. terpentinę ℥.5. litargirij auri.ʒ.ij.5.cerusę.ʒ.1.5. cæræ albę quantum sufficit.fiat unguentū molle hoc modo. Bullianť singula in vino cum oleo & cęra ad consumptionem vini: & ungatur ubi oportet.

ꝑ scabie Vnguentū pro scabie. Recipe terpentinę bn̄ lotę. ℥.iiij. butyri loti. ℥.ij.salis.ʒ.1.suci citrangulorū/ vitellorū ouorum ana numero.iij.olei rosati. ℥.1.misceantur omnia simul.fiat unguentum.

Aqua mirabilis Aqua mirabilis in hoc morbo. Recipe aquę plātaginis lb.5.argenti sublimati.℈. iiij.aluminis crudi. ℥.5. puluerisanda pulueriçenť/& misceanť. & in ista aqua intingatur penna: tanganť pustulę/in paucis diebus cadent.

Alia Alia aqua. Recipe tartari albi vel rubei/canforę/aluminis/rocę ana. ℥.5.argenti sublimati.ʒ.1.pulueriçenť subtiliter/& bullianť in aqua rosata/borraginis/fumiterræ ana. ℥.5.bullianť ad consumptiōem tertię partis. laueńt ubi oportet bona cum cautela & discretione. Verū si curare poteris cum alijs ingenijs prætercꝙ cuʒ unctionibꝫ & lotionibus /laudo & cōmendo.nam iuuamenta eorum aliquid nocitiui in se continent.

Et quia ut in plurimū contingunt nocumenta oris in dicto morbo/quare gargarismata sequuntur.

Recipe rosarum albarũ et rubearũ ana.m.5. camomillę/ saluię ana.m.1.bullianť in vino/& colenť:cui colaturę addãtur aluminis usti.3.ij.diamoronis.℥.1. mellis rosati colati.℥.5. vini granatorũ.℥.ij.vel loco vini granatorũ ponatur aqua plantaginis/solatri/scabiosę/vel sempuiuę: lauetur os in die sępe. Gargarisma p oris nocumento

Ad idem.Recipe aquę prunellę.lb.1.5.diamoronis/rob nucum ana.℥.1.mellis rosati.℥.ij.5.misce. Aliud.

Ca.XVII.in quo ostendiť/ propť quã causaȝ dolores in hominibꝫ patientes mentagrã lõgo tpe durant/& difficulter absoluunť.

In morbo pręfato mentagræ quandoqꝫ per longum temporis spacium dolores membrorum non absoluũtur:imo magis ac magis cruciãt & infestant ipos patiẽtes: & multotiens in eis sequũtur humores in membris dolorosis ad extra apparentes / cum aliquali duricie & pauco sensu doloris ad tactũ. Qui tumores sunt de materia coniuncta melancholica / existente in porositatibus membrorum neruosorum.Et ad hanc materiã extrahẽdam ad extra/vel ipaȝ resoluendã sensibiliter vel insensibiliter multa diuersarũ medicinarũ remedia supius scripta fuerunt/quę quandoqꝫ non sufficiũt ad perfectã curam dictorum accidentiũ: propť id/qꝫ talis materia est facta magis terrea / & magis ac magis adherens in dictis porositatibꝫ membrorum neruosorum:ideoqꝫ difficulter curatio sequitur.Videtur ergo mihi aliud ingeniũ curationis non inutile/quod valde ipam materiã coniunctã extrahit sensibiliter ab ipis porositatibus membrorum. Sed quia multotiẽs in ulceribꝫ & apostemetibꝫ malis & pustulis nõ sufficiunt prędicta curatiua / nec regimẽ et potio p medicinã: necessariũ est medico uti cauterięatiõe.

Cauterij utilitas

Quia cauteriçatio est medicamē valde utile/ iuuans ad prohibendum ne corruptio spargatur: & ad confortandum membrū cuius complexionē volumus rectificare: & ad resoluendū materias corruptas in membro retentas: & ad restringendum sanguinis fluxum. ut Auicēna

Auicēna.

quarta primi ca. xxix. dixit. pro intelligentia tamen dicendorum est notandum: ꝙ cauterium resoluit materias corruptas. Et medicinę quoq; caustice resoluunt: licʒ

Cauterij drīa a medicīa caustica

differenter. quia cauteriuʒ resoluit eas subito: medicinæ vero causticę paulatine faciunt illud. Ideo quandoq; est necessaria subita resolutio & cōsumptio alicuius humiditatis male retentę in membro: ex cuius retentione hesitatur de mēbri corruptione. ubi cauterio uti debemus

Cauteriū resoluit humiditates dupl'r

resolutiuo. Cauterium aūt resoluit tales humiditates retentas in mēbro dupliciter. uno modo occulte: alio modo manifeste. Occulte quidē/conuertendo humiditateʒ in formā vaporosam/ quā ex membro virtute caliditatis ignee eleuat/& exhalat & manifeste resoluit. sicut si sanies fluat/& euacuetur per aliqđ orificiū: cuius euacuationis manifesta causa fuit cauteriū. Posset aūt quis dubitare: exquo ista cauteriçatio fieri debet cum igne / vel cum medicina caustica: quę sit melior & securior: an illa quę fit cum igne: an illa quæ fit cum medicina. Ad hanc

Cauteriū ignis melius medicinali

dubitationē dicenduʒ est: ꝙ regulariter melior est ut in pluribus cauteriçatio facta cum igne/ꝙ̄ cuʒ medicinis. Et ratio est: nā cauterium cum igne facit iuuamentuʒ in membro infirmo/absq; hoc ꝙ noceat ei et mēbris alijs. quę sunt sana. Cauteriū autē cum medicina multotiens efficit magnū nocumentuʒ ipī membro infirmo & alijs membris sanis. nā aliquando in eis facit accidere ægritudineʒ difficilis curationis. Et causa huius tota dependet

ex subtilitate & simplicitate & acuitate substātię ignis. Cuius contrariū efficit medicina caustica ex grossicie et terrestreitate & cōmixtione substantię medicinę caustice. nā talis medicina ad actum suę operationis paulatim deducit̃: & dolorē pręstat tempore longo. quia figit̃ ꝓpter grossiciem eius: & in membro ebullitionē inducit ī humoribus: et propter dolorem ꝑseuerantē facit humores currere versus loca propinqua: & ebulliunt & putridi fiunt. & si transmutantur ad cor/causant febrem.

Ad ampliorē declarationē supradictoꝝ nota: ꝙ cauteria actualia sunt securiora ꝙ̄ potētialia. ut Albucasis inquit. ex eo: quia actualis ignis est simplicior/et minus lędit partes vicinas & mēbra principalia/ꝙ̄ actio ruptorij/quę membris est multum suspecta. Nisi esset in casu in quo patiens propter eius pusillanimitatem non esset ausus suscipere ignem. aut in casu in quo vellemus facere cauteria ad euacuandum & diuertendum. tunc enim ruptorium propter dolorem & scaram grossam quā dimittit debilitando locum/maiorē prouocat fluxum. Et ꝫm Albucasim / cauteria actualia competūt in omnibꝫ dispositionibus: pręcipue humoribus: qui licꝫ non contrarientur per se / contrariantur tamen accidentaliter ꝑ remotionē causę. Nam cauterium est necessarium auxilium in confortando sanitatem/ & extirpando ęgritudinem. tenet eīm locum uniuersaliuꝫ euacuationum. ut flebotomię & purgationū in hominibus: & cū hoc reliquias prędictarum euacuationū corrigit & emendat ꝑmaxime in ęgritudinibꝫ fortibꝫ & malignis. ut Rabbi Moyses. vi. epidi. dixit. Et latere te nō debet: ꝙ uses euacuatiōes cauteriū actuale vel potētiale ꝑcedere debēt. ut flebotomia/vel pharmacia: ꝓut prudenti videbit̃ medico.

Cauteriū actuale securius potentiali albucasis

Idem

Cauterij neccītas.

Rabbi

Pręterea attētione dignum est pro curatione & vera re motione doloris accidentis in hoc morbo mentagrę ali quas utilitates cauteriorū notare. Primā ponit Auicenna ad confortationē membrorū. calefacit em̄ cauteriuȝ actuale: & deficcat mēbra/quę ut plurimuȝ a frigido & humido humectant. Propt̄ hoc dicebat Hippocras au ctoritate Galieni quarto terapenticę: Siccū sano est pro pinquius. Alia utilitas est ꝫm Doctores/ad resoluendū materias coartatas in membris. Et istā pręcepit Albucasis: ꝙ fiat in guttis/& in cefaleis/& in fortibꝫ doloribꝫ. Alia utilitas/quā appropriat Arnoldus ad euacuanduȝ et diuertendū fluxus inueteratos oculorū/& totius cor poris. Et isto modo fiunt setones & cauteria retro col lum/& in fontinellis lacertorū/ubi lacertus a lacerto dis tinguitur: aut sub eis ad duos vel tres digitos iunctura rum. ut scripsit Guido. Concludo ergo: ꝙ istæ utilitates sunt necessarię ad curationē morbi mentagrę/& in ac cidentibus dolorosis. Nā propter cauteriū/ pręcipue ac tuale confortatur membrū/& resoluuntur humiditates coartatę in membris sensibiliter vel insensibiliter: & di uertuntur & euacuantur fluxus inueterati in membris. Verūtamen cum cauterijs dictis in extremitatibꝫ mem brorū dolorosorū admīstratis ut decet/ fit mitigatio do loris eiusqꝫ curatio. Et hoc sępe experientia demonstra tum fuit. nam in quibus pustulę magnę expulsę fuerunt a natura in extremitatibus mēbrorum dolorosorū exi stentes apertę/dantes virulentiā multā: fuerunt in cau sa curationis istoꝝ dolorum. Si vero claudat̄ effusio illi us virulentię/redit dolor. Quare oportet ip̄as pustulas si in extremitatibus membroꝝ fuerint/diu apertas tene re: ut fluant per multū tēpus/usqꝫ quo tota materia cō

Margin notes: Cauteriorum utilitates — Auicēna. — Hippocr̄ — albucasis — arnoldus — Guido — Conclo. — Cautela bona

iuncta euanescat. Sicut a me visum fuit in pluribꝫ hominibus Romę/& Bononię/& etiā in Germania/patientibus hunc morbū cum doloribꝫ. Proptera si natura hoc non fecerit/medicus iuuare naturā debet. Naꝫ si dolor est in sūmitate capitis/& in ūtibꝫ anterioribꝫ: ut fronte & oculis: in posterioribus partibꝫ capitis administrent cauteria actualia/vel potentialia retro colluꝫ in fossa: ad diuertendū illas materias coartatas superiorū partiū capitis. Innuūt tamē glosatores qui viderunt quendā medicum maxime approbatum: ꝙ cauteria ibi facta/et lōgo tpe dimissa / apta curare maniacos & vertiginosos. ut dicit Guido. Et confirmat hoc per Galienū. xiij. terapentice dicentē: ꝙ ventosa super occipitiū facta nobile est auxilium reumatis oculorum. quanto magis cauterium. Concluditur igitur: ꝙ in doloribꝫ mentagrę et ptium capitis conueniens auxiliū cauteriū dicit. Q si dolor fuerit in membris faciei & partium colli: & in membris thoracis sub furcula/vel sub asellis fiat cauteriū/ vel in brachijs per tres digitos de iunctura ubi lacertus a lacerto distinguitur. Si autem dolor fuerit perseuerans in inguinibus & coxis & genubꝫ & tibijs: fiāt cauteria in fontinellis sub genu ad tres digitos ubi lacertus a lacerto distinguitur. Sed melius est facere in fontinellis inferioribus partiū tibiaruꝫ ubi lacertus a lacerto distinguitur. Si vero dolores in omnibꝫ partibus superiorꝶ membrorum & inferiorū corporis per diuturnū tpis spaciuꝫ morbi apparuerit: tūc cauteria fieri poterūt in fossa colli/& fontinellis brachiorum/ etiamꝗ in genu/vel fontinellis tibiarū. Verumtn̄ quę/ & cum quibꝫ securius fiāt cauteria/& de modo applicandi/atꝗ alia necessaria relinquimus iudicio estimatiuo medici prudentis.

Applicatio cauteriorum

Guido

Galienus

Tractatus de curãdis ulceribus/Vuendelini hock de Brackenau/artiuꝫ & medicinæ Doctoris studij Bononiensis approbatissimi.

Ca.I. Quid ulcus: & de duplici causa solutiõis continuitatis: intrinseca scꝫ & extrinseca.

Vlcus unde: & qd. Vlcus dicitur ab oleo: quia olet. Et est solutio continuitatis/accidens carni cum putre. Vel ulcus est plaga putrida. Causę solutionis continuitatis aut sunt extinsecę: aut intrinsecę.

Cãę solutiõis continuitatis duplices. Extrĩsecę

Causę extrinsecę sunt/sicut corpus extendens membrũ donec separet̃ eius continuitas: ut funis / vel simile. aut res ponderosa cũ eleuatur/ aut mouetur/ vel defertur. aut res incidens: sicut gladius. aut contundens: sicut lapis. aut quod pungit: sicut acus/ vel spina. aut quod mordicat: ut canis. aut quod perforat: ut sagitta. aut quod urit: sicut ignis / vel medicina caustica. Et ad has causas potest reduci vermis sub cute generatus/ vel in ulceribus: aut lũbricus in stomacho vel intestinis existens.

Intrĩsecæ

Causę vͦo veniẽtes ab intrinseco sunt/sicut humor comedens & adurens: aut humor pungens. qa soluit continuitatẽ mẽbri sua acuitate & penetratiõe. Aut est humor humectãs & laxans ptes mẽbri: quare est cã per accidens. quia una ps laxa separat̃ ab alia: vel qa sua humiditate est cã putrefactionis mẽbri. Aut est humor siccus/scindens sua siccitate crepaturas & fixuras ingrediendo membrũ. Aut humor frigidus/constringens & trahens sua frigiditate ptes: in qua cõtractione separantur alię ab alijs. Aut humor calidus/calefaciens et dilatãdo soluens. Aut cã eius est humor multus/sua multitudine extẽdens/& extẽdendo separans & soluens. Aut

est humor qui non extendendo/s3 constringendo mouetur: & constrictus grauat partes membri petentes locum infimum: & ita separātur & soluuntur. Aut est humor penetrans in partes membri forti motu: & fortitudine motus fit penetratio partiū quarundā sese abinuicē separantiū. Aut est vētositas extendens. Aut est aliquod corosiuū. ut sanies in exitura. et sicut urina acuta: aut lachryma mordicatiua: aut catarrus corosiuus. Causę vero adiuuantes ad faciendam solutam continuitatē sunt/motus fortes virtutis expulsiuę in expellendo nocitiuum violento impetu.

Ca. II. Quæ cōsideranda sint principaliter medico circa morbos.

Medicus volēs curare unūquenq3 morbum debet cōsiderare: Primo res prętemnaturales: Secundo res naturales: Tertio res non naturales. Et lic3 res pręter naturā sit triplex: morbus/causa/& accideus: quę indicant auferri: tamē principalis intentio morbi sumitur a morbo: scilic3 ab eius essentia. testatur hoc Galiēus tertio tegni. Quare in ulceribus intentio curatiua erit sumenda a supradictis tribus rebus generalibus principaliter: & generaliter a re pręter natura3: primo a morbo/secundo a a causa/tertio ab accidente. Secūdario vero a rebus naturalibus: & principaliter a natura & virtute corporis / seu membri. Tertio a rebus non naturalibus: & principaliter ab aere.

Medico cōsiderāda

Galienus

Ca. III. Quattuordecim cōditiones ponit in curandis ulceribus attendendas.

Et utrum ulcus sit facilis vel difficilis curationis / nota quattuordecim cōditiones. Prima est figura ulceris. na3 ulcus rotundum difficulter curatur; longu3 ꝟo faciliter. I

II Secunda eſt ſimplicitas vel cōpoſitio. nā ſimplex ulcus
III faciliť curať: compoſituꝫ vͦo difficulter. Tertia eſt ulcus
cum deperditione partis membri organici. & tale diffi-
IIII culter curatur. Quarta eſt ulcus cum duricie: & tale dif
V ficulter curatur. cum nō totali mollicie/faciliter. Quinta
eſt deperditio ſubſtantię/vel eius nō perditio. nā ulcus
cum deperditiōe ſubſtantię cum difficultate curatur. Se
VI xta quando ulcus eſt in mēbro exangui/ſeu carēte ſan-
guine. tale em̄ difficulter curatur. contrariū accidit ſi mē
VII brum nō ſit exangue. Septima eſt nobilitas mēbri/aut
eius ignobilitas. nam ſi ulcus eſt in aliquo membro no-
bili/eius curatio eſt difficilis/aut impoſſibilis. ſecus autē
VIII accidit in membro ignobili. Octaua eſt: ſi ulcus fuerit in
membro ſubtili. ut in panniculis/veſica. tale difficulť cu
ratur. Si vero fuerit in membro groſſo/faciliter: ſi in me
IX diocri/mediocriter. Nona eſt motus membri & ipſius
quies. nā motus membri ulcerati impoſſibilitateꝫ & dif
ficultarem facit. ut patet in pulmone/& arterijs/& dia-
X fragmate. quies vero facilitatē facit curę. Decima eſt in-
ceſſus ſuꝑfluitatum ſuper membrū ulceratū. nā earꝫ in-
ceſſus difficultatē operatur. ut patet in meri/ſtomacho/
XI inteſtinis/veſica/matrice & virga. Vndecima: quando
corpus eſt repletū multis ſuꝑfluitatibꝯ. ut ſunt corpora
cacochima. in talibus em̄ ulcera ſunt difficilis curatiōis.
XII Contrariū accidit corporibus mundis. Duodecima eſt/
quando non poſſunt debitę ulceribus medicinę appro
XIII ximari. Decimatertia eſt ſitus membri in alta vel infima
parte corporis. nā ulcera in mēbris ſuꝑioribꝯ faciliť cu-
XIIII ranť: quę vͦo ſunt in inferioribꝯ/difficulter. Decimaq̄rta
eſt profunditas. nā ulcus profundū cum difficultate cu-
ratur: non profundū vͦo faciliter.

Ca.IIII.De triplici regimine curandorũ ulcerũ.

In cura ulcerũ utimur triplici regimine: scilicet uniuersali/particulari/& q̃d est cõmune utriq;. Regimen uniuersale complet̃ cum quattuor intentionibꝫ. Prima est euacuatio. Secunda diuersio. Tertia regimẽ mẽbri mittentis. Quarta fluxus interceptio. Prima intentio completur cum euacuatione s3m q; oportet. Nã si est repletio in toto/fiat euacuatio a toto aut per plebotomia3/si opus fuerit: aut cum solutiuo appropriato. & si opus fuerit iteretur minorando/digerendo/eradicatiue euacuando. Et quando diuertimus maxima est habenda sollicitudo loci/& satietatis. Pręterea si materia est in fluxu: diuertimus ad ptem contrariã primo. secundo ad partẽ colligatam. tertio cum rectitudine aspectus. quarto cu3 debita elongatione. Materia v̾o non fluxa/ nec existente repletione / potest fieri diuersio per membrum ꝓpinquum & associatu3. In diuertendo quoq; non trahatur materia/pręsertim mala ad membrũ principale/ita ut in eo figatur vel remaneat. Tertia intentio est rectificatio membri mandantis. Et quia plura sunt membra quę possint materias mandare ad membra ulcerata: idcirco cũ maxima sollertia inquirere debes membrũ mandans. & quia ut plurimũ est epar: & maxime quãdo est distemperatũ: quare eius discrasia corrigenda erit. Similiter potest esse stomachus per viã indigestionis & cõgregationis materierũ flegmaticarũ. & si contigerit in eo reperire discrasiam calidã per se/vel per colligantiã: ita ut multiplicent̃ materię cholericę nõ naturales. sicut contingit cũ in eo generatur cholera prassina. tunc nõ est dubitãdum quin talis materia possit transmitti ad membra ulcerata. Non minus & cerebrũ has materias potest mã-

Regime[n] uniuersa[le]

euacuati[o]

Diuersi[o]

Mẽbri re[c]tificatio

.3.ij.sarcocollę.3.iiij.olibani.3.1.misce.fiat puluis subtil.

Si autem velles incarnare & mundificare. Recipe resinæ/ceræ ana.3.ij.terebentinæ.3. iij.thuris /masticis ana .3.1.myrrhę/sarcocollę/mumię ana.3.iij.5.olei masticini/ mellis rosati colati ana. ℥.5.farinę hordei.3.ij. misce. fiat unguentum ut decet. unguētu incarnat uū & mū dificatīu

Si vero ulcus esset multarum humiditatū.Recipe mellis.lb.1.coque ipm donec inspissetur.Deinde proijce super ipsum myrrham/sarcocollam & aloes/ omnibꝰ subtiliter pulueriçatis.misce.fiat unguentnm.exiccat mirabiliter: & incarnabit. Ad ulcu multaru hūiditati

Si vero ulcus fuerit difficilis cōsolidationis/ & vis in eo carneȝ generare.Recipe litargirij/scoriaȝ ferri/ centaurę mīoris/aloes/thuris/masticis ana.3.ij.misce.fiat puluis. Ad ulcus difficil cō solidatōi

Vnguentum aliud preciosum mundificans ulcera a virulentia & sanie/carnem generans & consolidans.Recipe olibani/masticis ana. ℥.1.myrrhę/ resinę ana.3.vi.terebentinæ. ℥.iij.cerę. ℥.vij.olei rosati / camomillini ana .3.x.vini rubei optimi / aceti ana.3.vi. infundantur gumi supradicta in vino & aceto calido per dieȝ & noctē. Postea dissoluantur in caciola:& addatur cęra & oleū: & coquantur usqꝫ ad consumptionem duarum partiuȝ vini.Deinde extrahantur:et cum oleo & mastice malaxentur/& fiant magdaliones.& intituletur:Vnguentū preciosum. Vnguētū p̄ciosum

Si vero ulcera talia prouenirent ab humoribus acutis / corrosiuis & corruptiuis:& ꝙ essent cācrenosa/seu herisibyllata:in tali casu utere hoc unguento mitabili intitulato.Recipe litargirij despumati. ℥.iij.thuris/myrrhę/ ana.3.iiij. plumbi usti. ℥.1. unguēti de cerusa.lb. ij. & in mortario plūbeo p horam agitentur.& usui resȝueī. ad ulcera cancreno sa.

Cōtra pustulas ulcerosas/fistulas/ & cancrum. Aliud unguētum pro pustulis ulcerosis/ fistulis/ & cancro. Recipe nitri/fuliginis/litargiri/tartari/ auripigmenti/piperis/olibani/vitellorum ouorum ana. ℥.ij. radicis ēnulę/lapaci acuti in forti lixiuio cocti ana. ʒ.1.5. suci fumiterrę/suci lapaci acuti et absinthij/celidonię/ēnulę/sabęgręcę/abrotani: de omnibus his sucis ana. ℥.1.5. elleboris albi/saponis saraceni/sulphuris ana. ℈.1.5. omnes suci bulliantur: depurentur & colent. Et postea radices lapaci/ ēnulę tritę ponant. deinde sapo. postea puluis specierū. & tandē addę olei cōmunis/assungię porci & cærę/argenti viui cum assungia extincti ana. ℥.5. fiat unguentū. Si vero ulcus esset cū mala cōplexiōe/calida/ & carne addita: utere tripharmaco. cui addes cerusam & canforā. Si vero intentio tua fuerit consolidādi ac sigillandi/ utere hoc unguēto.

Ad cōsolidandum. Recipe sarcocollę/aloes/ sanguinis draconis/thuris ana. ʒ.5. scorię ferri pparatę. ℈.1. viridis eris grana sex. dissoluant in aceto non multū acuto.

Ca. VI. docet curam ulcerum sordidorum.

ulcus sordidum. Vlcus sordidum est plaga cum sordicie/ seu putredine. Causę istorum ulcerū sunt humores/siue humiditates sanguinis praui/grossi/ebullientis. ex qua ebullitione adepti sunt venenositatē: & deinde generant ulcera mala/ difficilis curationis. Cura complet obseruatis conditionibus his.

Cōditiones curæ. Prima est corpus purgare. Secunda est vitam ordinare. Tertia est sordiciem remouere. Quarta est incarnare. Quinta est locum consolidare.

Absterriuum. Absterriuū bonum conficitur ex melle. & fortius operatur si addatur parum fellis/aut urinę pueri.

Carnis reparatio. Sucus hederę/vel astrologiæ remouet carnem corruptā & generat nouam.

Absterriuū facile/absque mordicatiōe mūdificans & se-

dat dolorem. Recipe farinæ hordei/vel ſpeltæ/& miſce cum vitellis ouorũ & pauco melle roſato colato. & ali qui non ponunt mel: & ſedat magis dolorẽ/ſed minus abſtergit.

Abſter uũ facil

Aliud. Recipe farinę hordei. ℥. iij. decoquatur cum duabus partibus aquę/& una olei roſati donec fiat ad modum emplaſtri. Et ſi ulcus eſt in mẽbro carnoſo / addatᷣ parum terpentinę non lotę. Et ſi fuerit in neruo/tunc ad datur terpentina lota. deponatur ſtatim ab igne. & bene incorporetur.

Aliud

Aliud. Recipe mellis cocti. lb. 1. thuris. ℥. 5. myrrhæ. ℥. ij. bene miſceantur.

Aliud

Aliud quod digerit & mundificat ulcera maligna. Recipe ſuci apij. lb. 1. mellis. ℥. ix. farinę hordei. ℥. iij. coquantur ad ſpiſſitudinem. Et ſi ulcus calefieret/addatur de ſuco plantaginis. Et ſucus abſinthij ꝑmixtus in dicto emplaſtro non ſinit ulcus infiſtulari. Et quandoq; additur farina lupinorũ/vel orobi: ad maiorẽ mũdificatiõem. Et quãdoq; additur myrrha/ad tollendũ fetorẽ in ulcere.

Aliud di geſtiuu & mun ficatiuu

Vnguentum de gumis / mundificans ſaniem groſſam. Recipe galbani armoniaci/reſinæ/ terpentinę/picis naualis/ſepi vaccini/olei antiqui/ & cærę ana partes ęquales. & diſſoluantur gumi in aceto. deinde omnia liquefiant ad ignem. conficiatur unguentũ. Valet & unguentum apoſtolorũ. Valet & unguentũ ęgyptiacum: & eſt fortius ſupradicto. corrodit eñ carnẽ ſuperfluã malã.

Vnguẽ mũdific ſaniẽ g ſſam.

Aliud unguentũ rectificans maligna ulcera difficilis cõſolidatiõis. Recipe olei. lb. duas. aceti. lb. 1. 5. litargirij. lb. 1. viridis ęris. ℥. 1. coquatur litargiriũ cum oleo & aceto donec ingroſſetur: & tunc ponatur viride ęris/ & decoquatur quouſq; aliqualem rubedinem acquirat.

Vnguẽ rectificã ulcera.

Valet etiam in ulceribus difficilis consolidationis cruꝝ puluis seminis mirtilli: vel semen ip̄m decoctū cum vino pistatum/desuper positum.

[U]nguētū Valet & hoc unguentum. Recipe unguenti pupilionis .ℨ.1.5.mumię.ℨ.5.misce.

Ad ulce-[r]a mūda. Si ulcera sint munda/& prę sertim in tibijs applicet̄ hoc ungueutum. Recipe ipoquistidos/sandaracę/sarcocollę lotę ana.ʒ.1.tucię pręparatę cum aqua rosata/terrę sigillatę ana.ℨ.1.olei onfācinij.ℨ.ij.olei de myrto/olei de mastice ana.ℨ.1.cærę albę.ʒ.vij.misce.fiat unguentū. Sʒ ante applicationē huius unguenti ponatur parum de infrascripto puluere in dictis ulceribus.cuius ꝶ.tale est.

[P]uluis ad [i]dem. Recipe sanguinis dracōis/boli armeni ana.℈.1.seminis plantaginis/granoruʒ myrti/pulueris ipoquistidos ana .℈.1.5.pulueris ossium crurū boum combustoꝝ.ℨ.i.spodij.ʒ.1.5.puluerięent̄ oīa per se/et diligent̄ ɔmisceant̄.

[U]nguētū [con]solidati-[u]um Si vero tibi videtur tempus consolidandi seu sigillādi/ utere hoc infrascripto unguento. Recipe gumi arabici/ dragaganti dissolutorum cuʒ aceto ana.ℨ.1.sandaracę/ ipoquistidos/thuris/masticis ana.ʒ.1.tucię pręparatę.ʒ. .1.5.olei de mastice.ℨ.iij.cærę quantum sufficit.misce.et fiat unguentum.

[P]uluis Si vero dicta ulcera iam fuerint incarnata/& nulla fuerit concauitas:in tali casu utere puluere infrascripto. Recipe tucię præparatę cum aqua rosata.ʒ.ij.plūbi usti.ʒ.1. puluerięentur per se:& misceant̄.ex hoc puluere vidēbis effectum expertum.

[U]nguētū [a]d pustu[la]s crusto[sa]s. In pustulis crustosis & excoriatiōibꝫ utere hoc unguēto:cum quo mēbra infecta inungant̄. Recipe olei de vitellis ouorum.ℨ.5.cerusę lotæ.ℨ.1.plumbi usti.ℨ.1.amili de hordeo.ℨ.iiij.misce.confricentur omnia per duas ho

ras continuas in mortario plumbeo cum pistello.

Si vero in dictis ulceribus superficialibus/& præsertim pedum essent aliquę materię induratę: in tali casu utere hoc unguento. Recipe calcis viuæ. ℥.ij.ß.viridis ęris. ℥.i.ß.pinguedinis porci quantũ sufficit.fiat unguentũ. Vnguẽ ad indu tas reliq as pust larum.

Aliud unguẽtum satis preciosum/& sæpe expertum in ulceribus fraudulentis/corrosiuis/ambulantibus & antiquis/cancrenosis:non solũ crurum/verũ & aliorũ mẽbrorum:& remouet inflãmationes mẽbrorũ.Recipe cerusę lotę/aceti ana.℥.ß.plũbi usti.℥.ij.litargirij.℥.i.myrrhæ.℥.ß. mellis rosati colati.℥.i. olei rosati.℥.iij. vitellorũ ouorũ nũero.iij.cęrę q̃ntũ sufficit.misce.fiat unguẽtũ. Ad ulce ra frauc lẽta aliu

Ad illustrissimũ Ducatus Vuirtẽbergeñ.Principem Vdalricum Conclusio auctoris.

Quis est qui ignoret illustrissime Princeps/p̃sumptionem maximã habuisse me qui hunc libellũ cõstruxi cõtra opinionẽ sapientissimorũ necnõ sciẽtificorũ Doctorum ? Sȝ ꝙ patres & maiores ac sapiẽtiores me viri hũc libellũ non ausi sunt aggredi/ possem varias rõnes ĩ me diũ adducere:qbꝫ probarẽ ꝙ facere debuerãt. . Verũ ꝙ id nullus hactenus fecit/in cã fuit: aut quia maioribꝫ dediti curis / aut amplioribus impediti negocijs opus hoc aggredi minime potuerũt.Addo etiã:qa a diuersitatibꝫ cõiunctionũ planetarũ & eclipsiũ solis & lunę/ ab eorũ ꝙ influẽtia iste morbus ꝓducit.ut in ca.de causis demõstraui.q̃ de re a p̃decessoribus nr̃is modernioribꝫ qddítas huius ęgritudinis occultę scripta nõ fuit.cuius tñ qd ditatẽ per Pliniũ/Marcialeȝ/& alios medicinæ/ phĩę & astronomię auctores ostendi.Dicta aũt mea nõ mihi/sȝ auctoribꝫ ip̃is ascribanť: ex qbꝫ labore & sudore lõgis flosculos varios sciarũ collegi.Verũ testis suȝ antiq̃rum

medicinę Doctorum: quoniaȝ quęcunq; ab illis scripta & inuenta ex admiratione philosophię/ sunt optima et approbata. Q, si ipsi hoc opus aggressi fuissent / fateor quidem longe ornatius & perfectius / atq; compendiosius explicuissent. Quocirca illustrissime Princeps/ desideraui morē gerere ac complacere uniuersę cōmunitati christianę ab optima sanitate lapsę/ sanitatis ingeniuȝ & corporis valitudinē bonā reducere studens. prout superius abūde demostratū fuit. Verꝝ fateor item: ꝙ quęcunq; scripta sunt in hoc libello/a sapientioribꝫ medicinarum & antiquioribus sunt pertractata: ut quę in codicibus eorum reperi nō modo in sententia/verꝝ etiā in propria nōnunq; verboruȝ forma. Cū itaq; laudem ex opere meo expectem/& magis utilitatē ac miserorꝝ sanitateȝ desiderem: vereor ne impitorū iudicio obtrectatiōis subiturus sim crimen. Qui tamē nil aliud intendi: q; conuertere me ex toto corde ad altissimū / omnipotentem/ac sempiternū motorem primū: quē Deum maximum dicimus/bonumq; nominamus. ut Galienus auctoritate Platonis explicuit. et Princeps in septima tertij ca. 1. scripsit: Creator & sublimis & excelsus: in cuius manibus omnia existunt. & in proęmio primi canonis his verbis inqt: In primis Deo gratias agamus: sicut sui ordinis celsitudo & beneficij ipsius multitudo meretur. cuius misericordię super omnes prophetas existunt. & solus ipse sua misericordia largitur sanitatem corporuȝ & vitam anmarum. ut Auerrois in prologo canticoruȝ dixit. Et ipse pro sua clęmentia concedat & confirmet nobis sanitatis & vitę gratiam: & continue seruos suos protegat admirabilis dominus deus noster. Deniq; toto corde & flagranti animo oro/& exoratuȝ habere ve

sim primū illum motorem: ut pro sua infinita pietate / ti bi illustrissimo Vdalrico Vuirtenbergeñ. Duci corpo-ris & animę salutem largiri dignetur: et ut iste morbus contagiosus nullū nocumentū illustrissimę dominatio-ni tuę imprimere aut facere possit. Supnę maiestati suæ flagitando supplicās: ut uniuerso populo christiano cō firmatione fidei catholicę corroborata sit salus: Principi bus christianis pax salubris: Impatori nostro Maximili ano salus & gloria/ac inimicorum suorum victoria: lar gitore Deo summo trino & uno. Quicunq; aūt tracta-ctatum hunc legerint/ ad calcē hoc uno sint admoniti: ut sicubi contrarietatē dictorꝶ offendēt: sciāt quoniā cū Doctores antiqui & moderni in re aliqua non concor-dant/graue esse rationes eorum concordare/ac difficile verum inuenire. Vñ ut omnia simul comprehēdam/ ve niam a legentibus humillime peto: haberecq; me ꝓ sua benignitate in cunctis excusatum. Sic ergo ad finem ꝑ-uenientes/Tractatum hūc claudimus cum auxilio Dei/ ac beatissimę virginis Marię adiutorio: quibꝫ sit honor laus & gloria ꝓ infinita beneficiorū suorꝶ multitudine.

Tractatus Mentagræ/curandorumq; ulcerū: editi per Vuendelinū hock de Brackenau / artium & medicinę Doctorē finiūt: Ioanne Schotto pressore Argētino: Anno Christi Millesimo quingentesimo decimoquarto: vicesimaquarta mensis Martij.

Index cõtentorꝝ in binis tractatibꝰ: Mẽtagræ/ & curandorꝝ ulcerũ iuxta seriẽ alphabeti. Fol.

Finis Indicis.

Auctores medicinę hoc tra-
ctatu allegati.

Apollo. Auicenna. Albumasar. Arnoldus. Almansor. Auerrois. Auensoar. Albucasis. Conciliator. Drusianus. Galienus. Gentilis. Gordonius. Gilspertus. Guido. Hesistratus. Hippocras. Hali abbas. Ioannes alexandrinus. Isaac. Mesue. Platearius. Rasis. Rabbi moy-ses. Serapio.

De externis.

Aristoteles. Marcialis. Ouidius. Paulus. Plinius. Plato.

MAXIMILIANO Cęsare semper augusto/auctore

Iacobus oeßler I.V.Doctor/per Imperij Romani limites artis impressorię censor & superattendens generalis constitutus:edicto pręsenti canet:ne quis a data huius per triennium/tractatū hunc Mentagra intitulatuȝ/ in Imperij finibus secundario vel imprimat/vel secundario impressum aut impressos vendat / per se/ vel per alium aut alios/omni titulo subterfugij & excusationis secluso:prætereꝙ̄ quos auctor ipse sumptibus suis correctos imprimi curauit. sub pœna decem marcharꝝ auri. Dat.Argentinę octaua Februarij:Anno Christi millesimo quingentesimo quartodecimo.